

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Tuesday 03rd August, 2021

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab. Byenveni pou sa Mardi. Bonzour tou Manm piblik, ki pe swiv nou deor e mersi pou zot latansyon. Bon nou a konmans nou sesyon ozordi avek *PNQ*. Madanm *reporter* ou ava apel Minis silvouple.

Bonzour *Designated Minister* Jean-François Ferrari. Minis Ferrari i la pou reponn *PNQ Leader* Lopozisyon ki ti'n adrese pour Minis Finans, e me in vin dan son plas anba direksyon Prezidan, aköz zot konsidere ki *PNQ* i konsern *Cabinet* annantye e pa spesifikman en size Finans.

Onorab Pillay. *Leader* Lopozisyon ou *PNQ* silvouple?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker i enportan pou fer sa koreksyon bomaten aköz dan Nouvel yer

swar mon krwar in anonse ki se Minis Hassan ki i pe vin reponn kestyon. Mon pa tro konpran ou lozik me selman mon apresye ki *Designated Minister* i la pou reponn mon kestyon.

So mon kestyon i lir koumsa;

Swivan plizyer konsern apre ki lenformasyon kin vin dan domenn piblik in montre ki Prezidan e Konsey Minis in al fer en retret dan en lotel Silhouette, e prenon kont lapel Minis li menm pour ki Lepep Seselwa i konmans fer serten sakrifis:

Eski *Designated Minister* i kapab eksplik sa Lasanble aköz ki Prezidan e Konsey Minis in pran en tel desizyon? E eski sa i al anliny avek sa ki son Gouvernman in demann Lepep Seselwa pou fer?

Limero 2; Lekel ki pe kouver bann fre pou sa retret ki Prezidan e Konsey Minis in fer dan sa lotel Silhouette? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Pillay. Minis ou repons silvouple.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Mersi Mr Speaker. Mersi tou bann Manm Onorab. E bonzour tou piblik ki a lekout. Mr

Speaker premye kestyon *Leader* Lopoziyon se akoz ki Prezidan in pran desizyon pou organiz en retret avek son konsey Minis dan en lotel lo zil Silhouette?

Mr Speaker sa kestyon i annan plizyer larepons. Premyerman *Leader* Lopoziyon in sirman dan politik pou ase letan, e son parti in dan Gouvernman pou 43an pou li konnen ki en Gouvernman normal, i regilyerman bezwen poz en kou e pran stok son travay avek bit pou analize si tou keksoz pe mars parey lo plan.

Mon dir *Leader* Lopoziyon i sirman konn sa ki en retret i vedir, menm si kekfwa son parti pa'n zanmen organiz enn. Si ti deza annan mon pa'n tande, me legzanp i partou e i dan mazorite pei dan lemonn.

Lanmerik Prezidan i regroup son lekip *Camp David*. *L'Angleterre*, sa i ganny fer par Premye Minis ... Prezidan *La France* i organiz pou li *Fort de Bregançon*.

Bann legliz i organiz regilyerman en retret pou kapab reflexir lo direksyon ki zot pe ale.

Isi Sesel legliz katolik i fer Beauvoir La Misère e bann partisipan par egzanp dan Konferans *CEDO* i sorti dan 4

kwen Losean Endyen pou vin pran par dan sa retret. Lokalman bann pret i osi annan zot retret sak lannen. E pou zot ki swiv sport zot konnen ki savedir ler en lekip i regroupe pou en levennman enportan e dan nou ka sa se preparasyon Bidze 2022 ki'n deza komanse.

Diferan Gouvernman Mr Speaker i fonksyonn dan diferan fason. I annan Gouvernman kot bann Manm pa zanmen pran en pti letan pou asize e reflexir lo zot travay. Dan sa bann kalite Gouvernman i annan zis en dimoun ki pran tou desizyon lo li menm, sa se sa ki nou apel en Gouvernman diktater baze lo model Nor Kore.

Aprè i annan Gouvernman kot son Prezidan i konsilte avek son bann Minis. Pou Prezidan Ramkalawan in toultan tre enportan pou annan sa konsiltasyon. Pa zis otour en latab dan Lasal *Cabinet State House*, me osi dan en lanvironnman pli enformel, kot tou santiman i kapab ganny mete ater e analize.

Pou mwan ki'n travay avek Prezidan Ramkalawan pandan bokou lannen, mon kapab dir ki pou li pran en moman retret i vreman enportan. Pou Prezidan sa mo

retret i annan en definisyon senp sorti dan langaz Angle.

“Take a step back to make an assessment of the situation so that you can better move forward.” E se sanmenm sa ki nou ti fer dan sa sesyon lo Silhouette.

En Gouvernman pa kapab avanse dan fernwanr si non, nou fini par ganny en Gouvernman ki disfonksyonnel parey sa enn presedan, kot sakenn pe fer kanmarad pa fye kanmarad e sakenn i fer sa ki i oule apre ou tann divors isi, divors laba.

Dezyenmman Mr Speaker, i enportan pou piblik konnen ki sa deplasman lo Silhouette pa ti en vakans me i ti vreman en sesyon travay. Depi Vandredi ler lekipe ti ariv lo zil nou ti antre dan en sesyon kot nou ti analiz stratezi L’Egzekitiv.

Ki fason ki nou kominik sa bann stratezi e si tou bann Minis pe pous dan menm direksyon. Nou ti osi pran letan pou analiz nou bann sikse, nou bann defi e kote nou pa’n arive zwenn nou lobzektif.

Nou’n repas lo bann diferan komitman ki nou ti fer avan eleksyon, e lo lekspektasyon piblik ozordi. Nou’n analiz bann defi enternasyonal e nou’n pran stok nou bann pei zanmi ki pe

akonpanny nou dan rekonstriksyon nou lekonomi e nou pei.

A sa pwen Mr Speaker mon ti ava zis kontan dir ki leta nou lekonomi ozordi le 3 Out i bokou pli meyer ki le 24 Oktobler nou ti ganny donnen responsabilite pou diriz a pei.

Zis pou partaz avek zot ki serten dan enn sa sesyon travay Silhouette ki Minis Finans ti anons nou avek bokou lafyerte ki nou pei fek ganny konfirmasyon ofisyel, ki Fon Monneter Enternasyonal in ofisyelman konfirman ki i pe al pret Sesel \$107milyon pou relans son lekonomi.

E sa i 3 fwa edmi plis ki sa ki zot ti ofer koman enportan 2008 e an 2009. Sa i montre en gran konfyans kominote enternasyonal dan nou travay, menm si Lopoziyon pe fer tou pou kas nou konsantrasyon krwar mwan zot pa pou reisi.

(APPLAUSE)

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Anfen kont nou ti travay vandredi apre midi, Sanmdi lazournen antye e Dimans ti termin par en rankont spirityel swivi par en vizit a popilasyon travayer lotel e travayer zil.

E Mr Speaker i enportan pou mon dir ki tou permisyon pou sa sesyon travay ti ganny donnen par Lotorite Lasante piblik.

Tou bann prekosyon *social distancing* e met *mask* ti ganny i obzerve e respekte e en *rapid test* ti ganny fer lo tou partisipan avan kit zil. E set avek plezir ki mon kapab konfirman ki tou bann tes ti negativ.

Mr Speaker trwazyenm rezon akoz ki nou ti al dan en lotel *Silhouette*, se akoz nou ti anvi en pe trankilite pou nou kapab fer sa travay refleksyon.

Tou dimoun i konnen ki ou pa kapab travay 3 zour anfermen dan en biro. Malerezman nou ti'n bliye ki i ankor annan enn de Seselwa ki pa kontan vwar nou pe travay dan lape, dan la trankilite.

En travayer lotel ankouraze par bann politisyen groker e lafen pouvwar zot in decide kas sa trankilite, e met an danze sekirite Prezidan e son lekip me osi bann *guest* enportan dan sa lotel.

Sa Mr Speaker i fer lapenn. Serten dimoun i dir ki dan politik napa balizaz, me sa kalite konportman i montre en degre dezespwar enkrwayab. Mon pa konnen konbyen zot in

pey sa dimoun pou ganny sa lenformasyon.

Me sa ki mon krwar se ki la ki sa msye in ganny pouse dan son travay, par sa fot profesyonnel grav zot ava santi li zot devwar pou donn li en pti louvraz dan *Maison du Peuple*.

Antretan-antretan zot in detrir repitasyon sa lotel akoz aprean i kler ki napa okenn nivo konfidansyalite, en keksoz ki vremen enportan si en letablisman i anvi atrakte bann kliyan enportan.

Zot in met an danze sekirite Prezidan e son *Cabinet*, nou pa kapab anpes zot annan sa lanmertim lo zot leker akoz zot in perdi eleksyon. Me sa pa merit ankouraz zot pou rod tou fason pou met an danze lavi Mr Ramkalawan.

La demokrasi i demande ki ou esper lot *round* pou sey ankor enn fwa pou re ganny sa sez *State House*. Alors pran en pe pasyans.

Zot in osi met an danze lavi en Minis e son repitasyon. Lavi en Minis etranze ki ti dan sa zil avek son Anbasader e ki ti pe pas son vakans trankil par pibliy son non lo *Facebook* e lo zot zournal.

Zot in sey degrad repitasyon en Minis par pibliy en fo lenformasyon, konmkwa i pe partaz son lasanm avek en

lot dimoun kan an realite i ti tousel akoz son madanm pa dan pei.

Zot in anbaras travayer sa lotel e zot in met an danze lanplwa sa bann travayer. Wi Mr Speaker nou ti pe rod en landrwa trankil, me nou oponan in desid otreman.

Serten i kapab apel sa la demokrasi, me mwan mon apel sa mank responsabilite ! Mon'n fer politik dan mon lavi mwan, Prezidan Ramkalawan li osi in fer bokou politik dan son lavi, me zanmen nou'n deza desann dan sa kalite labou kot lanbisyon i fer ou detrir tou sa ki dan ou semen.

Menm ou frer ek ou ser travayer ou lendistri touris e menm ou pei parey labib i dir ; *'A quoi sert de gagner le monde s'il devrait perd son âme ?'* Pareyman, pareyman ki pou servi zot pou ganny eleksyon, akfer zot bezwen detrir zot pei?

Katriyenmman Mr Speaker pou ekspekte ki enn bann konsern Dirizan Lopoziyon se pour konnen akoz ki serten Minis in ganny akonpanyen par zot konzwen, e menm ki 3 Minis in vin avek zot zanfan.

Alors avek ou permisyon mon a zis dir ki Prezidan Ramkalawan parey Onorab i konnen, i annan en serten sans

lafanmir e i krwar ki otan ki posib bann ki pe akonpanyi zot msye, ki pe akonpanyi zot madanm, zot paran oubyen zot partner dan sa bann langazman politik difisil, zot osi zot merit kapab partaz en pti moman repo.

Prezidan pe rod non selman solidarite e linite parmi son bann Minis, me osi solidarite sipor ant bann manm zot fanmir. Depi Novanm lannen pase bokou fwa ler fanmir pe asize apre dinen pe regard televizyon, se la ki Prezidan ek son bann Minis pe sorti *State House* ouswa pe kit zot biro.

I pa fasil pou bann fanmir, alors mon demande ki nou montre en pe senpati, e en en pe sipor pou sa bann dimoun.

An konklizyon Mr Speaker, mon ti ava kontan reponn sa bout kot Dirizan Lopoziyon pe demande si Minis Finans i santi ki desizyon pou fer retreat Silhouette, i anliny avek son lapel pou Seselwa fer sakrifis dan sa lepok ki nou ladan?

Mr Speaker koman en Manm konsey Minis, mon kapab dir avek Lasanble ki Prezidan, Vis-Prezidan ek tou Minis in deza fer, in deza pe fer sakrifis depi premye zour ki zot in pran zot responsabilite.

Sa lapel pou fer sakrifis ti sorti kot Prezidan li menm e osi kot Minis Finans. Sa sakrifis in pran plizyer laform.

Enn ;- respe pou larzan piblik par depans zis kot i neser e pa depans lo zot menm personelman.

Aksepte en vye loto ki ladministrasyon presedan ti'n abandonnen.

Pa lwe bann gro loto zis akoz larzan i la dan Bidze.

Pa tous preski ditou zot bann *Entertainment Allowance*, menm prensip pa touse pou Bidze sekirite pou Minis.

Pa lwe bann gro biro ki pa absoliman neser.

Limit bann deplasman dan e an deor pei.

Respekte bann Lalwa *Procurement*.

Tousala se bann bon prensip ki tou le zour pe gid nou ladministrasyon. Mon kapab asir Dirizan Lopozisyon ki ler nou pou ariv lafen sa lannen i pou vreman en plezir pou trouve ki Prezidan ek tou son Minis pou fer bokou *savings* dan zot Bidze respektif.

Alors pou en repons en pe bref, ou pou sirman satisfè Onorab avek sa ki ou pou war koman *Chairman FPAC*, kontrerman ek sa bann trik mardaz ler 'ou' parti ti dan

Gouvernman tou finans pei pou annord.

Kestyon 2 Mr Speaker, 2 mon larepons i koumsa ; Mr Speaker mon kapab dir avek Lasanble ki bann depans pou pey lotel pou sa vizit Silhouette, pe ganny pran sarz par Prezidan Ramkalawan.

Se li ki'n organiz sa retret e se li ki'n fer tou demars pou kouver sa bann depans. Mersi.

Mon dernyen mo Mr Speaker se ki se pa konbyen sa vizit in koute ki enportan, me ki son benefis pou lekip governmantal? Koman en partisipan mon leker i kler ki sa ti en bon keksoz ki neser pou gard moral dan lekip, kit tou bann Minis *focus* lo zot travay e resarz nou batri pou nou kapab delivre plis e pli byen pou nou pei e nou pep.

Sa i nou promes, sa i nou langazman, sa i nou misyon. Alor Onorab *Leader* Lopozisyon, silvouple les nou fer nou travay! Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Kestyon siplemanter. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi. Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mwan mon annan

kestyon siplemanter lo sa ki *Designated Minister* in dir. Ou'n dir en kantite keksoz, ou'n koz en kantite, ou'n koz lo Gouvernman avan.

Me ou pa'n reponn mon kestyon. So mon pou retourn lo mon kestyon pou ou kapab donn mwan en larepons konkret. *Ok?*

Eski ou vwar li normal ou, ki dan letan kot pei pe al dan en Program *IMF*, ou pe dir ek dimoun fer sakrifis, selman *Cabinet*, Prezidan ek son bann Minis i dan en lotel *Five Star*, pou 2 nwit.

Selman dimoun pe *struggle* pou fer de bout zwenn la ater? Ou konsyans pa trouble, ki ler ou tande ki 70 *field technician* dan Gouvernman pe ganny met deor. E ou dan retret dan lotel *Five Star*. 9 mwan dan en Gouvernman ou bezwen al poze, e ou a blanm 43an? 43an nou pa'n bezwen poze parey ou!

E nou pa'n bezwen vin koz lalang ek Lasanble parey ou!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Parey ou pe fer ozor ...

(Mic switched off)

MR SPEAKER

Onorab Pillay. I pa permet ki ou akiz en Minis ki la *improperly, improper motives*. E letan ou dir i pe koz lalang mon enterpret li koumsa. So mon ti a kontan si ou retir sa, mo e ou kontinyen avek ou kestyon silvouple?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi mon ava tir sa kestyon e mon a servi sa mon *mislead*. Ou konnen akoz?

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ou pa'n vwar li nesese *ou* pou aret Minis. Ler Minis in akiz nou, konmkwa poudir nou, nou'n fer en travay ...

(Mic switched off)

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Onorab! Mon pa pe antre dan en deba avek ou, lo lafason ki mon pe kondwir sa Lasanble e sa sesyon kestyon. So si ou anvi demann ou kestyon, prosede silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker ou pa le antre dan en deba. Me Seselwa deor

mon krwar zot pa bet me zot pe tande.

Mon kestyon i senp, mon kestyon i senp, *ok?* Ou'n dir mwan en kantite keksoz, ou'n akiz nou pou en kantite keksoz. Ou'n menm dir nou dimoun in ganny pouse dan son louvraz pou dir ki *Cabinet* Minis pou al Silhouette.

Mon pa konnen ki lentere sa dimoun pou fer sa. Me si ozordi anba ou Gouvernman, en *whistleblower*, pe ganny pouse en keksoz ki ou, ou ti ankouraze ler ou ti asiz lo sa kote latab, ozordi ou pe pous dimoun poudir laverite dan sa Gouvernman, me napa en Seselwa ki *safe* dan sa pei akoz zot!

MR SPEAKER

Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker mon oule, mon le prosede ek mon kestyon. Me mon pe ganny enteronpe, par *Leader* Zafer Gouvernman.

MR SPEAKER

Les mwan fer en keksoz kler.

HON SEBASTIEN PILLAY

I mon rol pou defann Gouvernman, pou defann mon Lepep Seselwa. Li son rol

defann Gouvernman. Les mwan...

(Mic switched off)

MR SPEAKER

Onorab Pillay! Permet en *statement* koumsa koman leksplikasyon kestyon, me *Standing Orders* i dir "*question time will not be a pretext for debate.*"

Alors silvouple, ou'n fer ase *statement* prosede avek ou kestyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker ki mannyer koman en Lasanble nou kapab vwar li normal ki dan en travay ofisyel ki en *Cabinet* pe fer,

1) Lepep Seselwa pa konnen.

2) Bann *spouse*, e bann zanfan bann Minis pe osi *attend* sa retreat. E de plis ou pa ankor kapab dir mwan konbyen sa retreat in arive? Kestyon i senp ou bezwen dir nou konbyen sa retreat in arive.

Akoz Gouvernman in sorti pou li sey reponn lo sa retreat apre ki, apre ki sa, lenformasyon antre dan domenn piblik. Napa nanryen pou ou kasyet. Si ou annan tou sa lenformasyon lo koripsyon ki Gouvernman avan ti fer, i ou

dwa, i ou devwar ozordi dan en nouvo Gouvernman pou fer li diferaman.

Mon kestyon i senp mon oule

(Mic switched off)

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker me sa i inakseptab! Ou pa kapab kontinyen sey protez Gouvernman koumsa!

(laughter)

HON SEBASTIEN PILLAY

Ou a pe fer tou fason pou ou protez Gouvernman pou anpes kestyon ganny demande. Be mon annan en rol pou zwe dan Lasanble, mon bezwen kapab fer mon louvraz!

MR SPEAKER

Onorab Pillay, mon pe ed ou fer ou louvraz. Si ou'n demann ou kestyon Minis i a donn son repons silvouple. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, dan Bidze

MR SPEAKER

Terminen.

HON SEBASTIEN PILLAY

... napa okenn Bidze ki'n ti bidzete pou ganny retreat. *Retreat.* Gouvernman, in

anonse ki sa *retreat.* Gouvernman dan son *Cabinet Business Press Release* pa'n dir nou poudir lekel ki'n peye. *Ok.*

La ozordi ki Minis pe dir nou sa. Sa ki nou, nou le konnen nou le ganny tou lenformasyon lo lekel ki'n peye, konbyen in koute? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Minis ou repons.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon'n dir ki, se Prezidan ki pou pran sarz bann fre sa retreat ki'n fer lo zil. E se Prezidan li menm li ki pou pran sarz sa retreat. Ki pou fer sir ki tou bann peyan, si i annan okenn peyman, ki pou ganny se li ki pou responsab. Sa e mon premye repons.

Dezyenm se ki, Prezidan Larepiblik se li ki Sef Egzekitiv dan sa pei. I bezwen pran bann desizyon, e i pa bezwen demann vin demann Onorab Sebastien Pillay avan ki i pou fer.

(APPLAUSE)

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

I pa bezwen fer sa li. *Ok?* I fer li e a lafen lannen Onorab Pillay, ou pou vwar ou, akoz ou, ou

Chairman *FPAC*. Ou pou vwar kote bann depans. Ou pou ale ou, i ou devwar pou al rode kote e konbyen sa bann depans i ganny fer.

Ou a ganny letan fer li an atandan silvouple les Prezidan travay! Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay nou pa pou al eternalman avek sa. Si ou annan en kestyon direk demande silvouple. Akoz mon le pran enn de kestyon siplemanter avan nou fer, avan letan i fini. Yes.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, Minis pe dir ek nou koumsa poudir, la Prezidan li menm ki pou pran fre sa retret. Sa ki nou, nou oule konnen se ki a sa moman la, sa retret pa ankor ganny peye. Sa ki bann Minis ale zot pa ankor ganny peye.

Eski zot al, zot al lo en *freebie* pou lemoman prezan keksoz pou ganny peye? Eski i normal? Eski i koutim pou Gouvernman pran keksoz *complimentary* avek biznesmenn prive dan sa nouvo Gouvernman?

MR SPEAKER

Byen.

HON SEBASTIEN PILLAY

I mon devwar pou demann ou sa kestyon.

MR SPEAKER

Si sa ou kestyon. Nou a les li reponn silvouple. Minis repons.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Mr Speaker, mon krwar ki Mr Ramkalawan in montre ase fwa poudir i *deal* avek larzan piblik dan en fason onnet. E i *deal* avek bann letablisman prive e piblik dan en fason onnet.

Alors nou pou bezwen les li fer son desizyon, e i ava si fodre, fer sir ki sa bann sif i ganny reflekte dan son *management*. Pou lemoman i napa okenn rezon akoz sa bann sif pou ganny reflekte.

Akoz si li koman Prezidan in deside pou li ofer son *Cabinet* en retret, se son se desizyon! I pa bezwen rankont Onorab Pillay. Sa se son larzan, e son desizyon! So, alor silvouple les li travay. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay ou'n demann ou kestyon.

(Interruption)

MR SPEAKER

Gard en pe lord silvouple. Nou a prosede avek enn de kestyon siplemanter, enn de kestyon siplemanter sorti kot lezot Manm. Mersi. Onorab Porice.

HON DOYACE PORICE

Bonzour Mr Speaker. Mersi. Bonzour Minis Dezinyen. Bonzour tou mon bann kanmarad MNAs.

Mr Speaker parfwa ler nou refiz travay enportan dan nou lavi, i kout nou ser. Si *Leader* Lopozisyon ti annan en relasyon travay avek nou Prezidan, ozordi i pa ti pou bezwen la rod lenformasyon an deor.

Omwen vin avek en *PNQ* dan Lasanble! Minis.

MR SPEAKER

En minit Onorab Porice. Yes, *Leader* Lopozisyon. Ki ou ...

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker. Be mon *matter of privilege* mon annan privez pou anmenn en *PNQ* dan Lasanble. Mon annan en privez pou anmenn en *PNQ* dan Lasanble.

E napa okenn Manm ki pou vin dir mwan ki manner mon pou servi mon privez dan Lasanble! E si son Prezidan, si son Prezidan ti anvri vremen koz

ek mwan i pa ti a rod tou fason pou li detri mon parti.

I pa ti a rod tou fason pou anpes mon parti koze!

(Interruption)

MR SPEAKER

Ok.

HON SEBASTIEN PILLAY

Se li ki pa anvri koz ek mwan, pa vin dir mwan ki pa anvri koz ek li! Mon la pou demann son Gouvernman kestyon e mon pou kontinyen demann son Gouvernman kestyon. Kantmenm son Minis i a vin rouz dan Lasanble!

(Mic switched off)
(Disruption)

MR SPEAKER

Sa deba pe al an dezord. Mon demann en pe lord, retourn lo kestyon. Onorab Pillay mon a dir, mon pa vwar parol ki Onorab Porice in afekte ou privez.

Alor mon a demann Onorab Porice pou kontinyen. Me selman mon pa oule en gran *statement* mon'n dir, *get to the question*.

HON DOYACE PORICE

Mersi Mr Speaker. Minis ki manner zot bann Minis zot in

santi zot pandan sa retreat? E zot fanmir osi, mannyer zot in santi sa retreat in anmennen pou zot? Sirtou kot nou pe al komans en travay ki ase difisil kot i konsern finans. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Mersi Onorab. Onorab mon ava zis repet ankor sa ki mon'n dir pli boner. Prezidan Ramkalawan i atas bokou lenportans a konsiltasyon.

E sa bann lesanz lopinyon ant li avek son bann kolaborater pros, nou fer sa tou le semenn. Me selman ou a krwar menm tou le semenn i pa sifizan.

Alors i enportan ki par ler e parey nou ti fer menm ler nou ti dan Lopozisyon, nou regroupe koman en lekip, koman en fanmir, pou nou kapab fer sa refleksyon ansanm e pou nou partaz koman bann frer e koman bann ser e koman bann serviter Lepep.

Sa se nou metod travay. Mon konpran mwan ki Onorab *Leader* Lopozisyon i pe ankoler. Akoz i pa son metod travay, i pa konnen ki savedir sa bann travay partaz, partaz lopinyon e partaz leksperyans.

Akoz nou konnen ki mannyer in marse dan lepase. Setaki ti pran son bato ti al Remire, sa ki pran son bato i al, i al Desroches. E i kit tou son Minis deryer apre ler i tournen in divorce, lot in kite, lot, lot.

Me nou, nou pa anvi sa bann keksoz. I en metod travay ki nou'n deside pou nou aplike.

Me selman i paret ki son, dezyenm problem se si larzan in ganny depanse, si larzan in ganny gaspiye.

Mon'n dir Onorab, napa okenn larzan piblik ki'n ganny servi dan sa keksoz. E mwan mon anvi senpleman dir avek *Leader* Lopozisyon, ou pa kapab *Leader* Lopozisyon ...

MR SPEAKER

Minis ou pe reponn lo Onorab Porice en.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Wi! Onorab Porice. Mon ti a kontan dir avek Lasanble, avek Lasanble ki ou pa kapab ekspekte en Prezidan ki tou desizyon ki i pran, i bezwen vin demann permisyon avek msye entel oubyen Onorab entel.

I pa bezwen fer li, i fer li i pran son desizyon e parey nou'n al lo, nou'n al lo sa retreat, ler nou'n retournen nou'n fer-*State House* in fer en

deklarasyon in met dan piblik nou pa bezwen kasyet, nou pa'n bezwen kasyet nanryen.

Tou dimoun in vwar nou pe anbarke, pe debarke Bel Ombre. Napa nanryen-napa nanryen ki'n ganny kasyet. Alors i enportan ki tou dimoun i konpran, ki piblik i konpran ki nou, nou pe zis aplik nou metod travay.

Se koumsa ki nou travay. Nou pa pe vol nanryen, nou pa pe pran nanryen ki pa pou nou, nou pa pe kas okenn Lalwa. Nou pe zis aplik nou metod travay.

E nou demann avek Lopoziyon, zis les nou fer, nou, nou pa dir zot ki zot pou fer. Les nou fer pou nou ki mannyer nou krwar nou devret pe fer.

E si nou'n pran larzan piblik, ler i pou annan son ler pou zot demande, pou zot met nou devan Ankour oubyen met nou devan FPAC.

Me antretan les nou travay. Nou annan en pei pou nou amelyore, nou annan en pei pou nou, pou nou aranze. Nou annan en pei ki ler in ganny kit dan nou lanmen i ti parey en kales kase parey nou dir. Be les nou travay!

Deza nou pe vwar bann rezilta. Omwen, *join* nou dan sa travay. Par egzanp nou ti kapab asize Onorab fer en *meeting*

parey nou fer *Meeting Platinum State House*. Nou fer *Meeting Platinum* nou envit li, sa msye i pa vini li, i pa vini.

(laughter)

THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI

Ou konpran?

(Disruption)

THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI

Les mwan fini koz, silvouple!

(Disruption)

MR SPEAKER

Onorab Pillay! Onorab! Onorab Pillay! Mon dir ou en dernyen fwa, mon'n ganny ase avek dezord e mon dir ou silvouple aret deranz Lasanble. Minis termin ou repons silvouple.

THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI

Mon repons selman ...

MR SPEAKER

... Minis mon ava apresye, mon annan en dele letan e mon annan enn de kestyon pou pran ankor. Annou prosed avek bann kestyon.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Mon'n fini avek repons kestyon Onorab Porice. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Conrad Gabriel.

HON CONRAD GABRIEL

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou Manm. Bonzour tou dimoun a lekout, mon ti a kontan dir avek Minis Dezinyen silvouple *relax*.

Pa eksite Minis, nou la pou demann kestyon silvouple. Akoz se sa ki zot ti fer koman en Lopozisyon.

Bon Mr Speaker atraver ou, Minis in donn nou tou son bann, bezwen trankilite pou al travay koumsa, i *ok. Fine*. Lefe ki *Cabinet* e bann Manm fanmir in al an retret, kot zot in melanze kontrerman avek gidans Regilasyon Lasante Piblik.

Eski an relasyon avek 15 Out ki pe aprobe byento, eski ou Gouvernman pe mazin revwar son lapros, tout an prenon kont ki bokou bann pti letablisman e lezot biznes espesyalman lo Praslin e La Digue, pe pas dan bokou difikilte pou fer de bout zwenn? Mersi Minis.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Annou pa bliye poudir kestyon i devret lo reste lo *subject matter* sa kestyon orizinel. Minis si ou kapab adres, adres kestyon Onorab Gabriel silvouple.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Mon bezwen repet sa ki mon'n dir pli boner akoz mon'n fini reponn ou.

MR SPEAKER

Wi mon krwar, lo premye bout ou'n fini reponn.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Mon'n fini reponn ou. *Ok*.

MR SPEAKER

E mon ti a dir annou bouze.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Lo e mon ti a kontan ki nou annan en serten lonnekte Onorab Gabriel dan sa Lasanble.

Mon'n dir ki nou'n ganny tou permisyon Lasante Piblik e tou bann reglemantasyon in ganny respekte. Alors mon pa krwar i zoli pou ou vin redir pou dir sa i pa'n leka.

Akoz i annan en Manm ki'n dir mwan poudir mwan

mon lalang ozordi! Mon pa anv de Manm i vin dir mwan sa parol! Alors sa i premye keston. Sa i mon premye repons.

Mon dezyenm repons se sa. Tou lotel, tou letablisman i annan bann Lalwa, bann lareg Lasante Piblik pou zot swiv. Tou bann lorganizasyon i annan bann lareg e pou zot swiv.

Lasante Piblik i fer distenksyon ant si ou pe rankontre pou ou travay, parey dan mon Minister. Parey nou isi dan Lasanble. I annan 30 ekek nou isi la dan Lasanble, plis ki dan sa group ki ti Silhouette, nou pe travay nou!

Tan ki bann lareg Lasante Piblik i ganny respekte, i ganny obzerve, napa okenn problem ou pa bezwen fatig ou latet Onorab Gabriel. Tou keksoz pe mars dapre Lalwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab ou keston in ganny reponn. Mon pas lot keston pou Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis. Bonzour tou Manm Onorab. Minis le 29 Zilyet, *IMF* ti anonse ki lasistans pou Sesel ti'n ganny aprouve.

Minis in deside devwal sa avek *Cabinet of Ministers* dan retret Silhouette. Eski Minis pe dir avek nou poudir la ki *IMF* in *release* or in aprouv larzan pou ou program Ekonomik Sesel, *Cabinet* i vwar *right or normal* (e mon krwar pep Seselwa i devret pe sezi sa keston) eski zot vwar li normal, zistifyab Minis pou akoz *IMF* in *disburse* larzan in aprouve, pou zot prezan al donn bal retret Silhouette?

(Disruption)

MR SPEAKER

Onorab!

HON WALLACE COSGROW

Pou zot al fer travay Mr Speaker mon a korize. ... pou zot al ...

(Disruption) (Mic switched off)

MR SPEAKER

Onorab. Minis in deza reponn en keston lo servi larzan piblik. Mon krwar son repons in konplet. Si ou napa lot keston. ou annan lot keston? Silvouple poz li e terminen.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mersi. Mr Speaker an vi repons Minis lo

sa retreat e zot groupman, e Minis in dir ki tou Regilasyon Lasante Piblik in ganny respekte.

Eski sa regilasyon ki anfors kot bann fanmir pa kapab groupe, i ganny retire Minis?

Akoz zot, zot ek zot fanmir zot in groupe Minis. E nou ti a kontan lesplikasyon lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Minis. Mon pou permet ou fer en komanter lo la.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Mersi. Non larepons i senp ...

MR SPEAKER

Mon pou permet ou fer en komanter lo la. Mon pa krwar poudir i annan okenn kestyon ki'n ganny demande ki valab.

(Disruption) (Mic switched off)

MR SPEAKER

Ou kapab, ou kapab fer ou larepons.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Wi mersi Mr Speaker. Mon ti a kontan dir avek Onorab ki tou bann, mon repet ankor. Tou

bann Regleman Lasante Piblik in ganny respekte. Mersi

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Vidot.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun ki a lekout e bonzour tou dimoun ki prezan. Minis eski ou pe dir nou poudir nouvo lapros ou Gouvernman se ki ler i annan bann bon nouvel pou donner zot pou al *retreat* zot?

Pe enport ki peye lekel ki peye, zot pou al *retreat* zot? Avan zot vin dir ek piblik, zot pou al *retreat*?

Aprè mon lot kestyon, Minis eski ou pe dir nou, poudir ou Gouvernman atraver lasante, zot pe pare pou zot donn lotorizasyon okenn Seselwa, oubyen okenn travayer, okenn fanmir ki anvi *bond*, ki anvi fer *retreat*, si zot anvi fer li dan son lakaz i kapab fer li? Oubyen si spesifikman fodre i annan larzan pou li al dan en lotel? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis ou a kapab adres sa silvouple.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Mersi. Son premye kestyon mon pa'n tro, tro sezi Onorab. Me

pou ou dezyenm kestyon. Mon krwar ou devret adres li a Komisyoner Lasante Piblik akoz mwan, mon pa en-mon pa, mon pa en spesyalis dan lareg Lasante Piblik.

Lasante piblik i fikse son bann lareg e tou dimoun i bezwen obzerve. E si okenn dimoun, enkli Konsey Minis, i kas sa bann lareg i annan bann sanksyon!

Alors mon krwar ki tou dimoun osi lontan nou'n, nou'n viv dan pei kot nou Gouvernman, nou ladministrasyon in vreman brav pou ouver lespas, pou ouver nou frontyer, kan zot menm zot, zot ti pe dir nou pa bezwen ouver, *lock down*.

Konbyen fwa zot in dir nou *lockdown*? Nou pa'n *lockdown* nou, la prezan ou le *lockdown* ou?

Nou nou'n dir nou pou pran bann risk e nou pou pran bann risk ki kalkile. Ozordi nou lekonomi pe repran. E mon ti a kontan dir zot bann Onorab, ti vreman fer nou en gran plezir ler nou ti lo zil Silhouette pou vwar sa bann travayer ere pe travay, zot touris.

Lotel ti 97poursan plen! I gou ler ou vwar keksoz koumsa. Ou konnen poudir ou pei pe leve, pe sorti dan sa kosmar.

Tax dan kof Leta. Travayer pou ganny louvraz.

In annan telman viziter ki zot in bezwen pran travayer sorti dan bann lezot letablisman *Hilton* pou donn en koudmen. Me pa i gou sa?

O kontrer zot devret bat lanmen, zot devret dir *ok* mersi Gouvernman. Mersi Prezidan Ramkalawan pou sa bann desizyon brav, ki zot in pran.

Ozordi zot vin gete konmsi si nou tou nou pou kapab donn bal? Napa personn ki pe donn bal Onorab. Nou pe kontinyen fer nou travay, nou'n ouver, nou'n ouver pei, nou pe promot biznes. An menm tan nou pe demann dimoun respekte bann konsiny Lasante Piblik e se sa ki nou'n fer.

Mon pa konnen konbyen fwa mon pou repete, mon ava fer kopi sa bout dan mon larepons pou donn sakenn antre zot. Tou bann Lalwa Lasante Piblik in ganny respekte pandan sa *weekend* retret lo zil! Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a pas lo en lot kestyon Onorab Letourdie.

HON JANY LETOURDIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Mr Speaker i annan bout ki mon vreman apresye

avek sa kestyon mwan ki Onorab *LOTO* in anmennen.

Se sa bout larzan, akoz nou tou nou konsernen avek larzan. Onorab *LOTO* ou annan tou ou zouti dan ou lanmen pou vremen al rode vremen si in annan labi larzan.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Onorab-Onorab Letourdie.

(APPLAUSE)

HON JANY LETOURDIE

Mr Speaker. Mwan ...

(Mic switched off)

MR SPEAKER

Adres ou kestyon silvouple.

HON JANY LETOURDIE

Mr Speaker, mon ti napa en kestyon, me apre letan mon'n santi mwan, mon'n ganny touse Mr Speaker.

Koman en dimoun ki'n siport Lopozisyon tou mon lavi e prezan nou'n vin dan Gouvernman, mon pa aksepte letan Onorab *LOTO* i dir Prezidan avek *LDS* in detri son parti.

Mr Speaker sa i pa vre akoz zot parti, se zot siporter ki'n vot zot *out!*

(APPLAUSE)

HON JANY LETOURDIE

E ler zot viv dan *denial* e anmenn sa bann kalite *PNQ* e i fer zot plis ditor! Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Avek sa, mon komans santi ki bann Manm kekfwa napa tro bokou pou demande, me zot le soz.

Mon annan, mon annan detrwa Manm *LDS* ki'n lev lanmen. Selman mon pou demann zot lendilzans ou mwan pas en kestyon pou *Leader* Biznes Gouvernman dan zot par silvouple.

Alor li i a pran laparol i a relev okenn kestyon relevan ki i krwar son kote i devre eklersi. Onorab Georges, e sa i ava dernyen kestyon.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mersi pou lendilzans. Mr Speaker mon annan annefe trwa vremen pti kestyon.

Premyerman Minis Dezinyen, eski Silhouette i en parti teritwar Sesel oubyen eski i nepli nou teritwar?

Dezyenmman eski
Gouvernman i annan en fasilite
lo Mahé, oubyen lo en lot zil, kot
en retret i kapab fer parey
Beauvoir parey Legliz Katolik i
annan Beauvoir, eksetera. Eski
i egziste sa fasilite?

E trwazyenmman antan ki
en ansyen Manm sa Lasanble,
eski ou krwar ki Onorab Pillay i
devret kontinyen demann *PNQ*
tou le Mardi bomaten parey in
fer ozordi? Mersi.

(APPLAUSE)

Hon SEBASTIEN PILLAY

(Off-mic)

MR SPEAKER

Onorab. Non-non! En moman
les mon a fini. Ki ou *point of*
order Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker. *Standing Order* i
kler.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Anba *Standing Order* i annan
lord ki dir mon annan en
privilez pou mwan anmenn en
PNQ. *Leader* Zafer Gouvernman
i son rol pou defann
Gouvernman.

MR SPEAKER

Aksepte.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mwan i mon rol pou defann
Lepep Seselwa! So ou les mwan
fer mon travay e, ou fer sa ki
pou ou!

MR SPEAKER

Ok. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ou fer sa ki pou ou. Pa vin donn
lord Speaker, oubyen ou pou
vin donn mwan lord!

MR SPEAKER

Onorab Georges. Ou dernyen
kestyon mon pou demann
Minis, evite, akoz *PNQ* i en
privilez *Leader* Lopozisyon e i
pou kontinyen.

Thank you LGB. Minis i
annan de kestyon ki ou kapab
adrese. Mersi.

THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker,
dezyenm kestyon se. Eski
annan fasilite retret lo Mahé,
oubyen lo okenn lezot zil?

Gouvernman napa okenn
lezot fasilite. E sak nou fer, nou
mwan koman Manm
lorganizasyon politik nou'n fer
en retret, nou bezwen al lwe en

landrwa, oubyen al pret en landrwa avek, avek en dimoun en zanmi oubyen lwe en lotel en landrwa.

Se koumsa ki nou'n fer toultan. E nou'n santi poudir Silhouette, i sa landrwa apropiye pou nou, pou nou fer sa travay. E dan kalm e dan trankilite.

E si zot annan okenn dout lo sa ki nou'n ti pe travay, demann Onorab Uranie. Onorab Rocky Uranie ki ti lo zil li osi. Demann li. Li osi.

(laughter)

MR SPEAKER

Minis.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Me les mwan ...!

MR SPEAKER

Minis. Minis termin-termin ou repons.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Non mon pe termin ... demande. I konnen konbyen i koute, i konnen ki pri, i konnen ki nou ti pe fer laba. *Ok* alors napa-napa okenn difikilte ladan.

Dezyenm, Silhouette Mr Speaker i form parti nou

teritwar. E aköz, e aköz ki Prezidan in swazir Silhouette? Aköz i en lokazyon pou nou rankontre bann zabitan.

Pou nou konpran bann problem, bann difikilte ki zot ladan. I pli souvan ki nou al Praslin ek La Digue, me Silhouette i katriyenm zil an term popilasyon.

E nou kontan ler nou ganny en sans pou nou al enterakte ek sa bann dimoun. E mon kapab dir ou Onorab, ki bann zabitan Silhouette, in vremen, vremen apresye vwar zot bann dirizan pe marse pe fofile, pe sey konpran ki bann *challenge* ki bann keksoz.

Alors sa i form parti dan nou travay. Mr Speaker i vre ki *PNQ* i en drwa. Me selman ou pa bezwen anbaras ou lekor tou le Mardi.

(laughter) (Disruption)

MR SPEAKER

Minis.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Mon a fini koze.

MR SPEAKER

Minis. Aret. Minis.

**THE DESIGNATED MINISTER
JEAN-FRANCOIS FERRARI**

Wi.

MR SPEAKER

Silvouple, nou'n ganny deba politik lo sa size. E mon krwar ou'n byen pran loportinite.

So mon pou dir ou mersi pou larepons pou ou kestyon.

(laughter) (Disruption)

MR SPEAKER

E mon krwar-mon krwar nou'n donn en bon letan. Onorab Uranie mon pa vwar akfer ou pe lev ou lanmen. Ale, *ok*.

HON ROCKY URANIE

Mr Speaker.

MR SPEAKER

Akoz ou non. Akoz ou non in ganny mansyonnen. Mon a permet ou en klarifikasyon se tou. Ale.

HON ROCKY URANIE

Mr Speaker, mwan mon pa okouran ki *LDS*, Egzekitiv ti pe fer laba lo zil Silhouette, akoz personn pa'n dir mwan. Mon fek tann dan kominike.

E mwan mon lavi prive i pa konsern Minis li. *Ok?* Mersi Mr Speaker.

(laughter) (Disruption)

MR SPEAKER

Mersi. Annou. Annou pa bliye ki Onorab Uranie i osi reprezant Silhouette koman *Inner Island*. Alor petet, petet i la. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Minis. Minis mon a dir ou mersi pou ou partisipasyon e mon a swet ou bonn zournen.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Byen. Bon fotespere, fotespere zot in ganny ase *excitement* pou sa lazournen. E nou a kapab prosede kalman avek Sesyon Kestyon.

Nou ava apel Minis pou Finans ek son delegasyon silvouple.

(laughter) (Disruption)

MR SPEAKER

Ale en pe *order* silvouple prezan. *Calm down gentleman. And ladies.*

Bon *bonjour* Minis Naadir Hassan. Minis pou Finans e dan delegasyon Minis i annan Mr Imtiaz, pou premye porsyon sa sesyon nou annan Mr Imtiaz Umarji Chairman *Seychelles Trading Company*.

Madanm Clerk mon vwar en lot zofisyé, mon napa son non lo mon lalis silvouple.

Mersi. E avek Minis osi i annan Ms Cillia Mangroo *Principal Secretary* pou *Trade*. Mersi Madanm Clerk.

Byen nou a komans kestyon pou Minis e i annan de kestyon ki relye avek *STC* e nou pe pran sa de kestyon premye. Premye i ava Onorab William pou kestyon 55. Onorab William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou lekip. Bonzour tou dimoun ki a lekout. Kestyon i *comme* swivan: -

Eski Minis pou Finans i kapab donn en leksplikasyon lo bann diferan rezon, aköz ki desizyon in bezwen ganny pran pou restriktir *STC* pou li zwe sa rol enportan dan son legzistans? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm Onorab e bonzour tou dimoun a lekout.

Lo premye kestyon Onorab, e mon a pran;- Eski Minis pou Finans i kapab donn en leksplikasyon lo bann

diferan rezon aköz ki desizyon in bezwen ganny pran pou restriktir *STC*, pou li zwe sa rol enportan pou son legzistans?

Premyerman annou gete ki aktivite prensipal e manda *STC*. Mr Speaker aktivite prensipal *Seychelles Trading Company STC* se pou enporte, stoke e distribye komodite esansyel, pou asire ki toultan i annan komodite esansyel lo marse lokal a en pri konpetitiv.

Ozordi *STC* i enport 14 komodite esansyel. Zot tonm dan 2 kategori. Premye kategori i sa ki nou apel *dry goods* e i annan 10 komodite dan sa kategori. Sa i delwil *sunflower*, diri, disik, dile, lantir, disel, margarin, lafarin, papye twalet e dile pti baba. *STC* pe devret kapab asir stok komodite dan sa kategori pou o mwen 6mwan.

Dezyenm kategori i sa ki nou apel bann *perishables*. E la nou pe koz, parey zonnyon, ponmdeter, ponm e zoranz. Pou sa enn kategori *STC* ti pe devret annan stok pou o mwen en mwan, vi ki zot bann komodite ki gate. Pri sa 14 komodite esansyel i pa'n sanze depi 2012.

Mon a koz en pti gin lo *Board* - nouvo *Board STC*. Nouvo *Board STC* ti ganny apwente le 1 Fevriye 2021. I annan 6 manm *Board* avek Mr

Imtiaz Umarji koman *Chairperson*.

Zot manda ti enn ki ti kler. Revwar loperasyon *STC*, koup gaspiyaz avek bi asire ki pri komodite dan pei i vin pli abordab.

Swivan zot lapwentman sa nouvo *Board* in kolekte e analiz lenformasyon lo tou laspe lo loperasyon *STC*, pour ki zot kapab *attend* sa lobzektif ki Prezidan ti donn zot lo zot lapwentman.

Rezon ki Gouvernman ti apwent en nouvo *Board*, se akoz i ti'n realize ki fason ki *STC* ti pe fer son loperasyon, i ti'n nepli kapab ranpli son manda prensipal.

Ki sete pou fer pri, pou fer desann pri lavi. Sa ki nou apel, sa ki nou apel *cost structure* *STC*, ti'n al an deor kontrol. E pri marsandiz dan laboutik *STC* apard pou sa 14 komodite esansyel ti'n vin pli o ki lezot laboutik.

Mr Speaker zis annou get depans loperasyon *STC* an 2019, dapre son Rapor Finansyel. Sa lakonpanyen ti'n fer en reveni total R1.1bilyon, me son profi apre *tax* ti 23milyon.

Bann pli gro depans sa lakonpanyen apard aste marsandiz e elektrisite ek delo

R28.8milyon, *rental* R15milyon, e benefis pou *staff* R131milyon.

Avan sa nouvo *Board* ti ganny apwente loperasyon *STC* ti pe fer en pert R1milyon par semenn. Me avek bann restriktirasyon ki'n deza fini ganny met an plas, *STC* pe nepli fer sa kalite pert.

Annou vwar en pe sa restriktirasyon pou redwir kou loperasyon *STC*, san ki i konpromi son manda prensipal.

Premye fermtir laboutik. Mr Speaker enn bann premye desizyon e aksyon ki sa nouvo *Board* in pran, se pou ferm sa 4 laboutik *retail* ki *STC* ti annan. 2 i lo Mahé. 1 lo Praslin e lot i lo La Digue sa desizyon ti pran an Avril.

An fe lo Mahé *STC* i annan 3, i annan 3 *retail outlet*, ladan in ferm 2. Sa enn ki trouve *Orion Mall* anvil e lot ki trouve Grand Anse Mahé.

Lo Praslin *STC* i annan en laboutik ki dan batiman *Pension Fund*. E lo La Digue i annan enn ki trouve dan batiman ki pou Mr Gregoire Payet.

Avek sa desizyon ki *Board* in pran, *STC* pou aprezan annan en sel laboutik ki *Hypermarket* dan batiman *Bois de Rose Complex*. Sa *complex* i aprezan pou *STC*, apre son transfer sorti kot Sosyete

Seselwa Lenvestisman pou vin lo *STC*.

Sa transfer to swiv lanons devan Lasanble Nasyonal par Prezidan Wavel Ramkalawan, an Novanm 2020. Avek zis sa transfer, *STC* pou nepli bezwen pey *rent* ki ti kout li plis ki R13milyon par an.

An plis *STC* i nepli pey *rent* kot son *Builders Depot* ki vedir en lot *savings* R5milyon. Mr Speaker savedir R18milyon par an in ganny tire lo *STC*.

Pou fer remarke laboutik *STC Orion Mall* in fini fermen depi Avril 2021. E lezot osi in fermen *comme* swivan: -

Sa enn Grand Anse Mahé in fermen depi lafen Zilyet. Lo Praslin ti fermen lafen Zen. Zis sa enn lo La Digue ki ankor ouver e i pou fermen lafen Septanm sa lannen.

Desizyon pou ferm sa 4 laboutik i pa'n enn ki *Board* in pran zis akoz i anvi. I en desizyon ki'n ganny pran apre plizyer seri konsiltasyon avek *management*. E pli enportan analiz ki zot in fer avek lenformasyon ki zot in gannyen avek *STC*.

Board in eksplike a plizyer repriz ki fermtir sa 4 laboutik, i form parti zot plan pou redwir gaspiyaz, linefikasite e pert ki pa akseptab ki *STC* ti pe fer lo en baz toulezour.

Lefe ki tou le 4 sa bann laboutik ti pe fer pert, zot pe kontribye pou fer ki kou loperasyon i monte. Ki fer alor ki zot pa pe fer okenn kontribisyon dan manda prensipal *STC*, pou redwir pri komodite de baz dan Sesel.

Mr Speaker les mwan donn sa Lasanble sif lo sa bann pert ki sa bann laboutik ti pe fer. *STC Victoria Orion Mall*, an mwayen sa *supermarket* ti pe fer en pert environ R2milyon par an.

STC Grand Anse Mahé an mwayen sa *supermarket* ti pe fer en pert, en pti pe plis ki R2milyon par an.

STC Praslin an mwayenn sa *supermarket* ti pe fer en pert environ R2milyon par an. *STC La Digue*, an mwayen sa *supermarket* ti pe fer en pert environ R2milyon.

Alor ler nou get sa kalite pert ki *STC* ti pe fer lo sa 4 laboutik, i zistifyab ki i bezwen pran en desizyon serye ler i pe revwar son loperasyon an antye.

Pou gard en laboutik ki pa pe kapab fer profi i senpleman vedir ki sa larzan perdi pe bezwen ganny trouve dan en lot fason. E se sa alor ki fer ki *STC* pe bezwen sarz son kliyan en pe pli ser lo lezot prodwi pou rekiper sa diferans.

En lot pwen se ki dan sekter *retail*, i annan en pti pe plis ki 400 laboutik e zot eparpiye lo Mahé, Praslin, e La Digue. *STC* li i annan zis 4 ki reprezant mwens ki 1poursan dan sa plis ki 400 laboutik.

Tou sa bann laboutik i aste prodwi, sirtou prodwi esansyel avek *STC* ki fer ki kliyan i deza annan akse avek sa bann komodite. Fodre ki nou admet osi se selman sa 14 komodite esansyel kot *STC* ki bon marse.

Larestan komodite sirtou bann ki dimoun i servi toulezour tel ki savon, dantifris, *pasta*, laplipar ditan i aste ek lezot fournisseur sa ki nou apel *middlemen*. Ki swa Sesel oubyen enternasyonal pou revann dan son bann laboutik.

STC i annan li 25 Kontra avek diferan *middlemen* ki swa lokal oubyen enternasyonal. Dan sa legzersis ki sa nouvo *Board* pe fer pou revwar prosedir *procurement STC*, in annan plizyer defayans.

Sa bann Kontra ki *STC* i annan avek sa bann fournisseur oubyen *middlemen* i vreman konplike. Me nou pou'n met keksoz drwat dousman, dousman.

En legzanp Mr Speaker i min, mark *Tai Ann* ki *STC* ti pe van R25. Akoz i ti pe aste avek

en *middlemen*. Me la son pri in desann pou vin R19.90 akoz *STC* in nepli aste avek sa *middlemen*. I pe aste direkteman avek faktori.

Sa bann kalite legzersis pou kontinyen, kot o tan ki posib *STC* pou aste son bann prodwi direkteman avek bann fournisseur, me pa *middlemen*.

Mezir ki *STC* pe pran: Mr Speaker pou konklir, les mwan fer en rezimen bann restriktirasyon ki *STC* pe fer pou asire ki i onor son manda.

Premyerman sa *Board* pou revwar tou Kontra ki *STC* i annan avek bann fournisseur, pou asire ki pe aste prodwi de kalite e a en pri konpetitiv.

I pe revwar bann pratik ki annan dan *STC* pou asire ki *STC* pe ganny dirize parey en biznes e dan en fason efikas. I annan en bezwen pou evalye tou sekter, ki pe kontribye pou ogmant pri final bann komodite. E mon bezwen dir ki se la ki sa 4 laboutik in *fail* dan sa evalyasyon.

Revwar e teste bann kontrol ki deza egziste sirtou dan Sekter Distribisyon pou asire ki napa vol.

Revwar prosedir pou raporte e bann endikater performans i enportan, akoz i pou en gid ler *management* i

bezwen pran en desizyon enportan pandan en dele letan.

Revwar tou byen ki *STC* pou asir ki zot pe perform a en oter akseptab.

Evalye konpetans *staff*. Entrodwir en sistenm ki pou zer performans, ki a ede pou idantifye bann ki bezwen formasyon.

Entrodwir en plan devlopman karyer pou *staff*. E zis pou note Mr Speaker ki ziska prezan in napa okenn travayer ki'n perdi son louvraz san okenn rezon valab.

Tou bann ki *STC* in termin zot lanplwa i akoz in annan en rezon valab. Alors sa restriktirasyon ki'n komanse *STC* i enn ki nesaser, si *STC* pou vreman zwe son rol prensipal pou ede dan rediksyon pri lavi. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab William mon pou demann ou, pasyans pou ou siplemanter e si ou annan stamina reste lanmenm silvouple.

Mon pou pas kestyon Onorab Aglae ki egzakteman lo menm size. E mon pe fer sa senpleman pou regarde si nou kapab ganny lenformasyon. Koumsa bann Manm i a satisfse e zot pa pou santi bezwen pou

siplemanter. Onorab Aglae ou a poz ou kestyon silvouple?

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou *panel* kestyon i *comme* swivan: -

Avek fermtir bann *outlet retail STC* pou konsantre lo *wholesale* bann komodite esansyel, eski Minis i kapab dir ek sa Lasanble;

Ki garanti pou annan pou ki bann marsan ki aste avek *STC* pou gard sa pri abordab?

Ki sistenm *monitoring* ki i annan an plas, pou asir ki napa labi oubyen *overpricing* e si zot in remark okenn ka ziska la?

Ki garanti *STC* i annan si zanmen marsan i deside pa aste avek *STC*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Repons pou sa.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou kestyon. Mr Speaker parey mon'n fer resorti dan mon larepons pou kestyon 55, nou bezwen konpran ki an se moman *STC* pe pas atraver en restriktirasyon e transformasyon serye.

Enn bann nouvo lapros *STC* se pou promouvwar ledikasyon konsonmater lo sa

size *Recommended Retail Price (RRP)*.

Nou deza pe komans vwar benefis sa legzersis. Sa i zis en komansman. Avek korperasyon bann marsan, konsonmater, travayer ek fourniser, nou tou nou pou bezwen pe vwar sa bann sanzman ki pe pran plas.

Programm Ledikasyon Konsonmater, prodwi par *STC*. konsonmater pe ganny edike lo vre pri komodite *STC* sirtou sa bann esansyel, oubyen sa ki nou apel *RRP* in fini komanse.

Nou pe fer sa legzersis sansibilizasyon lo televizyon, radyo, dan zournal e lo platform nimerik.

Avek sa programm konsonmater i aprezan enformen lo bann pri prodwi *STC* e sa i permet nou pou annan bann konsonmater byen enformen, ler zot pe aste pou zot prodwi.

Mr Speaker *STC* avek Gouvernman, pe fer tou sa ki i kapab pou asire ki tou keksoz i an plas pou benefisye tou dimoun, pa zis konsonmater me marsan osi.

Alors nou pa vwar aköz i annan okenn bon rezon, pou marsan komans sarz konsonmater pli ser ler vremen in napa okenn rezon pou fer li.

STC in fer li son devwar, i pe enform konsonmater lo vre

pri sa bann marsandiz. E konsonmater la avan fer en pli bon swa. E ler zot konn vre pri komodite mon pans pa, si zot pou oule siport en marsan ki pe sarz zot an plis.

Alors i pa dan lenter okenn marsan pou sarz en komodite *STC* an plis ki i neser. Lo dezyenm bout kestyon Onorab. Ki sistenm *monitoring* ki i annan an plas pou asir ki napa labi oubyen *overpricing*, e si zot in remark okenn sa ziska la?

Mr Speaker lekonomi Sesel i en marse lib, kot napa pri kontrol. E i pa dan plan Gouvernman pou entrodwir sa sistenm kot ti annan zofisye Pri Kontrol, parey ti annan dan lepase.

Nou annan konfyans ki avek sa bann transformasyon e travay ki pe annan espesyalman lo ledikasyon konsonmater. E kot nou ki manm piblik i pare konmela pou ekspoz bann ki zot vwar pe sarz komodite *STC* pli ser se bann marsan e konsonmater zot menm ki pou *monitor* sa sityasyon.

E zis pou anmenn devan latansyon Lasanble, nou pe menm ganny bann sityasyon kot marsan, pe menm sarz bann pri komodite *STC* pli bon

marse zis pou zot ganny pli konsonmater.

Nou'n vwar ki bann marsan pe fer piblisite kot zot laboutik, lo nou legzersis *RRP* pou zot atir konsonmater ki vedir plis biznes.

Pou nou tan ki *STC* i kontinyen avek sa ledikasyon konsonmater, nou pa pou bezwen *monitor* sityasyon. Akoz dan sa lemonn lenformasyon teknolozi ek en konsonmater ki pli byen enformen zot pou fer sa ki nou apel *self-monitoring* zot menm.

Mr Speaker en kot fakter tre enportan dan sa transformasyon ki *STC* pe pas atraver, pou asire ki pri son bann komodite de baz i reste abordab, i pou fer sir ki i toultan annan sa bann komodite lo marse.

Sa i pou en prensip de baz *economics*, asire ki i toultan annan stok pou satisfere demann ki fer ki sa pri *RRP* i reste abordab.

Tan ki *STC* i asir stok sa bann komodite lo marse, pou napa rezon pou marsan al aste avek lezot fourniser pour zot sarz pli ser.

Alor Mr Speaker i dan plan stratezi *STC* pou asire ki i toultan annan stok sa 14 komodite esansyel e pou

kontinyen avek son program ledikasyon e lenformasyon.

I pou reste lentere bann marsan pou respekte sa pri rekomande. An plis, Gouvernman pe vwar si i annan posibilite legal pou fer tou marsan met en *cash register* dan zot laboutik olye servi *calculator*.

Nou pou servi bann provizyon *license* pou ranforsi sa bann provizyon. Konsonmater osi zot devret vin pli vizilan, e fer li zot responsabilite ki zot ganny zot resi apre ki zot in pey zot konmisyon.

Sa i en fason pou zot asire ki zot pe pey vre pri e komodite en komodite e menm zot pa pe ganny sarze an plis.

Mr Speaker an sa ki konsern sa ki nou'n gannyen, nou'n si nou'n ganny en ka kot marsan pa pe respekte sa pri *RRP*, wi in annan.

An Zilyet nou ti ganny serten rapor e manm piblik fer li zot devwar pou ekspoz sa bann marsan lo medya sosyal.

Mon Minister ti fer sorti en Kominike Lapres pou kondann sa bann aksyon. E Lasosyasyon Bann Marsan osi in reazir pou *deal* avek bann sityasyon parey. Si nou tou nou fer li nou devwar pou travay ansanm, nou pou reisir

dan sa nouvo lapros ki Gouvernman pe pran.

Ki garanti *STC* i annan si zanmen marsan i deside pa aste ek *STC*? Mr Speaker mon oule fer kler, marsan napa okenn lobligrasyon pou aste zot marsandiz avek *STC*. Zot lib pou aste avek sa ki zot anvi. E lib pou sarz nenport, nenport pri ki zot oule.

Me selman zis demann ou lekor sa kestyon. Akfer en marsan pou aste avek lezot fournisseur, si *STC* pe ofer zot en bon opsyon biznes. Kot i triye, anpakte e delivre son prodwi lo en baz regilye kot sa laboutik? Sa marsan pa bezwen enkyet lenportasyon e i pa bezwen al rod fasilite stokaz, ki anmenn bann kou adisyonnell pou li.

Dan sa transformasyon ki pe arive kot *STC*, nou pe fer, nou pe ofer marsan en opsyon biznes ki tir en kantite kou lo li. Vedir nou pe ofer zot en *deal* ki tre atiran. Mr Speaker.

STC i oule kontinyen devlop sa partenarya ek bann marsan, ki vedir ofer zot en bon opsyon biznes, ki pou en *win-win* pou *STC* ek bann marsan;-ki fer li a lafen dizour se konsonmater ki pou benefisyé.

Mr Speaker pour konklir mon pou bezwen demande, si en marsan pa kapab aste

marsandiz debaz avek en lot fournisseur, pli bon marse ki *STC* mon krwar nou pou bezwen admet alor ki *STC* pa'n reisi lo son manda prensipal ki pou *benchmark* pri a en nivo abordab.

Me si i pe ganny garanti en pri pli ba posib pou li peye, son marsandiz pe ganny anpakte, triye e delivre pou nanryen, eski alor i pou dan lentere sa bann marsan pou pa fer biznes avek *STC*.

Sa i kestyon ki mon krwar Onorab i bezwen demande. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi mon a pran siplemanter Onorab William e apre siplemanter Onorab Aglae. E apre nou a gete si nou annan letan. Onorab William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon ti a kontan ki Minis i kapab eklersi sa Lasanble an menm tan piblik la deor.

Minis in dir ki zot pe perdi R1milyon par semenn, si mon'n konpran li byen, nou pe perdi apepre R13milyon par an. E osi spesifikman Grand Anse Mahé zot pe perdi R2milyon par an.

Minis mon ti a kontan ou eksplik nou, baze lo legzersis ki zot in fer par sa nouvo *Board*,

kwa ki zot in vwar pe arive ouswa pe ganny tolere kot sa bann larzan in ganny perdi?

E dernyen kestyon se, nou pe vwar osi ki i annan bann serten retar, ouswa bann mankman dan serten komodite, si ou ti kapab donn en pe leksplikasyon pep Seselwa, kwa dan sa bann prosesis enportasyon ki fer ki parfwa nou annan sa bann mankman? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab William. Minis. Ou repons.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi. Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou sa kestyon. Lo ou premye kestyon ki bor sa bann *loss* ti pe ganny arive?

Mon krwar ou bezwen get loperasyon *STC* dan son totalite pou ou, pou ou konpran sa. *Ok?* Ler mon pe mansyonn, R1milyon par mwan, sa i tir, nou kapab mete avan nouvo *Board* in vini e bann fakter ki ti pe lenfliyans sa bann *loss*, se enn.

Wi ti annan lefe to lesanz ti enn ki pri ki *STC* ti pe aste e pri ki i ti pe vann. Akoz pa bliye dolar ti'n ariv R22 e la i R16. Sa i en fakter.

Lot fakter se ki bann kou operasyonnel. E bann kou

operasyonnel se i *link* avek;-enn, se bann *rent* ki *STC* i bezwen peye. I bann *other operational cost* elektrisite lot. So tousala ler ou *combine* li ansanm i fer *STC* fer en *loss*.

E sanmenm sa mon'n dir se ki sa nouvo *Board* li, i pe reform *STC* pou li annan *the optimal cost structure* ki pou *operate* lo la. Akoz a lafen defen si *STC*, li i pe fer en *loss*, se Gouvernman ki pou bezwen al sibvansyonn li. E Gouvernman pou sibvansyonn li avek *tax payers money*.

So *STC* i bezwen ganny *run* dan sa fason pli efikas posib, redwir tou sa bann kou ki pa neser, gaspiyaz, *mismanagement* kot i annan, ki *at the end of the day i end-up* avek en *cost structure* ki *as small as possible* ki prezan i pa bezwen fer en *loss*.

Me i annan enn kestyon, en keksoz osi ki enportan pou note se ki, *STC* in *lock* dan bann Kontra, lo kote *suppliers*, lo kote *Procurement*.

E la mon krwar kot i annan en gran legzersis pe ganny fer ki *as much as possible* bann Kontra pe ganny re-negosye lo bann baz pli favorab. E osi pou tir sa bann *middlemen*. Sa osi i enportan pou note.

E me sa ou pou vwar son lenpak *maximum in the future months, going ahead*. Akoz i annan bann *existing contract*.

Me lo dezyenm bout ou kestyon se ki bann *challenges* lo kote kekfwa bann marsandiz pou ariv dan pei. Mon krwar e sa i pa afekte zis *STC*, se tou enportater.

Ozordi i annan en gro problemn *shipping* apre pandemik *COVID* dan lemonn, kot enn, i bann *availability of containers* i vreman limite. E son pri i osi in ogmante.

Me osi en lot keksoz ki nou vwar Sesel i telman ptipti, e kantite *container* ki pe vin Sesel, ler bato i pase - annefe annandler ki arive, i pa arete Sesel. I kapab al *Maurice* i kapab al Sidafrik e *unload* sa bann *container* laba. E apre bann pli pti bato i bezwen rebran sa bann *container* pou revin, pou remont avek Sesel.

So sa i bann *challenge as* en, en pti pei ki nou ki nou *face*. E i vreman an deor nou kontrol *ok*?

So mon krwar i enportan osi kekfwa ler nou fer sa diskisyon redevlopman Por ki pe arive. Ki sa, i ava rod ede pou *allow* bann *container ship* ler zot vini, vitman debark zot kargo, ale akoz pou zot *time is money*. E si zot pe vini zot pe

spend en kantite letan dan por, zot pa pou arete zot, al direk *Maurice* or Sidafrik. E sa i enpakte lo nou. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Minis mersi pour ou larepons. Minis konnen poudir nou form par *WTO* e kot nou form par en rezyon *free trade*.

Minis eski ou kapab petet eklersi mwan menm si ou pe met sa *Recommended Retail Price*, ki i pa en keksoz ki legalman en marsan i bezwen swiv.

Si li i anvi al met en ladisyon lo sa komodite ler in sorti anvil in ariv Takamaka e Lalwa i permet li pou fer sa. So dan sa lenstans Minis mon konsern, eski prezan li *STC* pou bezwen al tay deryer en marsan ki si i ti annan son *franchise* avek li, i ti pou *ok*.

Me pa i neserman en *franchise* pou tay deryer en marsan ki pe vann son pri avek en *markup* par lao 10poursan ankor? Sa i enn.

Dezyenm Minis, eski ou, ou kapab petet dir mwan eski atraver sa bann pert ki ou'n nonmen *STC* pe fer. Gouvernman pou kontinyen,

petet *subsidies* STC a lavenir, avek sa bann, sirtou kot i konsern Praslin, La Digue?

E dernyen Minis ler ou'n koz sa bann pert Minis mon ti a kontan ou eklersi. Akoz ler ou koz pert i annan bokou dimoun ki la deor i krwar poudir, larzan in ganny vole.

Ouswa eski ou kapab petet si ou annan lenformasyon avek ou, donn nou en pti leklersisman kote e kote sa bann pert i sorti? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis wi.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou kestyon. Lo ou premye kestyon, mon krwar mon'n fini reponn sa kestyon ki ou'n demande se ki. Ou'n demande eski ki mannyer STC i pou bezwen al *run after* en marsan par egzanp Takamaka?

Larepons se non i pa pou bezwen *run after*. Akoz *Recommended Retail Price* parey son non i dir, i *Recommended Retail Price*. I pa obliz ou, ok?

La e sa ki mon'n eksplike ozordi se ki en konbinasyon *between* kree en *competitive environment*, e ledikasyon konsonmater, i kree sa lanvironnman kot i met en

presyon lo bann marsan pour zot vann zot pri lo sa *Recommended Retail Price*.

I pa obliz zot, me i kree en *competitive* presyon lo zot. E lo sa *issue*, akoz ler i ariv Takamaka - ozordi, kou transportasyon in ganny tire, kou triyaz in ganny tire lo li so i annan *minimum cost* lo li.

E sa i *allow* li pou *live within the margin of* sa *Recommended Retail Price* ki'n ganny mete. *Again*, kle la se enn ledikasyon konsonmater ki met en presyon konpetitiv lo bann marsan.

Lo dezyenm kestyon *regarding* bann detay lo bann *operational lost*.

Mr Speaker avek ou permisyon si mon ti kapab *allow* pas laparol avek *the Chair* ki kapab - ki annan en kantite plis detay, vi ki i dan *day-to-day operations*. Si ti posib mon ti a donn li laparol pou eksplik sa.

MR SPEAKER

Yes Chairman.

CHAIRMAN STC IMTIAZ UMARJI

Mr Speaker avek bann Onorab bonzour e tou dimoun ki a lekout. Mon pou donn ou zis en legzanp lo en kategori. En marsandiz kategori 1 ki *sunflower oil*.

Nou pe vann sa i pe *retail* pou lemoman, a en pri mon krwar a pepre R22.75. Me nou annan en kantite kargezon ki'n ganny aste avek en *middlemen* ki nou perdi, lo sak lit ki nou pe vann R22.75 nou pe perdi R7 zis lo sa.

E nou'n arete sa pratik konpletman. Ti napa okenn nesosite pou aste avek sa *middlemen*, kan nou ti kapab aste avek founiser direk. Nou pa ti pou fer en gran larzan, nou pa pe fer en gran larzan lo sa *sunflower* at R22.75 letan ou'n aste direktman avek faktori.

Me selman nou pa pe perdi larzan at R22.75. I sa bann pratik koumsa ki nou pe tir konpletman dan *STC*. Sa i zis enn. Si mon met mon *laptop* on mon kapab donn ou ankor en 10zenn dan sa bann kategori 1.

Selman avek sa bann to lesanz ki'n vin en pe pli abordab la, sa sekous pe vin pli mwens, pli mwens. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon a pran kestyon. En kestyon siplemanter Onorab Wavel Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Minis ou'n mansyonn *middlemen* e osi pert bann pert ki *STC* in fer. Mon kestyon, eski in annan okenn

lenstans dan lepase kot *STC* in lwe en *outlet* avek en propriyeter, apre vann marsandiz sa propriyeter olye priyoritiz marsandiz *STC*?

Mon dezyenm kestyon i kot i konsern kou loperasyon ki Minis in koz lo la. Par lefe ki nou annan en nouvo *warehouse* ki'n - annefe in ganny konstrir Ile Eve, eski bann lezot *warehouse* ki an loperasyon. Mon konnen sa enn kot *STC*, sa enn vizavi Erport in fini fermen. Me i annan en lot *warehouse* ankor o bor Lekol Grand Anse Primer.

Eski sa bann *warehouse* pou fermen e tou bann marsandiz pou ganny transfer dan sa nouvo *warehouse* ki'n ganny konstrir lo *STC*, Ile Eve? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Zis avan mon pas lo kestyon Onorab. Ti annan en bout ki mon'n manke dan kestyon Onorab Aglae, *regarding subsidies*.

An zeneral Gouvernman, si *STC* pa pe fer en *loss*, ki sa i nou bi. Gouvernman pa pou bezwen donn *subsidies* *STC*.

Me *STC* li menm pri komodite ki i vann Praslin ek La Digue i menm pri ki i vann Mahé. Sa akòz *STC* i abzorbe sa kou transportasyon Mahé, Praslin e se sa pou kontinyen. Mersi.

Lo kestyon Onorab. Mon ti ava pas laparol ankor avek Mr Umarji ki annan plis detay lo loperasyon *STC*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Chairman* wi.

CHAIRMAN STC IMTIAZ UMARJI

Ok. Pou donn en legzanp ti annan sa laboutik *Orion Mall*. Mon kapab dir zot ladan 60 a 70 pousan bann marsandiz ki ti pe vann, ti bann marsandiz ki nou ti pe aste avek bann furniser lokalman. Apard ki sa 14 kategori 1.

E sa akòz son landrwa kot i ti ete, i ti en landrwa stratezik kot bann dimoun, i la dan bor stasyon bis, zot antre zot aste sa ki zot gannnen.

Me i pa neserman pli bon marse ki i ti devret ete. San menm sa ti annan rezon pou ferm sa laboutik *Orion Mall*, i pe perdi larzan. Nou pe pey en kantite *rent* e nou pe aste sa bann marsandiz avek sa msye ki pe *rent* nou sa landrwa!

(laughter)

CHAIRMAN STC IMTIAZ UMARJI

So i pa'n fer sans ditou dan biznes pou *operate* sa. Prezan nou met en bis pou dimoun mont anler kot *Hyper*. E zot *still* ganny sa servis. E o fir amezir nou pe rod plis bann kontak direk, sa bann pri pou desann. Sa i enn.

Dezyenm se *Eve Island*. Nou dan sa peryod kot nou pe transfer tou bann marsandiz sorti kot sa *warehouse opposite* Erport, avek sa enn Grand Anse *as well*.

Ankor dan detrwa semenn *Eve Island* pou *operational*. Nou ti pe esper son *cold store*, nou'n ganny retar ek bato ki ti pe anmenn bann lekipman. Mannyer mon konpran, sa i preski pros pou arive. E byento *Eve Island* pou *fully operational* koman en *wholesale*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi mon regrete mon pou termin sa Sesyon Kestyon la. Si zot regard lo zot lalis. Zot a vwar mon annan bokou kestyon e pti gin letan.

Alor nou pran poz la 11er pou lezot kestyon. Minis pou ankor avek nou. Me mon a dir

mersi son bann zofisye e *bonne journée*. Nou ava pran poz.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon *bonjour* e byenveni delegasyon ki'n zwenn nou. Sekreter Deta Patrick Payet. Mrs Elizabeth Agathine Sekreter Prensipal pou Plan Ekonomik e madanm Cillia Mangroo i ankor avek nou, pou sa bann kestyon. Byen nou ava al lo kestyon 57. 57 Onorab Regina Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon.

Eski Minis i kapab donn en kontrandi sa Lasanble lo *Children's Fund*, pour dir nou si i ankor annan okenn relasyon avek larzan ki ti ganny ranmase atraver *tax* lo labyer, ki ganny prodwir par *Seybrew*?

Konbyen larzan i annan dan sa fon e ki bann depans ki pe ganny fer anba sa fon pou benefis zanfan? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mersi Onorab Esparon. Minis. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker mon pou komans mon repons par donn en pti listwar lo kreasyon ladministrasyon sa kont.

Mr Speaker *Children Special Fund* ti ganny etabli anba *Children Special Fund Order 1980*. Sa *Order* ti etabli sa fon ki son lobzektif sete pou amelyor lavi bann zanfan.

Depans anba sa fon inisyalman an prensip ti pou ganny siporte anba en *levy* parey Onorab in mansyonnen dan son kestyon, ki ti pou sorti lo prodiksyon *Seybrew*.

Anba sa *Order* ki ti kree sa fon referans ti ganny fer lo *S.I. 50 of 1979* e *S.I. 52 of 1979*. *S.I. 50 of 1979* ti fer referans avek *excise duty* lo prodiksyon labyer ek gines ki ti R4.32 par lit e R4.40 par lit respektivman.

Mr Speaker sa *levy* in touzour antre dan reveni Gouvernman. Baze lo lenformasyon ki nou'n kapab vwar ant 1979 ziska 1981, sa fon ti pe ganny administre anba, direk anba Trezor par en *cash account* kot sa larzan ti ganny transfer ladan e dan ki bann depans ti pe ganny pase.

An 1982 Sekreter Prensipal pou Lofis Prezidan ti ekri Labank Baroda pou ouver en kont. Sa ti Zanvye 1982 e

apartir Zanvye 1982, larzan ti ganny transfer par Trezor baze lo Bidze ki ti'n ganny aprouve.

Mr Speaker, baze lo en let ki Prezidan Rene ti ekri *PS Finans* an Oktob 1979, sa let i mansyonnen ki tou larzan ki relye avek sa fon pou ganny *appropriate*.

E sa i fer mon konklir ki depans *Children Fund* ti en laliny dan Bidze. E tou *levy* ti pe antre koman reveni Gouvernman.

Dan liv Bidze pli vye ki nou annan, ki nou'n kapab vwar, sa se liv Bidze 1990 ki montre en depans pou lannen 1988, ki ti R8milyon e en Bidze R8milyon e R10milyon pou lannen '89 e lannen '90 respektivman. Sa ti en laliny anba kategori bann depans santralize.

Mr Speaker baze lo bann *bank statement* Labank Baroda, i kler sete Trezor ki ti e transfer lamazorite larzan dan sa kont avek en pe *sponsor* par bann endividi ou biznes.

Me napa okenn lendikasyon ki *Seybrew* ti pe transfer okenn larzan dan sa kont direk. Me plito *Seybrew* ti pe pey tou son bann *tax* e *levy* direk avek Gouvernman. E kot li Gouvernman ti met sa laliny koman en depans.

Mr Speaker lo kote lodit pou sa fon: I enportan pou mwan enform sa Lasanble lo *status* anba sa *Order of 1980* ki ti kree sa fon, ti napa provizyon pou Oditer Zeneral fer lodit.

Me an Zanvye 1994 apre nouvo Konstitisyon, Lofis Biro Prezidan ti prepar kont pou lannen 1979 ziska 1992 e soumet avek Biro Oditer Zeneral. Me Oditer Zeneral pa ti form en lopinyon akoz zot ti napa sa manda anba sa *Order 1980* parey mon'n deza mansyonnen.

Kont pou lannen 1993 ti osi ganny prepare e soumet avek Biro Oditer Zeneral an 1994, ki ankor Oditer Zeneral pa ti form en lopinyon lo la. Biro Oditer Zeneral ti rekomande ki en lamannman i ganny fer anba sa *Order 1980*, pou donn li manda pou odit sa fon.

Lamannman ti ganny fer pa *S.I. 67 of 1994 Children Special Fund (Amendment) Order* an '94 ki ti fer serten lamannman. Ki ti enkli pou Biro Oditer Zeneral pou perform lodit.

Swivan sa amannman kot pou lannen '94 ziska 2019, Biro Oditer Zeneral ti odit sa bann kont e form en lopinyon. Kont pou lannen 2020 in fini ganny soumet avek Biro Oditer

Zeneral e zot aktyelman pe fer lodit.

Mr Speaker an Desanm 2017, anba *S.I. 60 of 2017*, ti annan en lot lamannman anba sa fon. Ki ti *Children Special Fund (Amendment) Notice 2017*. Sa lamannman ti fer kreasyon en *Board* ki ti pou administre e aprouv peyman anba sa fon, olye ki Prezidan Larepublik.

En *Board* ti ganny apwente le 01 Fevriye 2018 ki son *Chairman* sete madanm Noella Gonthier, *Vice-Chairman* sete madanm Linda William Melanie. E lezot manm sa *Board* sete madanm Aude Labaleine, *Sister* Nita Servina e Mr Marcus Simeon.

Manda sa *Board* ti terminen Fevriye sa lannen e prosedir pe ganny fer pou apwent nouvo *Board*.

Letan *Board* ti fek ganny apwente an 2018, zot ti kontinyen servi akont komersyal pou en pe mwan. E apre kot i ti ganny fermen e balans anba sa kont ti ganny transfer dan kont Gouvernman avek Labank Santral, ki ti en sonm R1.267milyon.

E sa ti ganny transfer dan en *Suspense Account* ki sa *fund* in depanse. E sa lannen Minister Finans in ferm sa *Suspense Account* ki ti annan en balans R321mil 553 sou.

Depi 2018 depans anba sa *fund* in ganny fer par sa *Board* e in ganny depanse direkteman anba Bidze. E si sonm ki'n ganny bidzete pa fini ganny servi, sa larzan pa ganny *carry forward*.

Mr Speaker i enportan note malgre tou le lannen Gouvernman ti fer provizyon Bidze pou *Children's Fund*, pa tou le lannen ki sa larzan ti aktyelman ganny transfer ou menm sonm transfer dan sa kont komersyal, letan i ti pe *operate* anba sa kont.

Mr Speaker avek sa gran lentrodiksyon mon a donn bilan depans anba sa fon pandan sa dernyen 10an. Pandan sa dernyen 10an in annan en depans total R60.1milyon ki'n ganny fer anba sa fon.

E bann depans anba sa fon i ganny kategorize koman bann proze nasyonal. Pou lannen 2021 dan Bidze nou'n fer en provizyon R7milyon pou sa fon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Siplemanter Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis pou ou larepons byen detaye. En pti kestyon mon ti a kontan demann Minis. An vi ki ou'n dir

ek nou poudir sa *Board* pou reganny *set-up* pli tar sa lannen, eski letan sa *Board* i ganny *set-up* i pou tonm anba Minister Finans, oubyen i en *Board* ki pou tonm anba ASP en lot Departman? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou sa kestyon. Non sa *Board* i pou tonm anba Minister Sosyal.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Bon mon krwar mon'n sot en kestyon e nou a retourn lo la. Kestyon 56 Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Kestyon 56 i lir koumsa;

Eski Minis pour Planifikasyon Ekonomik i kapab dir sa Lasanble, ki bann defi e febles ki egziste dan pei ozordi, ki kapab ralanti ouswa anpes Sesel akonplir bann target Devlopman Soutenab oubyen (SDGs) e kwa ki pe ganny fer pou adres sa bann mankman? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Mr Speaker i enportan pou premyerman konpran ki lenportans i annan pou Sesel *attend* sa bann lobzektif pou devlopman dirab.

Non pa zis dan konteks nou langazman avek lemonn, me osi nou langazman ki nou pe fer avek fitir zenerasyon Seselwa. An bref sa 17 lobzektif i konpri 169 target.

E vi nou en Pti Leta Zil 225 dan en total 244 endikater i aplikab pou nou. Sa bann endikater i ti ganny servi pou met mezir laspe bann mezir sosyoekonomik soutenab, baze lo en nivo mondyal. E donn bann pei en fason pou etabli kote alokasyon resours i pli neserer, pou *attend* sa bann (SDGs) baze lo bann standar mondyal.

Depi ladopsyon sa bann lobzektif devlopman dirab an 2015, Gouvernman Sesel in pran en lapros pou entegre bann lobzektif dan plan stratezik. E sa se enkli vizyon 2033 e stratezi devlopman 2019-2033.

An plis i annan Departman dan Gouvernman ki'n adopte bann lobzektif ki

direkteman alinyen avek zot manda.

Par egzanj lobzektif nimer 3. Bon lasante e byennet ki enkilke dan bann fonksyon de baz sistenm lasante.

Sa osi i reflekte avek lobzektif nimer 8 travay desan e devlopman ekonomik ki'n entegre dan bann Polisi Minister Lanplwa. Anfe sa i 2 lobzektif ki koman en pei nou'n fer en bon pe progres anver.

An 2020 Sesel ti soumet son premye Rapo Volonter Nasyonal kot Nasyon Ini kot i ti rapo lo son progres anver sa bann lobzektif.

Sa rapo ti baze lo en evalyasyon de baz, e rezilta i montre ki i annan endikater ki nou'n ki nou ti'n *attend* menm avan 2019. Me i ti osi montre nou serten defayans.

Enn nou pli gran defayans i an se i an sa ki konsern nou abilite pou kolekte e partaz statistik. An se moman *National Bureau of Statistic* i le sel lenstitisyon ki responsab pou kolekte statistik lo en nivo nasyonal.

Malgre ki lamazorite sakter dan Gouvnanman i zer serten lenformasyon, i pa neserman ganny fer dan en fason ki lo en standar nasyonal.

Sa rapo, i alors montre nou ki defi i pa pou zis *attend* sa bann lobzektif devlopman dirab par adopte en lapros ek latid pli stratejik lo nivo Gouvnanman, me osi bann sistenm an plas ki nou bann progres e desizyon i ganny fonde lo baz syantifik.

Ki bann defi? Mr Speaker apard ki sa defayans kolekte e partaz statistik, nou ankor annan plizyer ki nou pou bezwen adrese. E nou annan nouvo defi sirtou sa pandemi *COVID 2019*.

Sa pandemi in anmennen e agrav serten nou bann defayans ki ti deza egziste. Sa i enkli lenplikasyon depandans lo touzizm, en nivo lenportasyon ki pa soutenab. Lefe lo sistenm ledikasyon e ki i vedir pour nou lavenir an term kapasite imen. Pou nonm enn de.

Bann lezo defi i enkli. Sanzman klima ki en konponan enportan dan lobzektif pou devlopman dirab. Pou nonm enn de bann lezo defi, mentenir se stabilite sosyal, me dan en fason ki nou zer en Bidze responsab e pa perdi progres ki nou'n deza fer. Sa i enkli mezir lo lapovrete.

Me avek en lapros ki nou siport plis lanplwa e non pa plis depans lo *welfare*. Anmenn sa azanda ekonomik transformativ

koman en fason ki redwir bann sok lo nou lekonomi.

Konprenezon Nasyonal lo langazman lobzektif pou devlopman dirab e lenportans pou fer lentegrasyon dan planifikasyon devlopman pei e bann Polisi.

Nou lasante koman en pep ki sa i vedir an term depans lo lasante, prodiktivite. E an menm tan fleo lo labi sibstans prensipalman eroin e lakol.

I tre sagrinan pou vwar ki apre *COVID-19* lasante pe prevwar ki lekspektasyon lavi pou desann Sesel.

Mentenir en Polisi to krwasans Sesel ekonomik ki soutenab. E ki partaz prosperite ki ganny zenere par nou resours.

Mentenir en nivo det pli soutenab. Plis lendepandans an sa ki konsern nou demann lenerzi e ki mannyer nou bann Polisi bezwen evolue pou servi plis lenerzi renouvlab.

Redwir nou nivo depandans lo lenportasyon manze e redwir sa kiltir konsonmasyon. Promouvwar en kiltir *savings*, anfen ki nou Sistenm Proteksyon Sosyal enkli pansyon i vin pli soutenab.

E ki mannyer nou promouvwar sekter prive

koman sours krwasans ekonomik.

Mr Speaker bann febles pou nou i osi ase kler. Mankman resours finansyel a en moman kot nou pilye lekonomi tourizm i reste dan lensertitid, anvi ki nou ganny klasifye koman en *high income country*;- ki fer ki sa i redwi nivo lasistans ki nou resevwar avek nou bann partener enternasyonal.

En latitid *silo mentality* en kiltir ki pa promouvwar plis teknolozi dan travay. E en prensip *accountability* dan louvraz.

Febles dan planifikasyon e bann sistenm ki promouvwar pli bon lenplimantasyon, bann lobzektif mwayen a lonterm dan en fason efikas.

E mankman lenformasyon pou sipor nou Polisi e analiz.

Mr Speaker i osi enportan pou note si Gouvernman pa ti annan en plan pou reouver nou lekonomi, sa ti pou vreman afekte nou abilite pou kontinyen nou zefor pou *achieve* bann *SDGs*.

Program ki sa Gouvernman in met an plas: Program vaksinasyon ki sa Gouvernman in met an plas, ki'n ed nou kapab ouver nou pei e pou tourizm rebran. E ozordi

nou'n vwar ki nivo *arrival tourism* pe koste pre avek bann sif avan pandemik *COVID*.

Gouvernman i bezwen mentenir son langazman anver bann lezot lobzektif devlopman dirab e lepep. Sa i vedir ki nou bezwen rod fason pou fer plis avek mwens resours finansyel.

Par egzanp malgre *COVID* kot resours finansyel i tre limite, Gouvernman in anfet ogmant resours dan lasante par etabli sa Fon *COVID*, kot lezot sours finansyel in ganny kolekte apard ki zis Bidze Nasyonal.

Pour konklir i kler ki pei pe fer en gran progre pou kapab reisir bann obzektif devlopman dirab. Me i osi reste bokou pou fer pou asire ki nou kapab soutenir sa bann lakonplisman.

Malgre nivo sa defi, devan nou Gouvernman i mentenir son langazman anver bann lobzektif pou devlopman dirab.

E i envit tou Seselwa pou fer son kontribisyon, afen ki nou realiz sa nouvo letap nou devlopman.

Egalman mon osi demande ki Lasanble Nasyonal i reafirm son langazman pou kontinyen kontribye anver lakonplisman nou bann lobzektif devlopman dirab. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Siplemanter Onorab Henrie?

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis pou sa larepons tre detaye. Mon annan de siplemanter. Enn dabor letan ou'n dir ki, ou envit tou Seselwa pou fer son par pou nou kapab realiz sa bann target.

Mon anvi ou donn nou dan zot Minister, refleksyon ki zot pe fer ki vremen nou anmenn sa bann target, ouswa annou apel li sa konversasyon, lo *SDGs* vremen lo *grass root level* kominote.

Ki mannyer nou kapab fer sa? Ki bann refleksyon ki zot pe mazin en ozordi pou kapab fer sa?

E dezyenmman an term Bidze, nou vwar ozordi nou pe koz lo en Bidze avek bann target. Ki mannyer *SDGs* i kapab en pe plis transparan dan Bidze. Alor ki tou bann lenstitisyon enkli Lasanble Nasyonal, nou vwar ki direksyon nou pe ale e nou konnen ki nou merit pe fer.

So i annan de kestyon la. 1) lo ki mannyer nou anmenn lo nivo kominote. E 2) fer sa bann target vin en pe pli vizib dan Bidze. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou sa de kestyon. Lo ou premye kestyon, mon krwar i annan en nesosite pou anmenn sa diskisyon lo *SDGs* dan lakominote.

Mon krwar bokou dimoun i tann nonm *SDGs*, me kekfwa pa bokou ki ase konversan avek sa size e ki mannyer i enpakte lo zot.

E si mon kapab servi en model ki nou'n komanse lo kote reform *IMF* ki nou ladan. Kot nou Minister Finans ansanm ek Labank Santral, nou'n fer en *Communication Plan* kot nou tous tou sekter, tou kous popilasyon.

Par egzanp la nou'n zwenn avek medya, nou'n zwenn avek bann *stakeholders* Gouvernman, nou'n zwenn avek sekter *NGOs*, nou'n zwenn avek sekter prive, nou'n zwenn avek bann *Youth Forum*.

E sa, i sa kalite *engagement* ki nou pe fer, pou nou eksplik tou Seselwa ki si sa, sa reform nou pe al ladan.

E mon krwar si nou servi en menm model, pou nou kapab anmenn sa lo *grassroot*. Akoz si nou kit li zis *at, at* Minister, nou pa pou arive lo

grassroot. Nou bezwen servi diferan, diferan bann *groupings*, menm bann *MNAs*, bann *DAs*, tousala ki rol zot kapab zwe pou anmenn sa *at grassroot level*.

So mon krwar sa model ki nou'n adapte lo kote sa reform *IMF* pou nou eksplike, i sa menm model ki pou marse dan anmenn sa bann *SDGs at grassroot level*.

Lo ou dezyenm kestyon kekfwa avek permisyon Mr Speaker mon ti a demann PS pou *Economic Planning*, pou li eksplike ki mannyer *SDGs* i kapab ganny anmennen dan bann Bidze, fer li la transparan.

MR SPEAKER

Mersi. Wi PS.

PS ECONOMIC PLANNING ELIZABETH AGATHINE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Mersi Onorab pou ou kestyon. Ki mannyer nou fer ki bann *SDGs* i vin transparan atraver Bidze?

Parey ou'n fer resorti, Bidze i enn ki baze lo bann program e bann performans e i annan bann endikater. E fason ki nou asire, oubyen ki nou eseye ki bann *SDGs* i ganny transformen atraver Bidze i, ki nou demande ki bann Minister, bann Departman, bann Lazans

i *mainstream* sa bann *SDGs*, dan zot bann Polisi.

Akoz *once* ki zot pran bann *SDGs* ki relevan a zot Minister, a zot manda, zot entegre li dan zot bann Polisi ki zot annan dan zot bann program. Otomatikman enn sa bann endikater ki mezir sa bann *SDGs* zot kapab *actually* servi li koman zot endikater dan Bidze.

E souvandfwa si - mon pou pran legzanp Minister Lanplwa, Departman Lanplwa, Lasante, zot de Departman ki'n fer sa vreman byen.

Akoz zot bann program i lye direkteman avek sa bann lobzektif. E atraver zot bann endikater ki zot annan dan Bidze, ou vwar kote zot pe sey mezir lenplimantasyon. E atraver sa osi zot ganny finansman pou zot enplimant li.

Alors petet sa ti ava en legzersis ki nou ti ava demande ki bann leres Minister ankor i fer sa, i sey entegre li dan zot Polisi. E letan nou pe fer sa prosedir, prosesis Bidze ansanm avek nou bann koleg Departman Finans, Departman Planifikasyon Ekonomik i regard sa bann priyorite stratezik ki bann Minister in in met dan zot dokiman Bidze.

E la, se la kot nou kestyonnen, si sa i pe ed zot pou

zot *attend* sa bann lobzektif oubyen bann lobzektif ki Gouvernman i annan pou plan devlopman. E la i vin en loportinite ankor pou nou donn zot gidans, ki fer ki zot entegre sa dan, dan zot bann dokiman bidzeter.

Alors pou nou sa, i sa fason kot nou vwar li i entegre dan Bidze. E sa bann endikater i kapab ganny osi entegre e ganny mezire. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi *PS*. Nou ava avans lo prosen kestyon. Nimero 58 Onorab Kelly Samynadin.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon. Le 7 Avril 2020, Labank Santral Sesel ti donn direktiv bann Lenstitisyon Finansyel tel ki Labank Komersyal Sesel ek Labank *Credit Union* pour pa pey bann *shareholders* zot *dividends* ki ti'n deza *due*.

Eski Minis pour Finans i kapab dir ek sa Lasanble. Premyerman akoz ki sa desizyon ti ganny pran?

E dezyenmman kan ki sa bann *shareholders* i ekspekte kapab ganny peye zot bann *dues*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou keştyon. Mr Speaker an vi *COVID-19* Labank Santral parey zot deza okouran in met an fors serten mezir kle e in osi fer serten lentervansyon dan marse, pou ed pei fer fas avek lenpak ki sa pandemi in annan lo nou lekonomi.

Enn parmi sa bann mezir, i sispansyon deklarasyon ek peyman *dividends* par bann Labank Komersyal, Labank Devlopman Sesel e osi *Seychelles Credit Union*.

Sa direktiv ki ti ganny kominike avek sa bann lenstitisyon konsernen dan dezyenm kar 2020, i aplikab pou peryod finansyel ki'n terminen, ki'n termin le 31 Desanm 2019 e le 31 Desanm 2020.

Sa bann lenstitisyon finansyel ki mon'n mansyonnen, ti osi ganny direktiv pou transfer bann profi ki zot in rikorde, apre odit pou lannen finansyel 2019 e 2020 koman *retail earnings*, olye distribye avek bann aksyonner

I enportan note ki Labank Santral i annan en responsabilite pou ede sofgard lentegrite e stabilite finansyel

pei. E osi bonn fonksyonman bann lenstitisyon ki tonm anba son sipervizyon.

Ki parey zot konnen i bann veikil ki fasilite bann tranzaksyon finansyel pou siport bann sistenm peyman, akse avek kredi, lenvestisman, parmi lezot aktivite dan nou lekonomi.

En tel mezir in alors ganny pran pou asire ki sa bann lenstitisyon i reste rezilyan. E ogmant zot abilite an term finansyer pou kapab fer fas avek sa sityasyon enserten, ki nou ankor pe eksperyanse an rezilta sa pandemi.

Lo dezyenm keştyon;- Kan ki sa bann *shareholders* i kapab ganny, ganny peye zot bann *dues*? Parey mon'n mansyonnen sa sispansyon lo deklarasyon e peyman *dividends*, i pou peryod lannen finansyel ki termin lafen Desanm 2019 e lafen Desanm 2020 selman.

Parey nou pe vwar Labank Santral pe kontinyelman obzerv bann devlopman dan lekonomi, ki osi enkli performans bann lenstitisyon finansyel.

E pe kominik sa bann devlopman avek piblik. An se moman analiz nesese pe ganny fer, pou determin lapros

Labank Santral vizavi bann diferan mezir ki'n deza an plas.

Anliny avek sa, okenn mezir ki pou bezwen ganny pran, ki swa pou sanz, oubyen prolonz sa direktiv pou sispann deklarasyon e peyman *dividends*, ava ganny anonse a sa moman apropiye. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Samynadin Kestyon Siplemanter.

HON KELLY SAMYNADIN

Non Mr Speaker. Minis in reponn e mon satisfè avek larepons Minis. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Byen, dan sa ka mon a donn ou privez siplemanter Onorab Bastienne.

HON DESHEILA BASTIENNE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon. Bonzour tou Manm Onorab.

Minis vi ki bokou kliyan i servi *shares* koman en fason fer *savings* e an menm tan zot benefisye atraver en bon to lentere;-

Eski ou Minister in obzerve atraver sa sispannyon *dividends*, okenn sityasyon kot kliyan petet i pe dekouraze, zot pe tir larzan dan *shares*. Kot

swa zot al *invest* dan *bond* ouswa dan en lot aktivite?

E si en tel sityasyon pe arive eski sa i kapab kree enstabilite lo sa labank respektif. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Pou reponn ou kestyon. Mon pa'n ganny okenn lendikasyon sorti kot Labank Santral ki i annan en *issue of* ki dimoun pe tir zot larzan dan *shares*, pour al dan lezot lenvestisman.

E si i pe arive kekfwa i pe ariv minim me pa lo en *scale* ki alarman. Me mon krwar i enportan pou realize ki sa mezir anefe, i la pou protez *shareholders* avek *depositors*.

Akoz ki arive si nou ti annan en sityasyon ler ti komans pandemi *COVID*, ki bann dimoun ti komans *default* pou zot *loans* e labank, e osi *Credit Union* ti pe fer bann *loss*.

E si sa ti arive ti pou direkteman enpakte lo sa bann *shareholders* e osi *depositors*.

So mon krwar bann ki kekfwa i en pti pe dezapwente ki zot pa'n ganny zot *dividends* dan sa 2019 ek 2020, mon krwar i enportan pou zot realize

poudir, sa mezir ti ganny pran dan zot lentere.

Akoz si lenstitisyon ti fel akoz i napa ase *capital from retained earnings*, se zot valer *shares* ti pou zero. Zot menm zot ti pou ganny afekte e *depositors* osi ti pou ganny afekte, akoz lenstitisyon ti pou'n *fail*.

So mon krwar tou sa bann mezir i enportan pou dimoun realize poudir in ganny pran dan lentere, dan zot lentere e dan lentere nasyonal. E *as* lekonomi i komans refer e Labank Santral i analize poudir ki la sityasyon i ase stab. Sa bann restriksyon i ava ganny tire. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a pran kestyon 60. Ou ti'n lev lanmen Onorab Pillay? Mon a permet ou en kestyon. I a dernyen lo sa size. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Kestyon. *Very brief question*. Pou pran sa desizyon, me selman eski Minis i annan okenn lendikasyon kan ki Labank Santral pou *come out*?

Parey ler i ti entrodwir sa *moratorium* lo pey *dividends*. Kan ki i pou *come out* e donn

serten lenformasyon adisyonnell lo sa sityasyon?

Zis pou-pou si oule kalme petet en pti pe serten, oubyen detrwa, oubyen plis ki sa, bann dimoun ki annan *shareholding* dan sa bann labank respektif. Enkli Gouvernman, akoz *Commercial Bank* Gouvernman osi i ganny afekte, seryezman.

Ki sa pe ganny fer dan zot, dan zot lentere parey ou pe dir. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Lendikasyon ki mon'n gannyen ek Labank Santral se, la zot pe fer sa analiz. Pou enn et *forecast economic*, get performans labank li menm.

E la nou pe get si sa ki nou apel (*NPL*) - *Non-Performing Loan* pe ogmante.

E baze lo sa analiz ki aktyelman pe ganny fer. Labank Santral li i pou bezwen avan finisyon lannen - so mon mazine dan *in the next 1 mwan, 2mwan*, donn sa lenformasyon apre sa analiz.

Pou dir be, la nou pou tir sa restriksyon ouswa nou pou prolonz sa restriksyon. So mon mazine *the next month or so*

sa, sa mesaz a sorti kot Labank Santral. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Kestyon 60 Onorab Churchill Gill.

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Bonzour tou Manm. Kestyon 60 i lir koumsa:-

Donnen lakantite *fuel refund* ki Gouvernman, ki'n ganny donnen par SRC pour lannen 2018, 2019 e 2020, eski Minis i kapab: -

Donn detay Lasanble lekel e konbyen sak benefisyer in benefisyè avek sa *refund*?

Ki rezondet ki sa group in benefisyè avek *fuel refund* apard ki peser? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker pou lemoman bann antite ki ankor pe benefisyè atraver bann egzanpsyon konsesyon, pou delivre serten servis dapre regilasyon *Excise Tax (Fuel Exemption Concession) Regulation*, 2018 i *comme swivan*:

Konsesyon san pour san lo karbiran pou bann proze ki'n ganny aprouve par Leta, atraver diferan lagreman. Par egzanp loperasyon resers par bato Larme.

Dezyenm SPTC i benefisyè atraver san poursan konsesyon lo karbiran pou bis piblik. Vi ki pri tiket i ganny kontrole par Gouvernman, avek bi pour ki pri tiket bis ase abordab.

IDC zot ganny 50poursan konsesyon lo karbiran, pou avyon ek bato pou transportasyon travayer, materyo, lekipman pou loperasyon bann zil, ki'n ganny zere par IDC.

Operater avyon domestik zot ganny 50poursan konsesyon, pour bann pti avyon aprouve par SCAA pou fer bann vol komersyal.

Senkyenm, bann operater lotel ki dan en landrwa ki provizyon elektrisite PUC i pa sifizan, pou zot demann zot loperasyon, i ganny 50poursan konsesyon lo karbiran, ki ganny servi dan zenerater.

Me selman zot bezwen, zot bezwen en sistenm konter ki kapab ganny sipervize par PUC.

Avek lenformasyon ki kapab montre ki kantite ki zot in servi. E zot bezwen aste sa karbiran direkteman avek SEYPEC.

Sizyenm, bann bato kargo lokal ki annan en *license* pou zot benefisyé 50poursan konsesyon, pou transport bann materyo lo bann zil, an relasyon ek bann proze ki'n ganny aprouve par Gouvernman.

Mr Speaker, an sa ki konsern premye parti sa kestyon, ki demann mwan pou donn detay lekel bann benefisyer, silvouple note ki ni SRC, ni mon Minister pa pou kapab al an detay lo tou bann operater endividyel, ki'n ganny sa bann benefis. Omwen nou demann konsantman bann parti afekte.

Sa i selon seksyon 11(7) Lalwa lo Akse pou Lenformasyon. Sepandan nou kapab donn en total bann ranboursman, ki'n ganny fer e sa i pou 2018 - R108.6milyon, 2019 - R141milyon, e 2020 - R127milyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Gill ou annan siplemanter?

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Speaker. Minis mon'n konpran ou larepons. Me selman vi ki, sa bann antite ki benefisyé zot groupe petet anba *Air Seychelles* i *straight forward*, IDC osi i *straight forward*.

Me selman anba *accommodation* lo bann zil, apre pou kargo transportasyon. Mon krwar sa de i posib pou donn Lasanble en pe plis lenformasyon lo la. Ou a kapab anvoy kot nou apre?

Mon premye kestyon siplemanter, sa bann biznes akomodasyon ki benefisyé avek sa 50poursan, ki mannyer sa i ganny trete ler zot fer zot *tax return*?

Mon dezyenm kestyon, mannyer leksplikasyon in ganny donner, apre baze lo sa S.I. in donn poursantaz ki zot benefisyé. Me selman i pa'n donn en *ceiling*.

Eski *any amount*, oubyen i annan serten *ceiling quarterly*, *half yearly* oubyen *yearly* oubyen zis i *straight forward any amount*?

Eski i annan okenn *request* ki'n antre kot ou Minister, depi boner lannen pase, konsernan bann dimoun ki pa pe benefisyé?

Tel parey bann bato ki anmenn pasaze antre zil apre bato kargo, ki anmenn bann bezwen, oubyen bann kargo pou zil pre, par egzanp sorti Mahé pou al Praslin ek La Digue, eski in annan demann ki'n vin kot ou Minister dan sa direksyon?

Si napa, vi ki tou sa bann antite ki pe benefisyé tousala zot dan biznes, i kler ki sa bann poursantaz ki zot gannye*n* i en *plus* pou zot biznes, konpare avek sa bann dimoun ki pa pe benefisyé.

Eski ou Minister pe mazin elarzi sa benefis, si an ka ou pa pe donn bato kargo antre zil isi Praslin/Mahé. Si ou Minister pe konsider pou *extend* sa avek zot osi? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou sa bann kestyon. Lo sa kestyon eski i annan en *ceiling*. Non, pou lemoman napa en *ceiling*.

E si ou get pou sa bann akomodasyon, sa i servi zis, zot *eligibility* se zis pou prodiksyon elektrisite.

E parey mon'n eksplike sa i annan en kontrol ki *PUC*, i met an plas pou zot kapab asire ki napa, napa labi. E savedir, napa en *ceiling* lo sa *amount* ki zot kapab ganny konsesyon, sa 50poursan.

Lo ou trwazyenm kestyon *regarding* kargo ek *passenger transportation*. E parey mon'n anonse lo kote kargo i deza

annan en 50poursan konsesyon lo la.

Me lo *passenger* pou lemoman napa. Me si i annan en demann sa i en keksoz ki Minister i ava evalye. Me pou lemoman mon pa *aware of* okenn ... so pou lemoman napa okenn demann ki'n antre pou demann konsesyon lo kote pasaze. E parey mon'n dir lo kote, lo kote kargo zot deza pe ganny en, en konsesyon pou transportasyon kargo.

Lo ou premye kestyon ki mannyer sa konsesyon i ganny trete lo kote *tax*. Kekfwa mon ava demann Sekreter Deta avek permisyon Speaker, demann Sekreter Deta pou donn en pe plis detay lo, lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Wi SS Payet.

SS PATRICK PAYET

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab e tou dimoun ki pe ekoute. Mr Chair, kekfwa zis pou mansyonnen ki 50poursan *accommodation* ki zot gannye*n* koman *exception* 50poursan.

So definitivman ou annan sa premye bout lo zot *CIF* ki sa operater i bezwen peye. Apre i annan sa *tax* adisyonnèl 50poursan.

Definitivman i annan zis sa konponan sa *CIF* avek sa lot

50poursan, ki pou *tax allowable expenditure* ki i mete dan son depans letan i pe fer son deklarasyon *for business tax*.

SRC i annan 2 *unit* ki travay konzwentman. I annan sa *Tax Payers Services* avek son *Audit Unit*. Parey ou konnen bann biznes i fer sa *self-assessment return* konmela.

E zot travay konzwentman sa 2 *unit* avek kanmarad pou fer sir ki napa bann *over declaration* ki zot fer dan zot depans.

I annan en lot *unit* ki SRC pe etabli osi - *Examination Analysis Unit*, ki pou fer sir ki *at least* zot kapab analiz en pe sa bann lenformasyon. Par egzanp sirkonstans lekonomi, si i annan bann *over declaration*. E zot kapab annan sa bann lentelizans pou *share* en pe avek odit, e odit i kapab fer en pe plis zot odit pou analiz en pe sa bann lenformasyon.

So sa an gro ki mannyer striktir i egziste kot SRC. Mersi Mr Chair.

MR SPEAKER

Ou bezwen ankor klarifikasyon Onorab Gill? Fer li vitman *please*.

HON CHURCHILL GILL

Zis lo en larepons Minis. In dir mwan poudir sa 50 poursan i sipoze lo *fuel concession*. Me selman lo sa *S.I Schedule 1 part 1(2)* i osi annan pour *vessel* ki *'transportation of staff, goods and supplies*. 'Eski i annan ki'n benefisye anba sa enn? Sa mon premye.

Apré mon dezyenm pou SS, lo son larepons ki in donner, sa bann dimoun ki ganny sa konsesyon ou'n dir ki fason ki zot, zot peye.

Eski Minister in deza fer en legzersis pou gete bann letablisman ki zot, zot pa pe benefisye ek sa? Si zot pa dezavantaze? Baze lo sa *rate* ki ou ou'n dir nou, ki sa bann letablisman ki pe benefisye, konpare avek sa bann ki pa pe benefisye. An term depans ler, ler zot, zot *submit* zot *tax return*. Mersi.

MR SPEAKER

Minis ek SS wi?

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou sa bann kestyon. Lo kote, si mon'n ganny ou byen ou pe koz lo sa *Schedule 2 e Schedule 2*, i ti annan en dat *termination* lo sa konsesyon, pou *excise duty*.

E sa ti le 01 Zanvyé 2020. *So any concession that were*

being given anba sa *Schedule* si mon'n konpran ou byen. Son *end date* ti Zanvye 2020.

So apre sa, i in nepli annan konsesyon, dan sa kategori.

MR SPEAKER

Byen. SS Payet ti annan en kestyon.

HON CHURCHILL GILL

Non zis pou eklersi Minis. *Schedule 1 part 1*. Me selman *point 2 'Public bodies responsible for Island Development'* (IDC), wi. Be selman Minis ler in reponn mwan in dir mwan i selman pou *fuel concession*. Be anba la i *extend* pli lwen ki *fuel concession*.

MR SPEAKER

Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Ok. Mersi Mr Speaker. Mersi. Ok ler, mon ti'n donn mon larepons lo kote IDC, IDC son konsesyon i kouver. Si mon a zis repet sa ki mon ti mansyonnen dan mon larepons.

IDC zot ganny 50poursan konsesyon lo karbiran pou avyon ek bato, pou transportasyon travayer, materyo, lekipman pou

loperasyon, bann zil ki'n ganny zere par IDC.

Mr Speaker pou lot bout kestyon avek ou permisyon mon pas avek Sekreter Deta.

MR SPEAKER

Wi SS Payet. Wi ou ti pou adres en bout.

SS PATRICK PAYET

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker letan nou'n fer *assessment*, kekfwa lo kote *business tax* avek led OECD. Ki nou'n vwar se, akoz sirtou dan Sekter Touris zot pa pe pey *business tax* mazorite zot? I pou de rezon.

Enn ladan akoz sa 200poursan *marketable expenditure* ki *allowable expend* depans ki zot mete dan *tax return*. E en lot ladan se *accelerated depreciation*. So sa de konponan li i pou mazorite rezon akoz Sekter Touris zot pa pe pey *business tax*.

Me tandis ki letan nou regard lo kote sa *fuel refund* ki egziste, pou en pe – *some* lotel, en pe lo operater, me pa tou operater. Nou pa'n vwar li koman sa, rezon akoz kekfwa i annan en pe ki pe pey *business tax* ouswa non.

Me mazorite rezon i pou sa de. Me nou kapab fer en pe plis *analysis* lo la sirtou lo kote *tax*

return avek *SRC*, pou vwar en pe ki manner sa bann patern i ete dan bann sekter. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi mon ava *extend* siplemanter, en pe letan. Me selman mon ti ava apresye si bann kestyon i direk e spesifik. Onorab Henrie premye.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Vreman i pa en kestyon ki mon ti anvi demande be solman mon ti anvi *raise* en *point of order* lo sa komantr ki Minis in dir anba. Mon krwar ou'n *quote* Lartik 21 dan *Access to information*, ki zot pa kapab *make the information available*. *Right. Which one?* Lartik 11.

Ok parski mon krwar poudir *if the information is public knowledge* an term lakantite larzan ki Gouvernman pe depanse, *it's public knowledge*.

E mon krwar mwan - anfet mon ti ava met en defi avek *FPAC to look into this matter*. Akoz sirtou bann antite en pe komersyal, operater avyon ki zot pe deza fer profi.

And we need to look at it closely, an ka i pe annan labi kot sa *fuel* pe ganny servi dan bann lezot lenstans ki pa sipoze! E zot - sa Komite i

sipoze, *save taxpayers* sa pti gin larzan ki nou annan e menm pei.

So mon krwar poudir sa kestyon ki Onorab Gill in anmennen Mr Speaker i trez enportan. E mon ti ava met en defi devan *FPAC to look into this matter closely*. E pour fer rapor ki avan Bidze, letan i vini nou kapab propoz bann keksoz konkret. *How do we move forward?* Lo sa zafer konsesyon *fuel* dan pei ozordi. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon kapab aksepte ou pwen lo *Access to information*. Me an menm tan mon vwar kestyon Onorab Gill i demann detay lo sak benefisyer.

E mon krwar sa i pa pou pratik pou Minis donn nou la. Me si i kapab note e akomode, nou ava kapab bouz lo lot kestyon. Onorab Labonte.

HON ANDY LABONTE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek *panel*. Minis, bon Mr Speaker permet mwan premyerman pou mwan deklar mon lentere koman en dimoun ki, en Manm Onorab ki annan en bato ki pe benefisyer par sa servis.

Bon mon ti a kontan konnen Minis petet *in regards to refund* pou bann peser. Eski

i annan de kategori *refund*, pour ki diferan pour artizanal avek pour endistriyel?

MR SPEAKER

Mersi. Mersi Onorab Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou sa bann keston. Avek ou permisyon Mr Speaker mon ava pas laparol avek PS Mangroo ki ava reponn.

MR SPEAKER

Yes PS.

PS TRADE CILLIA MANGROO

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab e tou dimoun a lekout.

Normalman bato endistriyel zot al lapas parey nou dir *offshore*. Savedir zot pa sipoze pe pey *tax*.

Kanta artizanal zot, zot pe lapas dan sa *12 nautical miles* oubyen dan teritwar Sesel. E zot, zot bezwen pey *tax*, se pour kwa nou fer zot pa pey *tax* anba SFA. Oubyen si zot aste direk avek SEYPEC apre zot ganny *refund*. So sa i diferans.

MR SPEAKER

Mersi.

HON ANDY LABONTE

En pti leklersisman Mr Speaker si i permet mwan.

MR SPEAKER

Wi.

HON ANDY LABONTE

Wi. ki mon pe gete parey akoz artizanal, i plizoumwen ki zot pey zot *fuel* apre zot ganny *refund* en bout.

Konpare avek semi-endistriyel ki mon pa krwar zot peye petet zot ganny direktman.

Petet si ou ti kapab donn en pti leklersisman, ki ava kler pou bann dimoun deor. Mersi.

MR SPEAKER

PS ou kapab adres sa. Oubyen Minis.

PS TRADE CILLIA MANGROO

Ok. Parey mon'n dir bato endistriyel zot, zot al lapas deor. So zot pa al lapas dan teritwar Sesel. Zot pa sipoze pe pey *tax* lo sa bann aktivite.

Semi-endistriyel zot, zot aste direk. Lo konsesyon *fuel* pou semi-endistriyel, si zot pe lapas dan teritwar Sesel zot aste direk ek SFA, zot pa pou pey *tax*.

Selman bann pti bato artizanal zot ganny sa *refund* zot. Sa konsesyon akoz SFA li i pa pey *tax* avek SEYPEC, so zot

benefisye *from that*. Selman ler ou pe aste lo laponp parey Anse Royale ou pou pey sa *tax*, selman apre ou ganny *refund* ek SRC. Si i kler prezan?

MR SPEAKER

Yes. Mon krwar in kler.

MR SPEAKER

Onorab Pillay ou kestyon.

HON SEBASTIEN PILLAY.

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker ou a note ki mon pa'n fer okenn koman ter ler Onorab kantmenm in demann sa kestyon. Akoz sa kestyon ti en kategori pertinan ki Minis ti'n omit dan sa deba. Deba konsesyon.

Mon pa pou long. Zis permet mwan pou fer en pwen. Minis i korek ler i dir kan sa ki konsern *taxpayer* anba Lalwa SRC. Minis pa kapab devwal lidantite en *taxpayer or whoever*.

Me selman nou *still* kapab ganny lenformasyon baze lo sa bann grou,p ki mon krwar Minis ou dakor pou fer nou gannyen.

Mon kestyon i, i al koumsa, an relasyon ek bann aktivite ki'n ganny afekte ek avek *COVID*, eski ou Minister pe fer okenn travay pou regard bann aktivite spesifik? Par

egzanp *ferry* pasaze, ki'n ganny tape en kantite avek *COVID*?

E ou eski, zot pe proaktivman regarde si zot, zot kapab koz avek sa bann operater, pou vwar ki bann sipor zot kapab donn sa bann operater pou zot kapab kontinyen soutenir zot bann, zot bann aktivite biznes?

Akoz i annan en kantite dimoun ki anploye ek zot. E si zot pa kapab fer sa aktivite, *then* zot ganny afekte.

E en dernyen-dernyen pwen Minis si ou kapab klarifye pou mwan, an sa ki konsern par egzanp bann *charter operators* sirtou bann lokal, eski in annan okenn demann ki bann *charters operators* in fer?

Par lefe ki Gouvernman pe propoze ki bann peser artizanal, i osi fer serten aktivite ki parey bann *charters operators* i fer.

Mon krwar nou'n tann koz lo la. E eski prezan Gouvernman pe al ver osi ofer sa konsesyon avek bann *charter operators*? Akoz zot pa kalifye koman *artisanal fisherman*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Lo ou premye kestyon lo bann sekter ki'n ganny enpakte. Onorab, Minister i toultan la pou *engage* ek diferan Sekter Lekonomi e gete ki bann *challenges* ki zot annan.

E avek sa *within* resours ki egziste dan pei, regarde ki mannyer nou kapab ed zot. So sa i en diskisyon kontinyel ki nou pe fer e i kontinyen i pa zanmen arete. So sa i premye.

Lo kote *charter operators*, sa ki mon ganny enformen se ki *from 2013 to 2020* zot ti benefisyen anba konsesyon.

Me an 2020 i ti arete 2020 parey mon ti'n dir premye Zanvye 2020 ti arete. E mwan depi ler mon'n vin Minis, mon pa'n ganny okenn demann *from* bann *charter operators* ki'n vin kot mwan, *regarding any request* pou zot - pou remet sa bann konsesyon. So. Yes mon pa'n ganny okenn *request*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi nou ava avanse lo kestyon 61 Onorab Desheila Bastienne.

HON DESHEILA BASTIENNE

Mersi Mr Speaker. Eski Minis pour Finans i kapab dir nou Lasanble si son Minister pe

mentenir sa Polisi ki permet serten *container* ganny ouver an deor por, ouswa lo sit bann biznes e anvi bann defi konsernan trafik drog e koleksyon reveni, ki mezir pe ganny pran pou asire ki napa okenn defayans dan sa laranzman kot pei pa perdi reveni e ki keksoz ilegal pa ganny sans antre? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. An se moman en pratik kot Ladwann pou fer verifikasyon kargo an deor por, oubyen kot lokasyon bann biznes.

Me sa i selman dan bann sirkonstans, eksepsyonnel. I pa en pratik ki nou ankouraze. Me par natir sa kargo ki'n ganny enporte SRC i donn sa servis. Par egzanp;- si sa kargo i enkli bann keksoz ki kapab kase parey sopin ou boutey, oubyen bann vit lo lafnet ek laport.

Dan sa bann sirkonstans parey i annan en fre administrativ ki sa enportater i bezwen peye pou verifikasyon an deor por, ki R1500 pou en *container* 20pye e R2000 pou en *container* 40 pye.

Pou sa lannen 2021 depi zis Zanvye ziska prezan. Ladwann in verifeye *container* an deor pou 3 lakonpanyen ek en endividi.

Sa i pou en total 7 *Bill of Entry*. Anvi sityasyon COVID SRC, in dekouraze fer verifikasyon an deor por. Bann prekasyon ki ganny pran pou eseye ki napa kolizyon ant zofisye SRC ek enportater, oubyen pou redwir lezot risk i enkli;-plis ki en zofisye i bezwen prezan pou verifikasyon.

2 zofisye pou en *container* 20pye e 3 zofisye pou enn 40pye. Parfwa osi depandan lo risk ki'n ganny idantifye, zofisye ANB i osi prezan.

Okenn *container* ki kapab poz en risk pou biosekirite pei, i ganny verifeye dan Por. I bon note ki Ladwann i annan en baz kot FSA kot SITZ Zone e preski tou *container* pou bann operater dan sa zone i ganny verifeye laba.

I annan en prosedir pou verifikasyon *container* an deor Por e en kantite fakter i ganny pran an konsiderasyon avan permisyon i ganny donnen. Permisyon i bezwen sorti kot Komisyoner Ladwann. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab Bastienne siplemanter.

HON DESHEILA BASTIENNE

Wi Mr Speaker. Mon annan en Kestyon Siplemanter. Minis vi ki sa *container* i pe al kas *seal* an deor ou por. Ki lasirans Gouvernman i annan pou asire ki deklarasyon lo kalite komodite ki dan sa *container* i korek dapre *Bill*, e ki napa okenn pratik.

E ki napa okenn pratik, e ki napa okenn pratik ki pa etik par bann zofisye, ki pa, ki pou pa, ki permet zot pou les serten keksoz pase? E osi ki sa ankor i pa aport okenn pert pour reveni lo sa bann tel tranzaksyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab kontrol i la li *ok*. Kontrol i la e parey mon'n eksplike ou bezwen plis ki de zofisye pou anpes kolizyon.

Me kestyon kekfwa ki ou pe demande se ki, e si tou le de zofisye pe fer kolizyon? Savedir dan sa ka ki arive se ki ou kontrol in ganny *override*.

E kekfwa i enportan pou mwan a sa pwen note poudir ki nou konnen, i annan en problem kot *Customs*. Nou *aware*, e sa i enn bann priyorite

pli o pou Minister e Gouvernman, pou nou annan en reform kot *Customs*.

Pou nou fer sir poudir ki enn;- *the efficiency of Customs* i *improve*, savedir sa servis ki zot donnen i pli vit.

Me dezyenm pou anpes *revenue leakage*. Akoz sa i en *issue* ase, i ase enportan e mwan mon krwar poudir ozordi i pe arive *revenue leakage at Customs*.

E nou pou bezwen annan sa reform dan son, en reform ase konpreansiv dan *Customs*. I annan bann diskisyon ki'n komanse, pou nou ganny lasistans la, pou nou ogmant kapasite *Customs*.

E sa eleman kontrol i pou enn labaz, sa bann reform. E osi *monitoring of* bann zofisye. Pou regarde si i annan ki pa pe *act* avek lentegrite. Sa osi pou bezwen annan bann keksoz ki pe ganny met an plas pou ou fer sa *monitoring*.

Sel fason pou konnen, si i annan kolizyon *between* bann zofisye ek enportater i pou met bann metod sipervizyon an plas pou anpes sa arive. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Nou avans lo kestyon 62. Onorab Noline Sophola.

HON NOLINE SOPHOLA

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek ou delegasyon. Minis resaman pe annan en logmantasyon enorm dan pri konstriksyon lo La Digue, e sa pe kree konsern parmi bann kontrakter ek konsonmater.

Eski Minis i kapab dir nou Lasanble ki Gouvernman pe fer pou asire ki Digwa i kapab benefisye avek materyo konstriksyon a en pri pli abordab?

E dezyenmman, prenon kont ki enn bann faktor ki ede fer kou reste *élever* se transportasyon. Eski Gouvernman i annan lentansyon met bann *incentive* ki kapab ede redwir kou bato e fre transportasyon? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker Gouvernman i rekonnet ki pri materyo konstriksyon i pli ser lo sa de zil. La Digue e Praslin osi konpare avek pri lo Mahé.

Sa sityasyon in pran tro bokou lannen pou ganny en rezolisyon, e sa i pa akseptab.

Annefe ler mon ti pe regard pri materyo konstriksiyon parey blok, lapousyer ros ek makadanm, dan serten sirkonstans i 200poursan e menm plis, pli o ki Mahé. E sa *obviously* i akouz kou transportasyon.

So sa i en *issue* ki Gouvernman pou bezwen rod en fason pou adrese. Nou pa ekspekte ki pri pou egzakteman parey. Me nou bezwen redwir sa lekar pri between ki i vann Mahé e ki i vann Praslin e La Digue.

E an vi sa, Minister Finans in pran li sa linisyativ pou analiz sa sityasyon e vin avek bann propozisyon devan Gouvernman pou adres sa problemn.

Sa analiz ki nou'n komanse, nou'n vwar ki pri materyo konstriksiyon i kout environ 3 poursan pli ser e sa i baze lo pri dan detrwa laboutik.

Letan nou konpar bann *case study* sa diferans i environ 10.6poursan. I pou pran nou ankor enn de mwan, pou finaliz sa analiz e apre nou kapab vin avek bann Polisi neserer pou siport program Gouvernman.

Mr Speaker parey zot konnen pri komodite in ogmante dan sa bann peryod ki nou ladan baze lo sityasyon

ekonomik, e kot nou ti vwar ki dolar ti'n ariv R22.

Me la vi ki pri Dolar in desann e in stabilize, i devret pe annan en rediksiyon dan pri bann materyo konstriksiyon ki ganny enporte.

Mr Speaker prenon an kont sityasyon lo sa de zil. Mon oule azoute ki *Scheme Housing Subsidy* pou bann endividi ki pe fer aplikasyon pou zot premye lakaz, sa to par met kare ki aplikab lo konstriksiyon i *comme* swivan: -

Mahé R8500par met kare, Praslin R9500 par met kare e La Digue R12500 par met kare. An plis *HFC* i oblize ki endividi lo Mahé i kontribye *minimum* 7.5 poursan dan *Housing Saving Scheme*, konpare ek en *minimum* 5poursan pou en endividi sorti Praslin e La Digue.

Sa de *Scheme* i egziste akouz pri konstriksiyon lo sa de zil konpare ek Mahé. Sepandan Mr Speaker, apre ki nou konplet sa analiz, nou ava dan en pli bon pozisyon pou vwar ki kalite Polisi adisyonnèl ki Gouvernman i met an plas pou siport bann endividi ki dan bezwen.

En lot pwen ki mon oule met devan pou bann Digwa konsidere, se pou zot regard metod konstriksiyon lo sa zil. I

annan lezot fason parey, *prefab e steel frame* ki kout pli bon marse ki bann metod tradisyonnèl parey blok.

Ki zot kapab komans adopte. Materyo servi dan sa kalite konstriksyon i pli leze, ki vedir i kapab koup lo depans transportasyon.

Lo dezyenm kestyon, Mr Speaker sa ki egziste ozordi se ki *VAT* lo transportasyon kargo par bato lo bann zil i *zero rated*. E sa i dan dezyenm *Schedule item (KA)*.

Osi Mr Speaker bann bato ki annan *license* pou transport materyo ant bann zil pou bann proze aprouve par Gouvernman i benefisye 50poursan konsesyon lo karbiran.

Me mon rekonnet ki sa i pa ase alors sanmenm mon'n mansyonnen ki nou bezwen analiz sityasyon, e fer bann provizyon ki pou pli byen siport bann endividi lo sa de zil.

Avan konklir Mr Speaker. Enn bann propozisyon ki nou pe met devan, se Gouvernman pe la komans en konversasyon avek bann lakonpanyen ki prodwir materyo konstriksyon, pou gete ki mannyer zot kapab redwir kou sa bann materyo lo sa de zil.

Me nou rekonnet ki aköz sa kou transportasyon pri lo Praslin e La Digue, pa pou

zanmen parey sa ki pou lo Mahé. Me nou bezwen fer nou mye, pou redwir sa gran diferans ki egziste ozordi.

So nou pe al angaz nou dan sa konversasyon e ler nou konklir nou ava anons avek sa Lasanble. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Vi ki sa i en kestyon spesifik pou La Digue mon pou limit siplemanter pou bann Manm La Digue. E zot a eskiz mwan e sa i pirman aköz kestyon letan. Onorab Sophola ou annan siplemanter?

HON NOLINE SOPHOLA

Wi Mr Speaker. Mr Speaker avan mon al dan mon siplemanter, mon ti a kontan petet pou dimoun ki pe ekoute sirtou bann Digwa konpran en pti pe pli mye.

Aköz Minis in dir i annan ogmantasyon, preski s100 poursan dan materyo. Me selman mon krwar ki popilasyon deor i demann en leksplikasyon en pe pli kler.

Zis mon pou donn trwa legzanp. Par egzanp *crusher dust* ki nou ti pe pey R872 prezan nou pe pey nou R1105, i annan en ogmantasyon R233. E siman ki nou ti pe pey R150 ozordi nou pey R200. Ki annan en ogmantasyon R50. E zis

ankor enn par egzant *plastering dust* nou ti pe pey R1080 ozordi nou pey R1324 ki fer R244 ogmantasyon.

Minis par tonn wi. Minis sa i tro bokou, sirtou dan sa moman difisil ki nou pep pe pas ladan.

Mr Speaker i annan en lot keksoz ki petet Minis pa pe okouran;- par egzant an se moman la, materyo pe ganny distribye dan *sling* e sa *sling* i kout R150 par tonaz ganny anmennen. Distribiter prensipal pa pran sa *sling*.

Sa *sling* nou bezwen met dan *dumping site*. *Dumping site* i deza annan en problem ki i pe plen. I pou vin en kou lo Gouvernman ankor.

E mon konsider sa koman en *waste of foreign exchange!* Sa larzan nou ti kapab servi li mye ki sa. E Minis anliny bomaten ou'n koz avek restriktirasyon *STC* ...

MR SPEAKER

Ou pe al lo kestasyon la Onorab?

HON NOLINE SOPHOLA

Wi Mr Speaker ... pou ede zwe rol pli enportan. Eski Minis sel landrwa Minis ki Digwa ti ganny materyo konstriksiyon en pe meyer marse sete *wholesale STC*.

E bomaten ou'n fek anons e ki sa *wholesale* pou fermen lafen Septanm ki sa in en *blow* pou bokou Digwa. Alor ki fason Minis, ki Digwa pou benefisyavek materyo *wholesale*, parey si Sesel i pou tou son zanfand?

Mr Speaker mon dezyenm, Minis in dir zot pe fer en analiz sityasyon e lo sa laliny, mon pe demande mwan osi. Fer sa analiz, sa *survey* o pli vit posibil, pour ki sa ogmantasyon dan pri konstriksiyon, nou a konnen kote nou pou met lanmen o pli vit posibil.

Annou pa esper 6mwan, annou pa esper 7 mwan. In ler pou nou pas al aksyon. E Minis bokou dimoun pe kriy "o sekour" akoz ou Minis pour Lenfrastriktir ti dir ki Gouvernman pa pe fer ankor konstriksiyon.

E tou dimoun pou bezwen fer sa bann keksoz dan zot prop lanmen, dan zot prop kou. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Minis ou a regarde ki kestasyon ladan i annan ladan pou ou, kapab adrese silvouple.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi, mersi Mr Speaker. Wi mon a sey rode ki sa bann kestasyon.

Lo premye Onorab in mansyonnen ki pa pran plizyer mwan pou adres sa bann problemn. E wi, mon agree avek li. E nou pa pou mon mazine Onorab, in Onorab pou plizyer lannen e mon pa tro konnen kwa ki'n ganny fer ler i ti Onorab.

E son Gouvernman osi, ti la pou plizyer lannen, mon pa tro konnen ki'n ganny fer dan sa plizyer lannen.

(Off-mic)

MINISTER NAADIR HASSAN

Me mon donn li mon komitman e mon donn li mon komitman ki ...

MR SPEAKER

Silvouple. Onorab Pillay, ou a reste trankil silvouple.

(Interruption)

MINISTER NAADIR HASSAN

Permet-permet Minis reponn sa kestyon.

MINISTER NAADIR HASSAN

... e mon donn li mon komitman ki pou retourn dan Lasanble apre sa analiz ki Minister Finans in fer, pour anons bann *proposal* ki i pou met an plas, pou adres sa bann problemn.

Lo kote sa *issue wholesale*, mon krwar kekwfa Onorab, in mal konpran ki mon ti'n dir pli boner. *Wholesale* pa pe fermen La Digue. Se *retail*. La Digue *STC* pou kontinyen kontribye at *wholesale* materyo La Digue, se *retail* ki pe fermen. So, mon krwar mon'n reponn bann kestyon ki'n leve. Mersi.

MR SPEAKER

Wi. Onorab Sophola si ou annan en klarifikasyon fer li vitman. Minis in reponn ou kestyon. Ale.

HON NOLINE SOPHOLA

Wi Mr Speaker mon annan klarifikasyon. Akoz enn Mr Speaker, mon vwar ki se sa ki dan nou Lasanble apre nou dir koumsa i annan dezord.

Se ki Minis li menm ki komans dezord. Akoz si nou pou komans dezord mon osi mon kapab fer dezord!

MR SPEAKER

Ah pa gat nou letan demann ou kestyon.

(APPLAUSE)

HON NOLINE SOPHOLA

Dezyenmman Mr Speaker. Minis i enportan ki nou dan nouvo Gouvernman, nou pa retourn an ayer. Annou al an

avan. Annou pa mars parey kanmaron.

(Disruption)

MR SPEAKER

Ok!

HON NOLINE SOPHOLA

Annou regarde ki nou kapab fer, ki ou kapab fer - dan sa nouvo Gouvernman i kapab fer. E Minis regard *verbatim* bomaten byen ki ou ti dir lo STC La Digue, lafen Septanm. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mersi Onorab Sophola. Avek sa nou ava pas lo-

Onorab Uranie mon annan 3minit. Mon permet ou sa zis akoz ou Manm Elekte pou La Digue. Terminen silvouple. Ale Onorab Uranie ki annan?

HON ROCKY URANIE

Mersi Mr Speaker. Minis bomaten ou'n dir la, ki bann kargo pou ganny 50poursan rediksyon.

Me mon ti a kontan dir ou i annan de *major* bato kargo ki fer Mahé, La Digue. E zot ziske la zot dir mwan zot pa ankor zanmen okenn konsesyon.

So mon ti a kontan ou ganny en diskisyon avek zot. Akoz zot pe espere pou ganny

diskisyon avek zot, pou zot osi kapab fer konsonmater Digwa benefisyé. Mersi.

MR SPEAKER

Ok. Mersi.

HON ROCKY URANIE

Apré Minis. Minis mon ti a kontan ou get byen vre si STC pa pe frenmen. Akoz mon annan lenformasyon ki STC *wholesale* pe frenmen. E ki en lot konstriksyon pe al ganny fer lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis in adrese ou bann kestyon e osi sa enn dezyenm so nou kapab avanse. Nou pou pran kestyon, nou pou pran Kestyon *Without Notice* ki sorti kot Onorab Naddy Zialor.

E mon pou permet Onorab Zialor demann son kestyon. E si i annan en siplemanter i kapab demande. Pou napa lot siplemanter lo la, konpran mwan byen silvouple. Onorab Zialor.

HON NADDY ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Bonn apré midi Minis ek ou lekip. Mon kestyon i lir *comme* swivan: -

An vi priyotizasyon bann proze kapital an konsekans Reform Ekonomik, eski Minis responsab pour Finans i kapab

enform nou Lasanble si proze pour aste 55 bis *SPTC* pour ganny materyalize sa lannen?

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker dan Bidze sa lannen nou'n fer provizyon R63.5milyon anba laliny *Development Grants* pou *SPTC* aste 55 bis.

Sa pe ganny finanse par en *loan* avek *Exim Bank of India*. Mr Speaker sa proze i a en staz byen avanse. Aktyelman dokiman *tender* in konplete e ganny anvoye kot *Exim Bank* pou zot laprouvasyon.

Dokiman *tender* pou ganny donnen avek sa trwa lakonpanyen ki ti ganny kalifye pandan staz *pre-qualification* ki ti ganny fer par *Exim Bank*.

Si tou keksoz i mars dapre plan proze. Nou ekspekte ki Kontra a ganny sinyen avan lafen sa lannen, e bis pou ariv dan pei an 2022. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Zialor ou annan Kestyon Siplemanter. Wi, napa. Mersi bokou. Avek sa mon a

remersye bann Manm pou zot kestyon.

E mon regre pou bann ki pa'n ganny sans pou zot kestyon, mon zis bezwen sey *manage* letan byen.

An vi ki nou'n pran en pe plis letan ki mon ti ekspekte e ki nou annan plizyer levennman dan, pandan sa *break* enkli *meeting* bann Komite, mon pe retard komansman Lasanble pou 2er edmi, pou permet zot letan pou partisipe. Avek sa mon a dir Minis mersi bokou.

E mersi osi delegasyon ki'n avek li. E mon konnen ki nou pou vwar Minis apre midi pou en *Bill*. Me mon a dir delegasyon orevwar e bonn zournen. Mersi nou ava pran *break* la e nou a rezwenn 2er edmi. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonn apre midi tou dimoun dan Lasanble e an deor. Mon annan en zoli sirpriz, mon vwar en zoli *casing*, en *ballpen* lo mon latab. Donk sa ki'n prezant mwan sa. Mersi bokou.

Bon, nou pou pran apre midi, nou pou komans avek en Kestyon Irzan pou en Minis. Me osi apre nou pou swiv avek en *Public Bill* pou *Second Reading*.

E mon pe ekspekte pran de Mosyon ki annan relasyon avek pour, avek *S.I* an esperan ki nou kapab *fit* tousala dan nou *timetable* apre midi.

Madanm *reporter* mon ava apel ou pou, demann Minis ek son delegasyon pou antre silvouple.

Bon apre midi Minis e delegasyon. Avek Minis Flavien Joubert Minis pou Lagrikiltir Sanzman Klima e Lanvironnman, nou annan Mr Keven Nancy Sekreter Prensipal pou Lagrikiltir, Mr Phillip Morin *CEO* pou *Pubic Utilities Corporation* e Mr Ibrahima Diallo *General Manager* pour delo dan *PUC*.

E mon a dir ou Minis ek ou delegasyon mersi pou reponn lapel *at short notice*, pou en Kestyon Irzan ki nou'n met lo *Order Paper*.

E nou a pran sa, kestyon i sorti kot Onorab Wallace Cosgrow. Onorab, ou kestyon.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour, bonn apre midi Minis. Bonn apre midi *CEO*, *PS* avek Mr Diallo.

Mr Speaker kestyon i lir koumsa: -

An vi mankman delo sever ki bann zabitan sirtou fermye ki dan rezyon “Dan Merl” dan

distrik Baie Lazare pe fer fas avek, eski Minis responsab pour Korperasyon Litilite Piblik, i kapab enform sa Lasanble ki zot pe fer dan lirezansite pour rezourd sa problemn?

Eski Minis i kapab donn sa Lasanble detay lo proze ranmasaz e fournisman delo pour sa rezyon?

Eski okenn konsiltasyon in ganny fer avek bann zabitan dan sa rezyon? Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Minis ou a kapab adres kestyon? Silvouple.

MINISTER

FLAVIEN

JOUBERT

Mersi Mr Speaker. Bonn apre Mr Speaker. Bonn apre midi bann Manm Lasanble Nasyonal e osi bann dimoun ki pe ekoute ozordi apre midi.

Mr Speaker i annan de konsern pou adrese dan rezyon “Dan Merl” Baie Lazare.

Premyerman delo pou bann zabitan ki pe reste dan bann latitud pli *élever*, e lot se bann presyon delo pou bann dimoun ki'n deza pa resevwar delo, ki deza pe resevwar delo me a presyon redwir.

I annan apepre 22 fanmir ki'n etabli zot lo en landrwa pli *élever* dan rezyon Merl Baie

Lazare. An konsekans pou *PUC* kapab anmenn delo trete kot zot, fodre ponp delo pli ba e anvoy dan en rezervwar, ouswa en tenk. Ki pou en oter bokou pli *élever* pour ki sa bann zabitan i kapab ganny delo trete par gravite.

PUC in deza komans son bann demars pou planifye e enstal en tel sistenm, pou kapab donn sa bann zabitan delo trete. Me retar, se ki i pa fasil pou ganny en landrwa avek en propriyeter prive pou donn *PUC* plas pou enstal en tenk.

PUC i an diskisyon avek de propriyeter e pe koz avek en trwazyenm propriyeter an se moman. E zot tou zot pa aksepte, zot pa pe aksepte fasilman pou donn *PUC* landrwa pou met sa tenk.

PUC i pare pou aste teren avek zot, pou met sa tenk delo. Ziska ler ki problemn i ganny rezourd *PUC* pa kapab komans proze. Pou fer proze pou bezwen en stasyon laponp, tiyo ek en tenk *fiberglass*.

Nou estimen, sa pou kout environ R600mil pou met zot an plas. Pou bann dimoun ki'n deza annan delo trete, partikilyerman dan rezyon leba Merl. I arive parfwa kot zot eksperyans delo a presyon redwir, sa i akoz ler tiyo i kase e

apre reparasyon i pran letan pou bann rezervwar ranpli e pou donn presyon, e pou presyon reetablir.

I osi arive ki demann i ogmante dan rezyon Bougainville e Val Den Dor espesyalman pandan *weekend*. Alor *PUC* pou bezwen ranforsi sistenm rezo delo trete dan sa rezyon, pour ki i annan ase delo e presyon i ganny mentenir.

PUC i annan plan pou ranplas sa bann tiyo ek tenk delo o fir e amezir ki i ganny resours finansyer.

Anvi mankman delo sever ki bann zabitan sirtou fermye. Non *sorry* Mr Speaker. Mersi. Mon'n sote la. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Wi nou a pran kestyon siplemanter Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis pou ou larepons. Minis anvi ou larepons ki ou'n donn Lasanble ozordi.

Minis eski zot annan lezot alternativ petet, la ki zot konnen poudir bann, zot pa pe neserman ganny *wayleave* or en bon negosyasyon avek bann zabitan ki zot in aprozé, eski zot annan en alternativ an vi ki sa sityasyon i irzan?

E osi petet Minis, si ou kapab donn nou en dele letan ki ler tou keksoz i a *ok*, ki sa bann keksoz i kapab vin an mars.

E bann zabitan dan sa rezyon i kapab war en amelyorasyon dan servis delo pou zabitan e osi pou bann fermye. Mersi bokou Minis.

MR SPEAKER

Mersi, mersi Onorab. Minis.

MINISTER FLAVIEN JOUBERT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou sa kestyon ki sa *follow-up question*. Mr Speaker i annan, napa alternativ aktyelman pou sa bann, pou sa landrwa lo kote delo.

Me *PUC* lendikasyon ki mon gannyen ek *PUC*, se ki deswit koman zot ganny en posibilite pou met basen delo;- Savedir zis en pti landrwa pou met en basen *fiberglass*.

Deswit apre zot kapab enplimant sa proze. Savedir sa proze i kapab vin tre vit. Dek ki negosyasyon i konplete e en landrwa i ganny idantifye pou met sa tenk delo.

Savedir napa okenn keksoz ki pe anpes en tel proze ganny fer eksepte landrwa pou met sa tenk. *PUC* in pare li pou fer sa proze.

Akote sa Mr Speaker, i osi annan en proze delo lagrikiltir ki pe ganny enplimante par Departman Lagrikiltir. E sa proze li i pou benefisye 40 fermye avek delo larivyer pou laferm.

Me parmi i annan 4 fermye "Dan Merl". Me selman sa i delo laferm e i pa, e delo ki pa trete. Alors se sa opsyon ki egziste dan sa rezyon. E mon krwar i pou enportan pou bann dimoun, distrik, *PUC*, lezot si nou kapab tonm dakor.

Nou pa pou mansyonn non sa bann dimoun ki nou pe sey koz avek atraver *PUC*. Me mon krwar i enportan ki nou kapab tonm dakor e tre vitman ganny sa lespas pou met sa tenk, pou fer ki sa proze i kapab demare. Mersi.

MR SPEAKER

Ankor klarifikasyon, Onorab Cosgrow, *ok* silvouple.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker pou aksepte. Minis, petet mon pa konn proksimite en? Me petet sa proze ki ti ganny fer par 'ABL' Bougainville anler kot nou apel dan sours.

Mon pa konnen, eski sa proksimite i enn ki kapab ganny eksplore pou kapab distribye delo. Akoz mon

konnen poudir ti annan - *PUC* in ganny met *available* sa bann *overflow* ki sorti anndan la, ki zot kapab, (*sorry PUC* avek Lagrikiltir. In ganny met *available* sa bann *overflow* delo pou kapab ganny distribye avek bann ferme. Mon pa konnen si sa i en posibilite, si ou kapab eksplike Minis. Mersi.

MR SPEAKER

Minis ou a donn nou en pti repons *please*.

MINISTER FLAVIEN JOUBERT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Mr Speaker sa proze ki Onorab pe koz lo la, la, i en proze kot i annan baraz ki'n ganny fer anba en proze, en *Grant* ki vin atraver lanvironnman.

E sa bann baraz pe aktyelman ganny fer. An se moman la i annan laponp ki nou pe espere sorti *Maurice*, i sipoze antre dan pei nenport ki moman.

E letan sa 2 laponp i antre dan pei, nou pou kapab konplet sa proze, met, konplet rezo distribisyon. Met an mars sa 2 basen ki'n fini ganny fer avek sa proze e distribye parey mon'n dir avek 40 ferme, 4 ki "Dan Merl."

Pou kapab distribye delo avek sa bann lakaz ki nou pe koz lo la "Dan Merl", ki *PUC* i konsernen avek e ki ou'n met koman ou keston. Nou bezwen lev delo bokou pli o ankor.

E pou fer sa nou pou bezwen annan en stokaz ki anler lo pwen pli o, lo sa pwent ant Bougainville ek Val Den Dor.

E alor nou pou bezwen lev sa delo ankor e met li pli o e apre redistribye par gravite kot sa bann lakaz. Akoz sa bann lakaz kot zot ete, zot aktyelman preski menm oter avek sa baraz ki nou pe koze, kot delo pe ganny anmase aktyelman.

E alor pou ou kapab distribye delo ou bezwen lev li pli o. Ki fer ki tou fason nou pou bezwen annan en stokaz anler lo sa latet montanny.

E parey mon'n dir, si sa stokaz i kapab ganny realize, alor problem i kapab ganny rezourd deswit.

E *PUC* i a ranforsi son rezo *supply* delo sorti Bougainville e osi sorti Anse Gaulettes. E nou a kapab ganny delo ase, pou furni tou sa bann lakaz, deswit ki proze i konplete. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. E Minis ek ou delegasyon, mon regrete ki nou pa kapab enterakte pli lontan pou ozordi. Akoz nou biznes ki devan nou e osi demann letan.

Mersi pou zot partisipasyon e mon a swet zot bonn apre midi e bon travay. Mersi.

(MINISTER JOUBERT AND HIS DELEGATION WAS EXCUSED FROM THE HOUSE)

MR SPEAKER

Bon nou pou pas lo en *Public Bill* ki pou avek Minis Finans.

Madanm raporter ou ava apel Minis ek son delegasyon silvouple. Mersi. Onorab Arissol, *LGB* ti'n dir mon ou pou prezant Mosyon pou *Second Reading*. Wi i ti notifie mwan, mersi.

Bonn apre midi ankor Minis Naadir Hassan e avek Minis apre midi, nou annan *SS Payet e Mrs Marie-Nella Fred, CEO National Tender Board e Mrs Julia Jean, Legal Draftsperson - AG's Office*. Byen.

Nou pou prosede avek *Second Reading Public Bill*. E mon ava envit Onorab Arissol pou fer *Second Reading*, fer Mosyon pou *Second Reading*.

HON SANDY ARISSOL

Mr Speaker mersi. Bonn apre midi Minis avek ou delegasyon. Mr Speaker dan labsans *LGB*, mon ti a kontan premyerman ganny ou permisyon pou mon kapab *move* sa Mosyon silvouple. I *ok?*

MR SPEAKER

Wi Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. *Ok*, dan labsans *LGB* mon ti a kontan Mr Speaker, anba *Order 69(2)* mon *move* ki *Bill Public Procurement (Amendment) Bill, 2021* i ganny lir en *Dezyenm Fwa*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a ganny segonde silvouple. Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Motion seconded Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava envit Minis pou prezant *Bill*.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mr Speaker, Onorab *Leader* Lopoziyon, Onorab *Leader* Zafer Gouvernman,

bann Manm Onorab Lasanble Nasyonal e tou dimoun ki pe ekoute, bonn apre midi.

Mr Speaker parey mon ti'n deza anonse dan Ladres Bidze 2021, Minister Finans kalifikasyon Ekonomik e Komers pe travay lo revizyon Lalwa ki govern *procurement* dan servis piblik, avek bi pou fer sa Lalwa vin pli modern e anmenn plis lefikasite, bonn governans e plis latransparans.

I en travay kontinyel ki nou ekspekte konplete boner lannen 2022. Me i neserer pou nou anmenn detrwa sanzman dan sa Lalwa imedyatman.

Ozordi seksyon 14 i oblize ki *National Tender Board* i konpri 7 Manm ki enkli;-

- 1) En *Chairperson*,
- 2) En *maximum* 6 lezot Manm ki sorti dan 2 dan sekter piblik, en reprezantasyon Lasanm Komers e Lendistri Sesel.

En reprezantasyon sorti kot lorganizasyon non-governmental. E 2 lezot reprezantasyon sorti kot bann lasosyasyon profesyonnel.

Mr Speaker sa provizyon ki egziste ozordi i limit Gouvernman pou met Manm lo *National Tender Board* ki pli konpetan e baze lo zot leksperyans e kalifikasyon.

I pa tro fasil osi pou trouv bann Manm avek sa konpetans neserer dan sa bann sekter ki dan provizyon dan Lalwa ozordi. Alor Gouvernman pe propoze pou amann seksyon 14 ki *National Tender Board* i enkli.

- 1) En *Chairperson*, 2 ek 6 lezot Manm e 3 ladan ki sorti dan sekter prive. Sa bann Manm pou ganny nominen baze lo zot lentegrite, kalifikasyon e leksperyans dan ladministrasyon piblik, lekonomi, legal, finans, enzenyer ouswa bann lezot sekter *technical*.

Mr Speaker seksyon 99, i fer provizyon pou annan en *Review Panel*, pou ekout okenn ka *appeal*.

Dan Lalwa ozordi *Review Panel* i annan 4 Manm ki enkli;-

- 1) En *Chairperson*,
- 2) En reprezantasyon sorti kot Biro Prokirer Zeneral,
- 3) En reprezantasyon sorti kot *Fair Trading Commission* e
- 4) En reprezantasyon sorti kot lorganizasyon *non-governmental*.

Mr Speaker nou pe propoze ki seksyon 99 i ganny amande ki *Review Panel* i konpri,

- 1) En *Chairperson*,
 - 2) 4 lezot Manm.
- E 2 ladan i bezwen sorti kot sekter prive. Parey *National*

Tender Board, sa bann Manm lo *Review Panel* pou ganny nominen baze lo zot lentegrite, kalifikasyon e leksperyans dan ladministrasyon piblik, lekonomi, legal, finans, enzenyer ouswa bann lezot sekte *technical*.

Mr Speaker, mon pe prezant sa Prozedlwa avek Lasanble Nasyonal, pou zot konsiderasyon e laprouvasyon lo lamannman dan Lalwa ki govern *Public Procurement*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Lasal i ouver pou deba par bann Manm. Onorab Henrie, wi.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun. Mr Speaker mon krwar ki sa lamannman in vin devan nou akoz nou bezwen asire poudir ki bann prosedir *procurement* i annan valer pou larzan.

Akoz nou depans en kantite larzan dan servis ki Gouvernman i aste lo non pep Seselwa pou fer pei marse. *Goods, services*, bann keksoz koumsa. Donk i enportan ki nou annan en *Board* ki vreman, vreman efektiv e asire poudir nou ganny *value for money*.

E ozordi si ou regard Rapor Anyel ki *National Tender Board* i fer sorti toulezan, i annan plizyer konsern ki zot souleve.

Me sa ki mon santi, i malere, i se ki sa *Board* i pa pous ase pou nou kapab vwar en rezilta vizavi sa bann konsern ki zot leve detanzaot. E zot menm vin avek bann rekomandasyon.

Me selman ki mannyer nou asire poudir sa bann rekomandasyon i ganny enplimante? Enn bann defayans ki kontinyelman repete, se ki zot santi ki napa standar *across* bann *MDAs*, lo sa kestyon, lo sa prosesis *procurement*, mank *training* pou bann zofisye, bann *MDAs* ki responsab pou fer sa travay.

E, ouswa napa vreman bann fason efektiv pou dil avek bann kontrakter ki kontinyelman donn move kalite travay.

Sa i parmi 3 konsern ki mon rapel mon'n lir ki zot *Board* detanzantan i fer resorti. E zot bann rekomandasyon ki zot in met devan, enn par egzanp, se ki pou amelyor Lalwa kad legal.

Be parey mon pe dir selman, sa bann rekomandasyon i la, i reste dan en rapor. Donk mon ti ava swete, ki sa nouvo *Board* ki

ganny apwente, i fer plis sa bann travay, pou asire ki nou annan *value for money*.

E mon santi poudir zot merit travay plis avek bann MDAs pou get byen bann prosedir *procurement*, asire ki bann *Policies* i annan en standar *across* bann MDAs.

Me pli enportan, mon panse krwar ki sa *Board* i bezwen konpran, (mon repete), i bezwen konpran vizyon *the Government of the day*, ki zot anvè fer vizavi target bidzeter, vizavi efikasite ki Gouvernman i oule enplimante.

Sirtou-sirtou, dan sa prosen 23 mwan, ki nou pe pas atraver en reform *IMF*.

Nou annan bann target ki koman en pei, nou pou bezwen *achieve* e sa bann dimoun fodre ki zot war bann sif, i balanse e sa *Board* li i pou bezwen en rol primordyal.

E tan ki Minis i lala, nou pou bezwen dir li, ou pou bezwen annan en konversasyon serye *with the new Board* letan in ganny apwente, pou zot konpran. E zot bezwen kapab dan en pozisyon pou ed brans Egzekitiv, devlop bann *Policy* byen atraver Gouvernman.

Ki koman en pei, parey mon pe dir, ki nou benefisye. Sa i aköz lakantite larzan ki nou koman en pei nou depanse avek

bann servis, bann travay ki i ganny fer dan pei.

Parske en kantite larzan? Mon krwar dernyen fwa, an 2019, apepre 4bilyon, si mon pa tronpe, larzan ki'n ganny bidzete, ki al dan domenn *tender*.

E sa i pres double lakantite larzan ki ti depanse an 2017 ki ti 2.7bilyon. E en lot size ki sa nouvo *Board* pou bezwen met son regard byen lo la se, ki mon'n deza dir dan sa Lasanble, kot i konsern *tender*, i en risk, mon pou dir li koumsa.

The risk pou koripsyon i egziste. E nou pou, i pou en pe inyoran lo nou par koman Manm Lasanble si nou krwar poudir sa i pa neserman le ka.

Donk nou bezwen dekouraze sa bann pratik. Ki swa pou ki i annan en lakonpanyen ki li i vin *powerful*, ki ganny en kantite kontra avek Gouvernman.

Akoz i kapab enfliyans *the process*. I vin zanmi avek bann zofisye, i ganny bann *inside information*. So i en keksoz ki sa *Board*, nouvo *Board* i pou bezwen konsyan sa.

E mon vremen apresye ki mon vwar i pou annan 3 dimoun ki pou sorti dan sekter prive ki pou vini. Aköz zot, zot

vin avek en lot, en lot lizye souvandfwa bann dimoun dan prive.

Zot deza pe pratik sa konsep fer plis avek pli pti gin. E mon swete ki zot fer li vreman sa travay avek bonn volonte pou nou pei.

Donk mon ava siport lentansyon Gouvernman *to revamp the Board*. Akoz si parey mon'n dir lo komansman, i annan plizyer konsern, i annan plizyer rekomandasyon.

Me i pa'n neserman marse e nou pa'n al osi lwen ki nou ti ava anv. Souvandfwa mon demann mon lekor si i ti akoz konpetans bann dimoun, zot ti annan vreman sa *will power*, sa volonte pou pouse pou fer otan tapaz.

E ki si zot pa ti pe ganny sipor en landrwa, zot ti'n merit met zot konsern dan gran piblik, pou ki alor keksoz ti'n kapab ariv pli vitman. Me sa i pa'n neserman le ka.

En rapor i ganny fer, apre i reste laba. E nou menm nou Lasanble, mon ti ava demande ki nou famiyariz nou lekor avek sa bann rapor letan i sorti. E ki alor nou kapab kestyonn en pe plis bann antite ki sa *Board* i dil avek.

E nou vwar poudir i annan bann lorganizasyon ki vreman zot depans en kantite

larzan e i enportan ki nou konpran *the process* e nou angaze lo en nivo ouswa en lot avek zot pou ki nou kapab asire poudir *we get value for money*.

Donk Mr Speaker avek sa 2 mo, mon krwar mon ava aret la e asir Minis ki mon pou donn sipor sa bann lamannman ki i pe propoze. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker ler mon get propozisyon lamannman ki i annan devan nou, mon krwar sa ki Minis pe fer se ki i pe donn lavi lapros ki nouvo Gouvernman ti propoze atraver Diskour ki Prezidan ti fer a lokazyon Leta Lanasyon.

E ki mwan mon pa neserman *share* menm lopinyon. Mon pou eksplike akoz, mon'n ekout enterven an avan mwan e mon konpran kot i pe vini.

Me selman i annan en keksoz ki nou bezwen met an perspektiv. Fodre pa ki nou donn sa lenpresyon ki toultan en akt koripsyon i ganny fer par en *public servant*.

Mon krwar si nou fer sa, nou kree en lenterpretasyon lo *public servant*. La devan lo sa

panel nou annan nou 4 *public servants*. Nou kapab annan nou diferans politik or larelizyon, *whatever*.

Me mon napa okenn dout, mon napa okenn rezon pou dout zot konpetans, *nor* dout zot lentansyon pou travay.

E i pa vedir ki si nou met dan en Lalwa ki i pou vin, nou pou met 3 dimoun sorti dan *private sector*, ki otomatikman *overnight* sa 3 dimoun ki vini zot pou *as incorruptible and as pure as snow*.

Mon krwar fodre pa ki nou fer sa konfizyon. Ler mwan mon pe regarde, dan mon lopinyon pou mwan, Gouvernman ti'n *well* kapab sanz sa *Board* si i santi i ti oule met bann dimoun ki i krwar poudir i kapab delivre.

As petet nou ti pou fer nou osi si nou ti dan Gouvernman or nenport ki ti pou fer si i dan Gouvernman. Pou li met sa ki i krwar i kapab ankadre, sa ki i oule fer, i ti'n kapab fer.

Me kot mon annan serten konsern, e mon krwar mon oule souliny sa ek Minis. Ou konnen, i annan en rezon aköz zot preskri dan Lalwa, serten reprezantasyon.

Ou preski sa bann reprezantasyon, pou ki toultan i ganny garde vizyelman, ki 1

dimoun ki reprezant sa kategori dimoun i kapab ganny reprezante lo sa *Board*.

Par egzantp enn bann keksoz ki mwan mon *keen* pou war demen, se fer sir ki lo bann *Board* ki annan en perspektiv nasyonal, ki nou komans enkli e nou ekrir dan Lalwa, en dimoun ki dil avek bann size ki annan pou fer avek bann dimoun ki otreman kapab.

Oubyen parey nou tou nou dir, dezabilite. Sa i bann *areas* ki nou bezwen komans al ladan. Aköz i nesese, aköz en kantite bann keksoz ki ganny plan lo en pwennvi Nasyonal i pa neserman ankadre laspirasyon ki petet en dimoun ki otreman kapab i anvi war dan sosyete, ki mannyer i anvi vwar sa lenklizyon arive.

Me en lot keksoz ki pou mwan i enportan, se ki ler ou met li dan Lalwa ki par egzantp ou annan en reprezantasyon *NGOs*, *NGOs* i annan en rol enportan pou li zwe.

Rol enportan ki i zwe, i se ki depandan lo si ou santi pou dir ou pa'n *get the right person on the Board*, ou, ou senpleman dir ek sa dimoun, mersi pou ou servis, *then* ou ranplas li par en dimoun ki ou anvi, ki ou krwar i kapab delivre oubyen son reprezantasyon i sorti *from* son groupman. E zot propoz li.

Mon krwar ler nou pe fer sa, nou pe tro les li, nou pe les li en pe tro ouver. Nou pe les li en pe tro ouver e ou pe probableman limit, limit *input* ki mon krwar Gouvernman dan en letan ki nou pe al dan en reform *IMF*, si mon konpran sa byen, ti pou nesese pou li kapab annan sa bann kalite *input*.

Sa Lalwa ler ti ganny konsevwar, *I stand to be corrected*, ti *part of* en *package* ki an 2008, ler nou ti antre dan reform. In enn bann keksoz, in enn bann pwen kardinal ki'n ede avek reform 2008, se ki nou ti'n bezwen met serten lord, serten *configuration* avek, an se ki konsern, an se ki konsern planifikasyon proze, rol *Tender Board* eksetera.

E rol ki *Tender Board* i zwe vizavi fer gran piblik konnen kwa ki pe arive an relasyon avek laprouvasyon bann proze.

E mwan mon pa oule krwar poudir rol *Tender Board* i *extend zis to approve* proze, akoz zot annan en rol osi pou endik piblik.

E ler ou get lo zot sit *web*, se sa ki sa sit *web* i fer. Se sa lespri e lentansyon ki ou pe war atraver sa sit *web*. E mwan ler mon regard lalis bann dimoun ki'n lo sa *Board*, *current Board*,

mon napa okenn dout lo abilite sa bann dimoun. E mon pa pou zanmen kree alizyon ki zot in fer okenn aktivite. Mon krwar zot in sey, zot in delivre dapre zot manda, malgre bann sityasyon ase difisil.

I annan bann Lalwa ki asosye avek *procurement* ki nou bezwen *strengthen*. Mon santi Minis, ki nou pe tro, nou pe ouver sa levantay dimoun ki pou kapab vin lo en *Board*, ki ou menm ou Minis ou pou bezwen, ki form parti en *kernel* enportan, striktirasyon en program *IMF*.

E ki san sa, san sa *input*, san sa, mon pa pou servi sa mo kontrol. Be san sa laliny ki bezwen ganny garde ek Minister, mon santi ki nou pe tro, nou pe, nou pa pe *allow* nou annan sa proteksyon ki nou bezwen annan.

E ler nou koz lo par egzanp ler nou regard sa, ler mon pe dir trover par egzanp, "*the President on the recommendation of the Minister shall appoint to the Board a Chairperson and 6 other Members of which 3 Members shall be from the private sector.*"

Otomatikman, mwan mon ti pou fer sir ki mon annan en reprezantasyon for, ase for Minister Finans. Sirtou petet *from* perspektiv Kontroler

Zeneral, akoz Kontroler Zeneral ki zer depans Gouvernman.

E la mon pe rode kote nou pou annan, kote nou pou annan lespas pou fer antre. Par egzanzp *self ... NGOs e how will we go about choosing* sa 3 dimoun *from the private sector*?

Eski i pou ganny nonmen par SCCI, eski i pou zis ganny *pick at random*? Tousala nou pa kler. E petet mon pou dir, sa mank klarite ki pou fer, ki mon santi poudir nou bezwen annan dan sa bann Lalwa.

E sa i vreman enportan pou nou. E menm ler nou regard sa *Review Panel*, ankorenn fwa nou vwar *configuration* en *Review Panel* ki ankorenn fwa i ouver, vreman ouver.

E mon krwar si Lasanble pe pran konsyans desizyon ki nou bezwen pran apre midi, se ki nou ti bezwen anmenn, ti devret kapab anmenn serten, serten spesifisite dan sa ki sa Lalwa, i annan lentansyon pou fer.

En dernyen pwen final Mr Speaker, ki mon oule met a latansyon Minis, se ki, mon pa konnen, sa *Clause* ki nou'n servi lo *transitional provision*, se en *Clause* ki nou pe servi dan tou bann Lalwa.

Eski nou sir ki en dimoun pa kapab *challenge* sa *Clause*? *Provided*, wi, ki nou konnen ki

en dimoun i annan 5an par preskripsyon pou *challenge* en *Clause* anba *Civil Code*.

Eski nou sir ki en dimoun ki lo en *Board*, pa kapab *challenge* sa *Clause*? Eski i ganny apwente lo en *Board* par en let ki donn ou en *tenure*. Ou pa'n fer okenn nanryen ilegal pou ki ou *tenure* i ganny koupe.

I wish, are we absolutely certain about this Clause? So, mon pe ekout Minis Mr Speaker, an relasyon avek bann konsern ki mon'n souleve.

Mon swete, e mon gran swe, ki nou kapab ganny en *Tender Board* ki ase balanse dan en moman ase difisil. Kot bann, e enn bann rol *Tender Board*, entervenans avan mwan in koz lo en sonm konsiderab.

I pe koz lo program *PSIP* Gouvernman *Public Sector Investment Program* ki *Tender Board* i war en kantite lo la. E li ki fer en kantite desizyon, sa ki nou apel *capital project*, eksetera.

So, mon gran swe ki nou kapab ganny sa. Be mon santi poudir nou pe tro ouver sa levantay e nou pa pe met an perspektiv lenportans e rol ladministrasyon.

So avek sa Mr Speaker, mon ava atann ki Minis i annan pou dir lo serten sa bann konsern ki nou'n avanse.

E mon swete ki bann Lalwa ki pe vini, kot i annan bann sanzman, bann *configuration* lo bann *Board*, i pran konsyans kad administrativ e lenportans fer sir ou annan en kad administrativ ki for e ki konekte.

Ki bann diferan morso i konekte. Akoz menm si nou pa vwar problem la, nou bezwen toultan antisipe ki i kapab annan en problem *down the line*. I pa mon lentansyon pou fer ki pei i al dan problem *down the line*. Non.

Kot mon war nou riske kapab ale, mon bezwen dir. E se sa ki mon santi poudir mon pe met devan Minis ozordi. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Pillay. Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek ou *panel*. Mr Speaker i pa mon lentansyon pou kourt, me selman mon ti a kontan raport mon kontribisyon lo sa *Bill*.

Mr Speaker, mon krwar, enn sa antite mon krwar, avek sa Lalwa ki nou pe amande la, i pe demann lamannman, kot sa

size *Public Procurement Act* ki vreman enportan.

I vreman enportan, akoz ler nou pe regard fonksyon Gouvernman li menm, pe enport Gouvernman ki pou la, i bezwen swiv bann regilasyon ki ganny *set*, pou li kapab *conduct* son bann biznes mon kapab dir.

Sirtou bann biznes avek sekter prive. E Gouvernman koman enn sa bann pli gran kontrakter ki egziste dan pei, i bezwen ganny sa byen, pou anpese ki i annan bann labi ouswa bann diferan form koripsyon.

E dan lefase, bokou ledwa in ganny montre avek sa *unit* ki fer sa sipervizyon nesaser, ouswa ki donn sa *approval* pou kapab Gouvernman afektye bann diferan form tranzaksyon.

E ler nou nou'n blanmen, akoz petet in annan retar, ouswa keksoz pa'n materyalize pou bann diferan rezon, nou, nou pa'n al petet en pti pe de lavan.

Pou konpran en pe ki manner sa kad Lezislasyon ki ti ganny pase an 2008, ki pou mwan i en pti kompleks, en pti pe *cumbersome*. Ki fer ki keksoz i pa'n sitan mars parey nou, nou ti a swete. Sa i enn Mr Speaker.

E mwan disi de la, avek sa lamannman, petet mon annan

kestyon pou Minis osi. Eski zot pe rod fason pou vwar sa Lalwa li menm li dan son *entity*, pa zis amann *Board* pou fer lentrodiksyon *Board*.

Me pou vwar ki mannyer nou kapab, akoz nou koz bokou lo *ease of doing business*. Menm lo nivo enternasyonal, me selman dan nou lokalite osi nou annan pa mal bann birokrasi, ki bann Lalwa ki nou, nou menm nou'n met la, regilasyon ki bon.

I bon pou kontrol keksoz, pou fer anmenn plis klarite, pou anpes bann labi. Me selman, nou devret gete osi ki mannyer nou kapab redwir en pe bann birokrasi, ki ler ou pe komans en prosedir pou en servis dan Gouvernman, ki swa en proze, ki sa pou *procure* nenport kalite materyo, dan fonksyonman en lorganizasyon, kot ou bezwen pas atraver bann diferan, diferan *layers of oversight* li menm li.

Pou fer ki keksoz i deroul byen. Mon pa pe dir nou bezwen tir tou bann *oversight* ki egziste anba nou regilasyon, bann norm ki set anba Polisi. Me selman annou regard osi byen de lavan.

E mwan mon ti a swete ki ler nou pe met en nouvo *Board* la, malgre pou mwan, parey *LOTO* in fer resorti, ki nou'n

ouver en laport, enn ase gran kot petet i kapab annan *prone to abuse*. Mwan mon pou dir sa koumsa.

Akoz ki mwan mon santi mon osi dan sa direksyon, se ki ler Lalwa pe demande ki annan bann dimoun ki annan sa bann ekspertiz, ekspertiz i vin avek leksperyans byensir.

E souvandfwa bann dimoun ki ekspertiz dan sa *field* ki annan leksperyans, zot pou *either* pe *involve* dan en *sort of* sa bann biznes menm zot menm, swa an *share*, swa an *partnership*, ouswa zot koman bann konsiltan osi.

Eski sa pa pou en fason *jeopardize* en pe sa ki enparsyalite sa Lalwa li menm. Ki si nou pe ganny dimoun avek ekspertiz ek leksperyans, ler mon pe koz lekspertiz i pa neserman en *graduate* avek en Degre.

Me selman ou osi ou bezwen annan en leksperyans ladan. Eski sa pa pou ede pou osi annan serten konfli lenterere pou sa bann dimoun ki pou ganny mete lo la?

E osi pou terminen Mr Speaker, i tre enportan ki, mon krwar nou ganny li byen, si nou anvi demen ledwa pa montre poudir, avek sa bann prosedir ki'n ganny met an plas, tou keksoz in ganny swiv.

Menm si parfwa nou pa bezwen swiv li *à la lettre*, akoz nou vwar poudir *à la lettre* i koz retar parfwa, i koz bann diferan problemn birokrasi.

Me selman nou reste dan norm avek sa ki Lalwa i demande, pou nou kapab fer serten travay. Pou ki Gouvernman i fonksyonnen koman sa pli gran kontrakter. Servis i deroule, i marse.

E sa ki pe donn servis li osi i bezwen swiv, sa ki rekomandasyon ki Lalwa i demann li.

E Mr Speaker pou mwan, mon krwar poudir i annan direksyon mon krwar, ki nou bezwen al en pti pe pli devan pou regard en pe sa *Procurement Act* li menm li pou fer ki i annan serten keksoz mon krwar ki nou bezwen netwaye ladan.

Pou fer ki bann keksoz i bouze, proze a bouze, sa bann retar lenportasyon, sa bann retar ki lye avek sa bann bokou *paperwork* ki egziste ozordi. Minister Finans i konn byen sa li osi.

Ler pou al kot *Tender Board* en lot zafer ankor. Tousala mon krwar nou bezwen, annou regard li dan son *entity* si nou anvi en *simpler* Government, en *lean* Government.

Me selman nou bezwen enn ki efektiv, nou bezwen enn ki efikas ki fer keksoz mars ase vit. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Avek sa mon ava envit Minis pou donn son larepons lo deba.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi tou bann Onorab pou zot entervansyon. Ou konnen, sa size *procurement* in enn, depi mon'n pran lofis, enn bann size pli *challenging* ki i annan. Annefe i enn bann landrwa kot i annan plis konplent, kot i annan plis problemn.

E *over the last few months* mon'n obzerve, e sa problemn i pli konplike e pli *multidimensional* ki ler ou get li *from outside*.

E ler ou get ki bann problemn i annan, wi i annan problemn *in terms of* dan *Procurement Unit* li menm, i annan problemn dan Lalwa, i annan problemn dan prosedir, i annan problemn dan gouvernans, i annan problemn dan *project management*, i annan problemn dan *project preparation* dan bann MDAs.

So pou ou dil ek tou sa problemn, i bezwen annan en reform konpreansiv dan sa

procurement process. E ler nou get *procurement*, ozordi sa reform ki devret son lobzektif? Son lobzektif se ganny en balans *between* sa kontrol e latransparans dan *procurement*.

Me osi *the speed* pou delivre lo proze. E sa balans i enportan pou gannyen. Akoz ou pa kapab annan telman kontrol ki pran ou 1 an, 2 an zis pou enplimant en proze.

At the same time ou pa kapab napa kontrol, ki i kree loportinite pou annan labi dan sa *process*. So parey mon'n mansyonnen, sa lamannman ozordi i enn ki en pe pli egzizan, akoz ou annan en *Board* ki pe al *expire* son term byento.

Well ki'n fini *expire* depi lafen dimwan, ki nou bezwen apwent en lot *Board*. Me son reform konpreansiv *procurement*, sa i en priyorite pou Minister Finans, e nou'n komanse.

E parey mon'n mansyonnen dan mon *opening statement*, nou antisipe pou fini sa boner lannen prosen. E ki nou bezwen adres tou sa bann problemn.

Prezan, i annan bokou komanter ki'n pase lo kote *what is* sa striktir gouvannans ki pli apropiye. Annefe lo kote gouvannans, i en *area* ki mwan

mon menm mwan mon'n spesyaliz ladan.

E annefe premye *Code* gouvannans ki ti sorti sesel, e sa ti *apply* pou bann Labank, se mwan ki ti travay lo la ansanm ek bann *staff* Labank Santral. So i en *area* ki mon ase konverzan avek.

E ler mon'n ekout komanter *Leader* Lopozisyon, mon krwar kekwfa nou filozofi lo gouvannans i en pe diferan.

Ler toultan mon'n regard li *from* deor, mon dir, be sa gouvannans kot ou ti pe apwent en Manm *Board* la, apwent en Manm *Board* laba ki sorti isi, konmsi ou direkte ki bor?

Mon krwar sa i mank, i mank *the essence* of gouvannans. Akoz gouvannans li, en manda, en *Board* Direkter se premye *to provide strategic direction* e dezyenm *to do oversight*. Ok?

Me ler ou get *the spirit* of bann- Bokou bann *Board* ki ganny apwente, ki *state* ki bor sa bann dimoun i bezwen sorti. *Focus* i ki bor ou sorti, me pa ki konpetans ou annan, me kalifikasyon konpetans, leksperyans ki ou anmenn lo *Board*.

E dan modern filozofi gouvannans *focus* i *as a collective of the Board* ki ou annan diferan *skill set* o bor, ok.

E diferan *skil set*, pou annan dimoun ki *focus* lo finans, lo legal, lo administrasyon, lo *HR*, diferan laspe. *This is the modern governance* filozofi ki egziste ozordi.

E sanmenm sa ki ler mwan mon pe get bokou bann Lalwa ki egziste, ki li i *state*, i pa gete ki kalifikasyon ki ou annan ou. Me *focus*, priyorite i dir, be fodre ou sorti laba, fodre ou sorti isi.

Mon krwar sa pou mwan *is the wrong concept to have*. Ou bezwen *focus* lo individual konpetans *Board Members*. Me osi ler ou pou apwent *the Board*, se ki zot *collective* ki zot anmenn ansanm zot tou *as a group*.

So i sa akoz ki nou bezwen sanz sa filozofi e *focus*, e parey ou war dan sa Lalwa, i *focus* lo konpetans. I dir ou konpetans legal, konpetans lekonomi, finans, enzenyer, i *focus* lo konpetans.

E, mon krwar i annan en komanter ki'n pase, ki dir ki in tro ouver. Mon pa antyerman dakor poudir in tro ouver. Akoz *the criteria* in ganny set. E *criteria* i baze lo konpetans.

So *it's not* en dimoun ki napa konpetans ki pou vin lo *Board*. Me en dimoun ki'n demontre pou son kalifikasyon

e son leksperyans ki i annan, i pou kapab kontribye *as a collective to the Board*.

Lo kote, Onorab Aglae in mansyonn lo kote bann blanm *at POU*, e parye mon'n dir, wi i annan problem dan *POU*, me sa problem i plis, i plis ki zis pou *POU*.

I en problem ki dan tou sa *process of procurement*. *Procurement* i komans kot en Minister li. Apre ki i ariv kot *POU*. So wi i annan problem avek, problem i komans dan sa Minister.

Ler nou pe koz pou prepar en proze, prepar en proze. Si i pa'n ganny byen prepare dan sa *MDA*, zis zot pe al kot *procurement*, i pa pou pase, i pou ganny anvoy *back*. Ki i pou dir, *process* i dousman. E akoz *process* i dousman. Akoz *in the first place process* pa'n ganny byen prepare.

Dezyenm, en kantite proze lo kolizyon. Lo kolizyon i ariv dan bann *MDAs*. So tou sa bann kontrol i bezwen ganny met an plas *across the Board* pou *ensure* poudir *procurement* pe mars korekteman.

So mon dakor avek ou. Ler ou dir ki sa revi i bezwen konpreansiv. E sa i egzaktekteman ki nou pe fer. Sa ozordi i zis premye faz. Akoz i annan en legzisans pou nou

apwent en *Board*, akoz *Board* in *expire*.

Me nou pou annan en reform total lo kote *procurement* dan son Lalwa, dan son *process*, dan son striktir. I annan en komanter osi ki'n monte lo kote *conflict of interest*.

E *conflict of interest* i egziste, toultan i egziste *conflict of interest*. E menm bomaten ti annan en Manm ki'n, avan i fer son lentervansyon, in devwal son *conflict of interest*.

E mon krwar dan nenport ki striktir gouvrenans, i annan bann mekanizm pou met an plas, pou dil ek *conflict of interest*, *ok*, akoz toultan i pou annan.

So nou annan bann provizyon parey ler ou vin en *Board Member*, ou devwal tou ou lentere *that is submitted to the Board secretary*.

Ler i annan en keksoz ki monte, ki ou, ou annan en konfli, ou deklare e ou eskiz ou lekor si fodre, *from sa meeting*. So i annan bann mekanizm pou dil ek *conflict of interest*.

E tousala i bezwen dan en *form corporate governance Code* egziste ki donn sa striktir ki manner ou dil avek sa bann sityasyon.

So avek sa Mr Speaker, mon krwar mon'n dil ek mazorite kestyon ki'n monte.

Ankor mon ti a demann zot sipor bann Manm, pou pas sa premye lamannman.

E byento nou a vin avek en *comprehensive amendment of the Procurement Act* ki mon mazine i ava dil avek plizyer bann lezot *issues* ki pertinan dan sa *process procurement*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Bon nou vot lo *general merit of the Bill*. Manm ki an faver lev lanmen silvouple. Mersi, okenn Manm ki kont?

Bon vot lo *general merit of the Public Procurement (Amendment) Bill, 2021, 22* vot pour, 0 vot kont e 7 abstansyon. *Bill* in aprouve lo *general merit*. Madanm Clerk mon ava envit ou pou fer *Second Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *A Bill for an Act, to amend the Public Procurement Act, 2008 (Cap. 305)*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mon war en pe *highlights* dan versyon *Bills Committee* mon krwar. Alor nou a pas dan Komite pou konsider sa bann komanter.

Eski *Bills Committee* i annan okenn prezantasyon

parey labitid? Onorab Henrie, wi.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Chair. Ankorenn fwa bonn apre midi tou dimoun. Mr Chair yer *Bills Committee* ti zwenn pou konsider sa Prozedlwa ki devan nou.

E rapor Komite i se ki, *well*, anfen nou'n vwar sa *Bill* i *constitutionally sound*, i pa an kontravansyon avek okenn lezot Lalwa. E so nou rekonnet, i annan 2 seksyon ki pe amande, 14 avek 19, *Procurement Act 2008*.

E ki konsantre lo lapwentman bann reprezantan lo *National Tender Board* e son *Review Panel*. E i asire ki bann dimoun ki ganny apwente, i annan lekspertiz avek konpetans nesese pou efektivman zer responsabilite sa *Board* avek son *Review Panel*.

E lamannman ki nou pe propoze, dabor dan *Clause 4(a)*, 4(a) nou pe propoze ki i annan en '*comma*' ki ganny mete apre *Procurement Act 2008*. Sa i premye, premye lamannman ki nou pe propoze.

Apre dan *Clause 4(b)*, i annan en propozisyon pou *panel* eksplik nou akoz ki sa mo

'*claim*' i la. "*Such members shall not be entitled to 'claim.'*"

E nou oule ki *panel* i konsidere si nou ti kapab tir sa mo '*claim*', ki zis i ava lir, "*such members shall not be entitled to any compensation.*" Sa i enn Mr Speaker.

E i annan 2 propozisyon ki *Bills Committee* i osi anvi *panel* i konsidere. Dabor, dan *Clause 2(b)(1)*, kot la nou pe koz.

MR SPEAKER

Ok pause, pause en pti gin, avan ou retourn an aryer.

HON GERVAIS HENRIE

Ok.

MR SPEAKER

Mon a zis demann pozisyon *panel* lo bann amannman dan *Clause 4*. Ki *straight forward* mon krwar. Mon pa konnen, Minis oubyen SS. *Yes Minister.*

MINISTER NAADIR HASSAN

Thank you Mr Chair. Lo *Clause 4*, lo bann *proposal* ki'n ganny fer, nou napa lobzeksyon, so *i ok*. Nou kapab *proceed* parey zot in propoze.

MR SPEAKER

Thank you very much. Byen, Onorab Henrie, ou kapab retourn lo Clause 2.

HON GERVAIS HENRIE

Ok, Clause 2(b)(1). La nou war poudir, se pou the Board Prezidan ki apwente baze lo rekomandasyon Minis.

E enn bann propozisyon ki Bills Committee ti pe zwe avek, se ki si i vin selman, the Minister shall appoint the Board, the Minister shall appoint the Board.

E ki apre, pou fer li swiv byen, se pou son Review Panel aprean, ki li i vin dan seksyon 3(a)(1), li prezan se Prezidan ki ava apwent the Review Panel. So nou ti anvi, i en lide ki nou ti pe zwe avek.

So nou ti anvi ki panel i donn nou zot panse lo la. Si zot santi poudir i pou fer en major departure from zot lentansyon orizinal. Ouswa si sa i en konsiderasyon ki zot kapab pran o serye. Mersi Mr Chair.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Wi Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Chair. Onorab ler mon pe get, mon konpran lo direksyon ki zot pe ale, me selman mon pe regard li *lo the current structure* ki egziste

ozordi dan pei e ki mannyer i pou marse.

Akoz sa ki zot pe propoze annefe, i en *good* konponan lo gouvrenans. Akoz normalman ler ou apwent en *Board*, ou annan sa ki nou apel en *Nomination Committee*, ki li i rod bann non, i fer en *diligence*.

E baze lo la, i fer en nominasyon *to an appointing authority* poudir sa i ganny fer. Me sel keksoz mon pe regarde ozordi dan nou *current* striktir, sa Komite, sa *Nomination Committee* napa ozordi.

Mon krwar *eventually* i pou bon pou nou bouz dan sa direksyon. Me kekfwat ti merit annan en *Nomination Committee* pou tou sa bann *Board* ki Gouvrenman i apwente.

E ou napa en Komite per *Board*. Akoz sa mon mazin en i pa pou efektiv lo en, pou ou *set up* diferan Komite pou fer sa loubraz. So mwan ki mon pe mazin, vi ki, si Lasanble i dir be nou oule bouz dan sa direksyon, mon krwar premye nou bezwen met an plas sa striktir pou *allow* nou pou fer sa.

Ki mon ava propoze, se ki pou le moman, nou pa mete sa Komite, me ler nou vin avek lamannman konpreansiv dan *Procurement Act*, i a donn

Gouvernman travay lo sa kad pou fer, pou kree sa Komite, sa *Nomination Committee*.

Sa prezan i a vin pli *practical* pou kapab enplimant sa *proposal*. Akoz *right now* mon krwar i kapab annan en pe difikilte pou fer li. Ou pou bezwen al apwent en *Nomination Committee*.

E i pou napa en kad legal pou li. *Unless* ou met li ladan. So sa i ava mon *proposal* pou le moman, ki mon gannyen direksyon ki zot pe ale, e i bon direksyon.

Me mon krwar nou bezwen met son lenfrastruktir an plas pou nou kapab al dan sa direksyon. Mersi.

MR SPEAKER

Wi Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon lo en diferan, en *different point* Mr Speaker. Mon lo en pwen diferan mwan.

MR SPEAKER

Wi mon krwar mon'n war Onorab Henrie *nod* lo lapar Komite mon krwar.

HON GERVAIS HENRIE

Wi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Ou'n aksepte propozisyon Minis, so mon krwar nou'n fini avek sa pwen la, *go ahead*. Ou ankor.

HON GERVAIS HENRIE

Wi savedir nou dakor pou gard li pou mannyer i ete. Akoz dan *short term* la, zot bezwen apwent sa Komite. Me solman nou dakor ki i annan en refleksyon.

Mr Speaker mon ti annan zis en dernyen pti lamannman ki mon ti'n manke apre i ava *ok* pou al lo ou pwen.

MR SPEAKER

Wi ale.

HON GERVAIS HENRIE

So, dan 4, dan *provisional, transitional provision, 4(b)*, dan dezyenm laliny, nou'n azout *the word 'the' – 'termination of the term.'* Zot in met *the* la, i *ok*, mersi, se tou ki ti annan *from scrutiny of Bills Committee* Mr Chair.

MR SPEAKER

Tre byen.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Hoareau ou ankor la ou lo sa pwen? Wi, ale.

HON JOHN HOAREAU

Bonn apre midi Mr Speaker. Mon ti pe, mon ti oule zis sizere ki, olye met ‘*the term of their office*’, si nou servi ‘*of their term in office*’. Si sa pa ti pou en pti pe pli, fer li fer en pe plis sans la? Mersi.

MR SPEAKER

Minis oubyen *panel*, zot annan en pwen, en pwennvi?

**LEGAL DRAFTSPERSON
JULIA JEAN**

Pou reponn ou kestyon. Si nou met ‘*the term of the*’, si nou servi ‘*the term of their office*’, or parey ou’n sizere, *either way it means the same thing*. So i pa fer okenn gran diferans, *yah*.

HON JOHN HOAREAU

Me selman ler ou lir li, konmsi ou a krwar i lir en pti pe pli byen.

MR SPEAKER

Mersi. Si mon kapab donn en pwennvi. Mon krwar *phrasing* Onorab Hoareau i aktyelman pli apropiye. ‘*Their terms of office*.’ ‘Savedir zot term, plito ki ‘*the term of their office*.’ Mon a zis envit *panel* pou konsider sa si i oule.

Si madanm i dir tou lede i parey, mon ti a propoze ki nou

aksepte sa enn dezyenm, mon pa konnen si i annan lot pwennvi. *Yes Minister*, ou oule.

**LEGAL DRAFTSPERSON
JULIA JEAN**

Parey mon’n dir, tou lede i vedir menm keksoz. *So either one* ki nou servi i pe *serve* pou *same purpose*. So si zot sizere nou servi sa enn dezyenm, *it’s fine*.

MR SPEAKER

Ok, aksepte. Onorab Hoareau ou pe propoz sa enn dezyenm, *panel* in aksepte. Mersi. Wi Onorab Pillay, nou kapab bouz lo ou pwen prezan.

HON SEBASTIEN PILLAY

I annan en pwen ki ti souleve dan en deba lo en *Bill* avan sa, *regarding* sa *Clause* ki la.

E sa *Clause* li *basically* i pe fer en restriksyon pou en dimoun ki’n deza lo en *Board*, pou li *claim* konpansasyon or *anything*. E i pe ganny servi dan tou bann Lalwa.

Prezan mon’n, mon pwen in baze lo lefe ki mon’n regard 2 eleman dan sa *existing Procurement Act*. Premye *Clause* ki mon’n regarde se *Clause 17*.

E si nou swiv *Clause 17*, *ok*, premyerman, eski sa

lentansyon ki Minis ou annan. Akoz *Clause 17* i dir ou, “*except that half the number of Members shall be reappointed.*”

Eski zot pe mentenir sa osi, an relasyon ek sa nouvo striktir ki zot pe propoze? Premyerman.

Prezan dezyenmman, ler nou regard *appointments*, sa bann dimoun i ganny *appointed for 3 years, ok?* E i dir ou anba pou ki rezon zot kapab ganny, ganny retire.

So kekyon ki nou bezwen pe propoze, pe demande, se eski sa i vin *sort of en contract of employment* pou zot? Akoz zot apwentman i en kontra pou zot.

Unless zot, zot renege, zot fer bann fot ki 17 in mete, *then* zot pa *entitled* pou sa *allowance*. E 20 i preskrir ki i annan en *allowance* ki pou ganny peye *with the approval of the Minister*.

Sa ki mon oule demann AG’s Office. Eski zot in teste sa *Clause*? Akoz nou pe servi li *widely* dan tou bann lezot Lalwa ki zot pe fer bann lamannman *regarding* bann Boards.

Eski zot in teste sa *Clause* pou asire ki *it means what it says*. Ki en dimoun pa kapab *claim for an expired term of office or her office*, ki i pou ganny apwente.

Dan sa ka petet si sa Board pe fini i pou ok. Me sa *Clause* pe ganny servi partou. So mon konsern i avek sa *Clause*.

Aprè dezyenmman si en Board Member i sorti, i annan en *vacancy of office*, lentansyon Lalwa aktyel la, i pe fer ki Minis an konsiltasyon ek Prezidan i re apwent sa Board Member.

Si nou lir *re appointment in the case of vacancy of office*, se Prezidan ki apwente. E i pa fer referans avek konsiltasyon ek Minis ler i annan en *vacancy of office*.

So eski zot in konsider sa bann eleman, oubyen parey ou’n dir, bann keksoz ki zot annan lentansyon anmenn li dan en revi pli larz?

Question is when is your review coming, 1 year, 2 years or 3 years? Akoz sa *tenure* sa current Board ki pou ganny apwente pou 3an li. So pou annan en lenpak lo sa current Board si sa pa ganny negosye.

Mon krwar Minis ou swiv sa bann *Clauses* ki mon’n koz lo la. Mon pa konnen si ou annan Lalwa *Procurement* li menm avek ou. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis oubyen panel. SS wi.

SS PATRICK PAYET

Mersi Mr Chair, mersi Manm Onorab. Mr Chair, parey *LOTO* in mansyonnen. Ki *Clause 17.1* ki nou'n mete ki *at least half the current Board* i reste.

E sa nou pou mentenir li, e sa nou pou mentenir li akoz pou kontinite, pou fer sir ki letan nou pe apwent *the* nouvo *Board*, i annan en pe kontinyasyon *in office*.

Sirtou akoz, letan ou regarde konpleksite *procurement*, ou pa kapab anmenn toultan en, zis tou dimoun nouvo. I bezwen annan sa kontinyite, se *Clause 17* pou reste.

Aprè *secondly*, parey Minis ti'n mansyonnen, son, *the current National Tender Board* in *expire* le 31 Zilyet sa lannen. Me anba *Clause 17(2)*, zot pe kontinyen akoz nou pa ankor apwent nouvo *Board*.

17(2) i permet ki *the number*, bann Manm i kontinyen ziska ler nou apwent nou nouvo *Board*. Me selman *should not exceed 3 months*.

So i annan kontinyasyon pou sa. E osi parey Minis in dir, i annan en pli gro travay ki nou ekspekte konplete, in komanse.

E *by early 2022* ki nou anvi anmenn sa plan

konpreansif lo *Public Procurement* lamannman, bann travay adisyonnèl. Vi ki nou bezwen fer en pe plis konsiltasyon avek bann lezot sekter.

Me sepandan lo sa *Clause* terminasyon, mon krwar nou get zis lo kote *Review Panel*. *Review Panel* li i annan pou le moman 4 Manm.

E aktyelman zis sa *Chairperson* ki reste pou le moman. Ou annan 2 lezot Manm, i annan 1 Manm ki'n *pass away*. I annan en lot Manm ki pa la, me i reste zis sa *Chairperson*, ki lentansyon se pou nou re apwent li.

So sa osi ou konpran ki i annan lentansyon ki i annan kontinyasyon lo sa *Review Panel* lo la. Mersi Mr Chair.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker mon konpran lesplikasyon SS. Me selman i annan en keksoz ki kree en problem la.

Teknikman, *technically speaking* la *right now* ou annan en *Board* e ou pe al apwent en lot *Board* malgre ou'n sanz Lalwa.

Me ou pa'n sanz 17 ou. Ou pa'n dir "*notwithstanding*

anything written” section 17. So 17 i still stand.

Teknikman largiman ki mon pe fer ek ou i se ki sa bann dimoun ki la, *half of them i subject to reappointment. Akoz ou pa’n retir 17 in the equation. Ou’n keep 17 la ou.*

Ou lamannman ou’n zis sanz 14. Mon pa konnen si zot pe konpran mwan? 17 i ankor la li. I fer ki malgre *the current Board pe expire son tenure, 17 pe dir ou “... half the number of Members ‘shall’ be reappointed for further term of office.” “Shall be reappointed.”* Zot konpran? Sa ki problem mon pe *query about*. Malgre sa *Board pe fini, 17 pe dir ou half i sipoze ganny reappointed.*

So unless ou azout en proviso or, well en disclaimer ki dir ou pa pou konsider 17 dan apwentman ou nouvo Board, mon santi poudir nou pou kree en issue la.

Aprè sa *size vacancy of the Board*, lentansyon i se ki Minis i *act* koman sa dimoun ki konsilte ek Prezidan pou apwent sa Manm *Board*.

Be *in the vacancy of a Member*, Prezidan i zis apwent en lot dimoun. So petet ti devret spesifye, *‘the President shall appoint as per section...’* ki zot in amande, *‘a new Member*

to complete the unexpired term of office.’

Mon pa konnen si *panel pe sezi konsern ki mon pe eksprimen*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Panel, yes SS.*

SS PATRICK PAYET

Mr Chair, kekfwa nou kapab ganny led Mrs Julia *from AG’s Office*.

Me selman mwan letan mon pe regard provizyon ki nou’n fer dan lamannman seksyon 14, son *setup* letan ou regard li, son *Chairperson* avek 6 lezot Manm e 3 Manm sorti dan sekter prive, mon pa krwar ki menm avek seksyon 17 ki egziste, i pou annan lenpak si nou kit sa 3 Manm, si nou pa mansyonn sa *‘notwithstanding’* seksyon 17.

Kekfwa sa en pe gidans lo kote legal. Me selman mwan mon pa pe war li i pou annan lenpak baze lo sa lamannman ki nou pe propoze lo seksyon 14.

Akoz son striktir in sanze. Me sepandan 17 li, i pe koz lo *tenure of office*, konpare avek seksyon 14, li i pe koz lo *composition*. So kekfwa sa kekfwa nou ti a ganny en pe gidans.

MR SPEAKER

Wi Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

SS, *up to the point* kot ou pe fer *composition of the Board* napa problem. Mon konsern i se ki, eski ou lentansyon, eski zot lentansyon *panel*, se ki sa *Board* i annan en nouvo konpozisyon?

Oubyen eski zot lentansyon se swiv sa ki Lalwa i dir. E ki parey anba 17 ou pou annan ou *half the Members* ki pou ganny *reappointed*. Ou konpran? Se sa ki mon oule klarifye avek *panel*.

Akoz *the intention* ki mon'n gannye ek Minis i se ki zot oule fer en *revamp*. *So the intention is not to have 17 into the equation*.

So sanmenm sa mon pe sey klarifye ki nou pou fer ek 17. Akoz si 17 ti dir '*may be reappointed*', then zot ti ava annan sa lespas. E mon krwar menm sa i devret ganny amande dan lefitir pou fer li koumsa. Mersi.

MR SPEAKER

Wi Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Chair. Onorab ler mon get sa la, i annan en rezon akoz normalman nou

bezwen annan, ou met provizyon pou *reappointment, at least of* serten *Members*.

E son rezondet se *continuity*. Ok, pou sa *institutional knowledge carry forward*. E ankò la, ler nou pou fer sa *revamp*, akòz nou'n gete sa bann *existing* dimoun nou.

I annan sa bann dimoun ki pou *still meet the requirement of* sa ki ladan. So mon krwar dan sa lanplè, dan sa *context* nou pou re apwente parey seksyon 17 nou. Apre sa i a kontinyen koumsa ankò. Mersi.

MR SPEAKER

Ok. Onorab Gill ti annan en pwen.

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Chair. Pou *panel*. Menm si sa seksyon 14 pa fer mansyon, me selman *moving forward* mon santi ki, mon ensiste ki i annan dan sa konpozisyon *Board*, i devret annan en reprezantan pou Praslin, La Digue.

Akoz sa i en keksoz ki toultan pa'n kapab ganny fer. E toultan nou'n vwar nou dan en fason defavore. E prezan la vi ki nou pe travay lo konpozisyon nouvo *Board*.

Alors mon ensiste ki konsiderasyon i pran. Ki ler sa konpozisyon i ganny fer, i annan en reprezantan pou Praslin La Digue lo sa *Board*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis, wi ou ava adres sa.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Chair. Mersi Onorab. Mon konpran ou pwen ki ou'n met devan. E sa i en pwen ki ler nou pe fer nominasyon nou bezwen met antet.

Mon pa krwar i pou *wise* pou met li dan en Lalwa. Me sa en keksoz, e bokou bann *Board* ki nou'n apwente resaman, ou pou war poudir nou toultan sey mete en reprezantan bann zil ki anmenn sa.

Me ankor selman son fondamantal fodre sa Manm i osi annan sa kalifikasyon, sa leksperyans pou anmenn sa konpetans.

Me selman ler nou fer nominasyon i en keksoz ki depi nou pe apwent bann *Board* la, nou *as much as possible* nou fer sir i annan reprezentasyon bann zil lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Ankor Onorab Gill, wi.

HON CHURCHILL GILL

Dernyen pwen. Minis mon apresye ki zot pe pran konsiderasyon dan bann *Board* fitir ki zot pe fer.

Be selman pou sa enn *Procurement*, sa i, mon egzize i enportan ki en konsiderasyon i ganny pran pou sa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon krwar repons Minis i reste parey. Onorab Georges, wi.

HON BERNARD GEORGES

Mr Chair mersi bokou. Mon oule donn ou notis pou en amannman mazer lo *Clause 2 right at the end* i mank en '*full stop*'. Mersi.

MR SPEAKER

E en *gro full stop* alors Onorab Georges? *Panel* i aksepte? *Ok*. Mersi Minis. Bon avek sa nou'n pas lo tou klarifikasyon e bann pwen ki in note. E nou napa *major amendment*.

Alor nou a retourn dan Staz Lasanble. E nou a demann *Leader of Business* Gouvernman pou *Third Reading*. Wi ou'n pare pou *move* ou *Third Reading*, Onorab Arissol, ou '*west?*'

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Mon ti a kontan Mr Speaker, avek ou permisyon, anba *Order 76(1)*, mon oule *move* ki *Public Procurement (Amendment) Bill, 2021 as amended* i ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a pran vot lo sa Mosyon, *ori* a ganny segonde silvouple avan? Onorab Henrie wi.

HON GERVAIS HENRIE

Motion is seconded Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Henrie. Nou a pran vot lo sa Mosyon. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi. Okenn ki kont? Byen.

Vot lo *Formal Third Reading* lo *Public Procurement (Amendment) Bill, 2021 as amended*, 22 vot pour, 0 kont e 8 abstansyon. Alor sa *Bill* in aprouve par Lasanble lo *Third Reading*. Madanm Clerk *Third Reading please*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *This Act may be cited as the Public Procurement (Amendment) Act 2021*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Alors sa *Bill* in pase. Mon krwar i ava saz pou nou pran en *pause* la e retournen si nou pran en demi, en demi erdtan. I a fer nou 4er 20.

En demi erdtan *minus 2 minutes*. Nou a retournen 4er 20 pou kontinyen travay silvouple. Minis ek ou delegasyon mersi bokou pou zot partisipasyon e bonn kontinyasyon. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon, nou annan en pe Mosyon lo *Order Paper*. E parey mon ti'n dir, nou pou pran sa Mosyon an relasyon avek bann *S.I.* ozordi si nou kapab. Mon a komans avek Mosyon Onorab Sebastien Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker Mosyon i lir koumsa. *In accordance with Section 64(2) of the Interpretation and General Provisions Act this Assembly resolves that S.I. 54 of 2021 is annulled.*

MR SPEAKER

Mersi. Nou pou segonde. Onorab Lemiel?

HON SYLVANNE LEMIEL

Mosyon i ganny segonde Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay ou pou adres Mosyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker *S.I. 54* pou 2021, i pe donn, i pe fer en egzanpsyon ki *Financial Services Authority* i ava donn egzanpsyon serten kategori dimoun oubyen biznes, an relasyon avek annan en *compliance officer*.

E sa i annan laliny avek zot, anba restriksyon 23 *Financial Services Authority Act*. *However* Mr Speaker, ler nou get sa *S.I.* kot i mansyonn seksyon 23 ziska la i korek.

Ler i ariv lo seksyon 35, kot i dir “... *bestow upon the authority power*”, i osi korek. Me parkont Mr Speaker, sa pouvwar i bezwen ganny egzerse anba en regilasyon.

E sa regilasyon i bezwen ganny fer par Minis pou Finans. Ler mon’n regard bann *S.I.* presedan ki’n ganny fer anba *Financial Services Authority Act*, mon’n vwar ki bann regilasyon ki’n ganny fer anba sa Lalwa oparavan, in ganny sinyen par bann Minis pou Finans.

Anliny avek seksyon 48, *Financial Services Authority Act*, ki dir, “*The Minister on the advice of the authority may make regulations to the purpose of carrying out and giving effect to the provisions of this Act, and may by regulations amend any Schedule.*”

Sa i vedir ki se Minis avek konsiltasyon sa Lotorite, ki annan pouvwar pou fer regilasyon. Se pou sa rezon Mr Speaker ki mon pe *move* ozordi apre midi, pou ki sa regilasyon i ganny *annulled* e ki en nouvo regilasyon i ganny pibliye, sinyen par Minis, ki eksplik rezondet bann egzanpsyon ki pe ganny donner. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon pran laparol apre midi pou anmenn en pti leklersisman. Malerezman an mezir ki mon pe fer sa, mon’n perdi mon *S.I.* lo mon *computer*.

Me mon demann mwan anefe si Onorab *Leader* Lopozisyon – e mon konpran egzakteman kote i pe sorti. Zeneralman en *S.I.* i ganny fer par en Minis. E mon krwar ki,

se pa tou *S.I.* ki bezwen ganny fer par en Minis.

E mon krwar ler *Leader* Lopoziyon i dir sa enn ti'n devret ganny fer par regilasyon, par en Minis akoz seksyon 48 *of the parent Act*, mon krwar ki i pe *overstretch* en pe.

E mon ava sey eksplike akoz mon pou dir sa. Mr Speaker, san anvi donn en *lecture* avek Lasanble, apre tou nou bann Lezislater isi, mon krwar nou devret sitye en pti pe prosesis Lezislasyon dan son konteks.

E la mon napa okenn dispit avek *Leader* Lopoziyon. Sa Lasanble, anba Konstitisyon i annan sel pouvwar Lezislatif. Zis nou ki kapab pas Lalwa.

Me akoz serten Lalwa i bezwen ganny fer - i annan en kantite *technicalité* ladan, e akoz nou Lasanble i pa kapab pas tou son letan zis pe pas Lalwa, nou donn en serten pouvwar Minis oubyen lezot lenstitisyon pouvwar pou fer sa ki nou apel *delegated legislation*.

Annefe nou deleg avek zot pouvwar pou pas Lalwa. E annefe seksyon 48 dan sa Lalwa, i enn sa bann *delegated power*, kot i dir, Minis i kapab, lo Konsey Lotorite (*FSA*), fer okenn regilasyon ki annan koman en *purpose carrying out*

and giving effect to the provisions of this Act.

Alor pou sa 2 rezon, 1) se *technicalité* serten keksoz.

E dezyenman se letan ki nou napa dan Lasanble, nou deleg sa pouvwar avek en lenstitisyon. Me nou bezwen fer li dan en Lalwa.

Akoz se nou ki sel pouvwar Lezislatif. E akoz se nou ki annan sel pouvwar Lezislatif, se pou sa rezon ki *Interpretation and General Provision Act* i donn avek Lasanble pouvwar, pou *quash* okenn sa bann *delegated legislation* ki'n ganny fer akoz se nou ki annan sel pouvwar Lezislatif.

E lo la, mon pa krwar ki i annan okenn dispit. Bann *delegated legislation* i vin anba en kantite non. Enn se, *Subsidiary Legislation - (S.I.)* akoz i *subsidiary to the parent Act*.

En lot se *subsidiary legislation*, akoz i *subsidiary*. En lot se *Statutory Instrument (S.I.)*. En *Statutory Instrument*.

Se sa, se en lenstriman ganny fer anba en *Statute*, ki en Lalwa, *parent Act*, apre parey mon'n dir, *delegated legislation* li menm.

E nou, nou annan pouvwar pou *quash, call it back, quash it* ler nou anvi. E se sa ki

Onorab *Leader* Lopozişyon pe fer la apre midi. E la mon napa okenn problemm avek sa.

Delegated legislation, bann *S.I.* i annan plizyer kategori. I pa zis regilasyon. I annan *notices*, i annan premyerman Proklamasyon. Prezidan i fer Proklamasyon pou fikse dat eleksyon, oubyen *summon* Lasanble.

Sa set en *S.I.* Apre i annan regilasyon li menm, ki sa set en *S.I.* ki popiler. Akoz dan tou *Act* nou donn Minis pouwar pou fer *S.I.* Apre i annan *rules*.

Par egzanp Sef Ziz i kapab fer *Rules of Court* anba en *S.I.* Oubyen Prezidan *La Cour D'appel* i ganny drwa fer *Rules of the Court of Appeal*.

Nou menm nou koman en Lasanble, nou ganny drwa fer nou *Standing Orders*, ki i en *S.I.* E ler nou regard lo la, nou vwar ki i en *Standing Orders*. I pa ganny fer par Minis, i ganny fer par nou menm. Apre i annan *Orders, Notices Order*. Sa se bann, en lot kategori *S.I.* ankor ki kapab ganny fer.

Ou kapab annan en notis par egzanp, ki dir ki *Public Health Notice for instance* ki laboutik i bezwen frenm tel ler. Oubyen en notis ki dir, en Lord presedan i ganny sispann akoz in ariv a son term.

Oubyen ou kapab annan en *Order*, en *S.I.* ki donn en Lord a en serten Lotorite pou fer en keksoz. Donk tousala set en bann kategori *S.I.*

E ankor en fwa mon pa krwar ki nou annan okenn diferans *Leader* Lopozişyon avek mwan lo sa size pou fer. E keştyon ozordi, mon krwar sel keksoz, *the narrow question before us*, se eski sa *S.I.* ki'n ganny fer par *FSA* i al an kont *the parent Act* ki, *the Public, sorry. (FSA), Financial Services Authority Act?*

E la mon krwar ki mon pa pou antyerman dakor avek pwen *Leader* Lopozişyon. I vre- i vre ki zeneralman se Minis ki bezwen fer en *S.I.*

Me i pa preskri parey mon'n dir pou ki en lot Lotorite i ganny sa permisyon fer *S.I.* E mon'n regard en pti pe taler sityasyon *L'Angleterre*. Akoz nou Lalwa e nou *Standing Orders* e nou prosedir parlamanter i sorti laba.

E i mete klerman ki *L'Angleterre, S.I.* i ganny - i annan en *variety of forms* i dir avek bann *different uses*. Ti annan menm *directions*, ki nou pa'n war tro bokou isi.

Me i dir, i dir ki en *S.I. delegated legislation*, i kapab ganny fer par en Minis oubyen en lot lotorite ki Lalwa i donn sa

pouvwar avek;- ‘*Subject to of course parliamentary scrutiny.*’

Parliamentary scrutiny sa i toulta la, akoz se nou ki gardyen Lezislasyon, se nou ki fer Lezislasyon. Alor kestyon se, si en pouvwar i ganny delege a en antite ki pa en Minis, eski *ipso facto*, sa *S.I.* i *void*? Mon pa krwar.

Akoz, e mon krwar ki dan sa enn in ganny byen fer. Akoz pouvwar wi, i ganny donner anba 48, avek Minis pou li fer regilasyon.

Me pouvwar spesifik i ganny donner anba seksyon 35 *of the parent Act* a Lotorite li menm pou li *issue notice*.

I mete kler, 35, “... *unless otherwise provided by this Act or any other Financial Services Legislation, the authority may,*” – *‘the authority may exempts specified businesses’* ...” eksetera.

Donk pouvwar i ganny donner spesifikman avek Lotorite pou li *exempts specified license*. E set egzaktman sa ki sa notis i fer.

Kestyon devan nou alors se, eski sa notis, eski sa pouvwar anba 35 i ti’n devret ganny egzerse par en *S.I.* oubyen i ti devret ganny egzerse dan en lot laform? Ou vwar, se sa pwen *Leader* Lopozisyon.

E mwan personnelman

mwan mon krwar ki etandonnen ki *the parent Act* i donn pouvwar klerman avek sa Lotorite pou fer sa ki in fer, sa Lotorite i kapab fer li.

Akoz nou’n donn li, nou’n donn li dan *FSA Act*, nou’n donn li lotorite pou fer sa keksoz. Alor i fer li dan fason ki pli apropiye.

I pa kapab fer li par regilasyon, akoz se zis Minis ki annan drwa fer regilasyon. Me li in fer li par en notis, akoz in trouve ki sa se meyer fason fer.

E in fer li donk par en *S.I.* ki son tit i lir, ‘*Financial Services Authority Exemption Notice.*’ Donk in servi en lot kategori *S.I.* ki en *notice*. E in fer li atraver sa *notice* e in siny li, li menm.

Permet mwan Mr Speaker, regarde lekel ki’n siny sa. Si mon pa bliye se *Financial Services Authority* Mr Damien Thesee ki *Chair or CEO Financial Services*;- or anyway ki li ki ansarz *Financial Services Authority* e se li ki’n siny sa.

Donk dan sa konteks e pou sa bann rezon ki mon’n donner, e avek tou limite, san anvi fer krwar ki mon annan plis konesans ki okenn lezot dimoun, oubyen ki mon’n vin la apre midi, zis pou pa dakor avek en keksoz ki’n ganny met devan nou.

E mon krwar ki Onorab

Leader Lopozişyon i ava permet mwan pou dir ki ler sa bann keksoz i arive, i byen ki nou, nou *focus* lo la. Akoz se nou rol *scrutiny*. Se nou rol *scrutiny*.

Nou bezwen *scrutinize* keksoz. E ler i pa byen, *Leader* Lopozişyon i annan parfetman rezon, nou bezwen regarde. E si i pa byen nou bezwen *strike* li *down*.

Me dan sa ka e pou bann rezon ki mon'n donnen, san parey mon'n dir, anvi *oppose for the sake of opposing*, me zis akoz mon krwar ki selon mwan, e selon mon lenterpretasyon sa ki'n ganny fer i pa al kont pouvwar ki nou'n donn sa Lotorite premyerman, in antre konpletman dan son pouvwar, in fer en keksoz egzaktaman anba sa pouvwar ki nou'n donn li anba 35.

E akoz mon krwar ki son laform ki in servi a savwar en notis ki ganny pibliye koman en *S.I.* etandonnen ki i annan plizyer kategori *S.I.* e se pa zis Minis parey ki mon'n eksplike.

Me se lezot Lotorite ki ganny permisyon pou fer en *S.I.* Pou sa 2 rezon mon krwar ki *S.I.* i *pass the test of validity*.

E pou sa rezon, avek tou respe ki mon annan pou *Leader* Lopozişyon ek son pwen ki i pe fer, ki byen e ki pe egzers son rol *oversight* dan en fason

apropriye, mon pa pou - *unless* ki i kapab *convince* mwan ler i fer son repons, mon pa pou kapab lo sa enn siport son Mosyon. Mon remersye ou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Georges. Bon, napa lot entervenans, alor mon ava *Leader* Lopozişyon pou fer son repons.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker e mersi pou *LGB* ki'n fer son pwen. E mon pou servi serten eleman dan son pwen.

Akoz i annan serten keksoz ki in dir ki i korek, me i annan serten keksoz osi kot i pa'n al ase lwen pou li konsider serten pwen pertinans.

Leader Zafer Gouvernman in servi legzanp ziridiksyon *L'Angleterre*. I byen, akoz bokou nou striktirasyon, nou sistenm Parlmanter e byensir menm lezislasyon i baze en kantite lo sistenm Angle.

Me nou osi annan en *Interpretation and General Provisions Act*, ki donn nou, ki *preconize* lafason ki nou bezwen enterpret bann diferan provizyon Lalwa ki devan nou.

E se la kot nou vwar premye lenstans kote sa *notice* ki'n *come by way of an S.I.* i

kree serten konfli.

The power pou fer en *S.I.*, malgre ki i en notis, i en *S.I.* akoz in ganny depoze lop latab Lasanble, pouwar pou fer sa notis i ganny delege par Lasanble Nasyonal.

E Lasanble Nasyonal li i annan pouwar *residual - résiduel* atraver Lartik 85 nou Konstitisyon. Se zis nou ki annan drwa fer Lezisasyon oubyen pas Lezisasyon.

Me nou *delegate* sa pouwar avek Legzekitiv. Ler nou fer delegasyon sa pouwar avek Legzekitiv, nou donn li sa avek serten kondisyon. Kondisyon ki nou mete se lekel ki annan drwa egzers sa pouwar?

E se la kot mon dir poudir *Leader Zafer* Gouvernman pa'n al ase lwen. Annou pran par egzantp Lalwa *Central Bank*. Dan Lalwa *Central Bank* nou'n fer kler ki Labank an konsiltasyon ek Minis, ki i pibliye son *S.I.*, ki ekrir son *S.I.* E sa i enportan. Akoz nou'n met labank premye e nou'n met sa lotorite ki sipoze parante segonder Minis, koman sa antite ki konsilte. Me a lafen dizour se labank ki pibliye son *S.I.*

Dan menm fason si nou regard lafason ki nou'n *word Gambling Act* nou pou osi war

menm parey. Akoz *Gambling Act* lafason ki in ganny *worded*, i fer ki sa bann pouwar i pli kler oubyen pli pre avek sa ki Lotorite pe fer.

Me li menm li dan sirkonstans kot nou'n les sa bann *S.I.* pase dan lepase, mon pe *wonder* si nou pa ti devret regard li en pe pli pre?

Largiman ki Onorab in servi se ki si sa pouwar delege i ganny donner, si sa Lotorite in fer en keksoz ki *bona fide* anba son Lalwa, eski in egzers sa pouwar delege dan en bon fason?

Si sa notis ti'n vin lo *jacket* en *Gazette* par egzantp, mon ti pou napa problenm. I pa ti pou'n *come by way of an S.I.* e i pa ti pou'n *come by way of a Statutory Instrument*;- ki Lalwa seksyon 48 i fer kler, le sel dimoun ki annan Lotorite pou *issue* sa, se Minis e se Minis.

E dan sa konteks nou pe koz Minis pour Finans. Si parkont seksyon 48 pa ti la, akoz fodre nou regard byen ki Lalwa *FSA* i dir li, *ok*.

I dir li i annan *approved forms*, "*the authority may by publication in such manner has may be specified in the regulations, approved forms for the purposes of the regulatory legislation.*"

So by regulation i fer kler

poudir lentansyon sa Lalwa, se ki se Legzekitiv oubyen Minis ki sa Lotorite ki bezwen fer piblikasyon e siny sa *S.I.*

E se la kot mon koleg *LGB* petet ou largiman pa'n al ase lwen. Mon'n eksepte e mon *content* wi, ki seksyon 35 i donn sa pouvwar egzanpsyon sa Lotorite, napa problemn.

Me sa laform ki sa Lotorite i bezwen egzers sa pouvwar, i bezwen fer li anba seksyon 48. Si par kont sa Lotorite ti'n fer sa *by way of* en notis parey ou pe dir, i ti napa aret swa lo *jacket Gazette*, oubyen dan en lot laform, apar ki vin lo latab Lasanble, *then* mwan mon pa ti pou bezwen pe anmenn en Mosyon ozordi pou dir, *annul* sa e Lotorite pibliye en lot *S.I.*

Mon konsern i se ki si nou, nou les sa pase, kontrerman avek lezot Lalwa, lezot Lalwa kot nou'n *express* li donn sa pouvwar delege en lot lotorite pou fer *S.I.*, nou pou pe kree en kondisyon kot nenport Lotorite ozordi pou kapab pibliye en regilasyon.

E mon pa krwar sa i direksyon ki nou, nou pe bezwen al ladan. Direksyon ki nou bezwen pe mentenir, se ki *delegated authority* pou fer en *subsidiary legislation* i reste avek Legzekitiv.

Legzekitiv li dan son laplikasyon i ava decide ki manner ou oule *apply* li. Si demen par egzanp nou ganny en lamannman dan Lalwa ki dir, *CEO FSA* i kapab *by* notis pibliye tel, tel dokiman. Mon napa problemn ek sa.

Me pou le moman Lalwa pa dir li sa. Lalwa i dir li poudir *in the approved form, in the approved manner, e the approved manner* ki i bezwen fer sa se *according to* seksyon 48. Ou konpran?

All roads leader to section 48. Tou semen i al ver seksyon 48. Kontrerman avek *Gambling Act*, ki li parkont ler nou regard li, nou vwar ki manner seksyon 57 i dir, *“the authority may make rules not in consistent with the provisions of this Act or regulations made under section 56 of this Act, for carrying at provisions of this Act.”*

So i annan en *subtle difference between the 2 Laws* ki manner sa *delegated authority* in ganny donnen.

Mon ti ava *urge* mon bann koleg lo lot kote, pou vwar sa koman en legzersis ki koman Lezislater nou pe asire ki sa pouvwar fer Lezislasyon i reste avek nou. E ki okenn fason ki nou *delegate* sa pouvwar pou li ganny servi par Legzekitiv, i

bezwen ganny aplike dan fason ki Lalwa i dir li aplike.

Akoz si mon swiv largiman Onorab Georges e ou regard IGPA, IGPA pa donn okenn remed pou sa ki FSA in fer. Largiman prensipal FSA, mon konnen zot pe al lo sa *notice*.

Be sa *notice* in vin *by way of a Statutory Instrument* ki'n ganny *lead* devan Lasanble. E *by that virtue*, le sel antite ki annan drwa fer sa pou le li devan Lasanble Nasyonal, se Minis.

So i annan 2 S.I. ki'n ganny fer oparavan. 1 ti ganny sinyen par Pierre Laport ki Minis pou Finans e lot S.I. ti ganny sinyen par Minister Lalanne.

Dan menm letan ki defen Mr Fanny ti osi CEO (FSA). Mon prezimen i annan en rezon aköz Mr Fanny pa'n siny S.I. anba FSA, me zot in anvoy bann dokiman oubyen zot in anvoy notis pou bann *rules* anba *Gambling Act*.

So, pou mwan mon vwar li koumsa. *Delegated authority* i bezwen reste en keksoz ki ganny servi byen. E si mon swiv largiman LGB, ou riske pe kree en kondisyon kot lenterpretasyon *delegated authority*.

Akoz en aksyon ki pe ganny fer anba sa Lalwa e i

enportan pou Lasanble konpran sa. En aksyon ki pe ganny fer anba en Lalwa, malgre i pa enkonsistan avek sa Lalwa, eski ou annan drwa fer li?

E eski ou annan drwa prezant li dan lafason ki ou'n prezant li. Dan tou Lasanble, *well* dan bann ziridiksyon parey pou nou, i annan en latab lo ki sa bann dokiman i ganny *lead*.

Sa i sa baro par ki tou sa bann dokiman i bezwen pase. Tou Lalwa, tou S.I., tou *Gazette* i bezwen ganny mete la. E mwan mon santi poudir apre midi nou pou prefer en *disservice* nou demokrasi. Aköz nou pe lans *the wrong message*.

Mesaz i bezwen reste, se ki nou donn sa pouvwar a Legzekitiv, pou li egzers li baze lo kondisyon ki nou, nou donn li. Pa lo kondisyon ki li i pou enterprete. Si nou dir ou poudir se Minis ki annan pouvwar fer regilasyon, *then* se Minis ki bezwen fer son regilasyon.

Si nou'n *delegate* sa pouvwar par egzanp dan en sirkonstans kot nou annan en landrwa kot i annan serten lotonomi;- par egzanp an se ki konsern Lakour Siprenm, sa lotonomi i la, sa delegasyon i la.

An se ki konsern petet en lot antite ki annan lotonomi,

let's say par egzantp demen nou deside pou donn *Human Rights Commission* menm lotonomi, i pou fer li aköz sa i lotonomi ki nou'n donn li.

Be si nou pa'n donn ou sa lotonomi, i pa kapab - mon pa *pe impute*, me i pa kapab *every Tom, Dick and Harry* i deside pou siny en *S.I.* e anvoy kot Lasanble!

Sa i devret reste pwen kardinal ki nou devret reste *focus* lo la. Dan okenn fason ki sa notis ti'n vini, ti pou napa problemn.

Mon krwar *FSA* son *issue* se ki i oule fer konnen bann *Act*, bann dimoun ki dan sa bann aktivite, ki tonm anba *International Trade Zone Act*, ki tonm anba *Purchase and Credit Sale Act*, ki tonm anba *Company Special License Act*, ki tonm anba tou sa bann Lalwa. Zot ti oule fer konnen dan en fason formel ki sa i annan, ki pou annan sa bann, sa egzantsyon. Be zot ti kapab fer sa dan *Gazette*, en lot fason. Pa atraver en *S.I.*

Mon pwen i se ki lafason ki zot in fer li, i pa korek. Malgre ki zot lentansyon pou fer li i kapab korek. So se sa ki mon pe dir retir sa e vin avek *the correct way of putting it across* pou sa bann dimoun konnen.

Parey mon'n dir, son Lalwa i permet li pou li fer. Me lafason ki in fer li anba seksyon 48 pou mwan i *remain the litmus test* ki i pa'n pase. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Pillay. Bon *an accordance* avek *Standing Order 43(7)*, letan tou Manm in koze, Speaker i bezwen met kestyon devan Lasanble pou zot desizyon.

Alor mon pe apel Lasanble pou vot lo Mosyon. E Mosyon i lir koumsa;-

In accordance with section 64(2) of the Interpretation and General Provisions Act this Assembly resolves that S.I. 54 of 2021 is annulled.

Manm ki an faver - vot pour, lev lanmen silvouple? Mersi. Manm ki kont lev lanmen silvouple. Mersi. Vot lo Mosyon *to annul S.I. 54 of 2021 in accordance with section 64(2) of the Interpretation and General Provisions Act* in ganny 9 vot pour, '2' vot kont ...

Madanm Clerk mon krwar ou'n mal mete sa. *Sorry.* Mon a rebran silvouple. *Motion to annul S.I. 54 of 2021 in accordance with section 64(2) of the Interpretation and General Provisions Act* in ganny 9 vot pour, 21 vot kont e 2

abstansyon. Alor sa Mosyon in ganny *defeated* par Lasanble.

Byen, i pa reste nou bokou letan reglemanter ozordi. Alor olye pran en lot Mosyon, mon krwar nou ava *adjourn* e nou a rebran travay demen bomaten 9er.

Mersi. E les mon fer remarke ki demen, 9er nou pou komans avek en *Statement from Minister, Minister Zafer Entern*. Mon krwar Madanm Clerk in antre lo *Order Paper* sa?

Minis Zafer Entern in demann pou fer en *Statement* devan Lasanble. Donk nou pou pran li demen bomaten 9er e apre nou a pran Mosyon ki reste lo *Order Paper*. *Yes* Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Wi Mr Speaker. Mr Speaker petet i koutim petet ki nou kapab ganny enformen lo ki size?

MR SPEAKER

Lo ki size, wi. I en deklarasyon lo *Trafficking Persons* ki i oule fer. E sa i an relasyon avek Lazournen Kont *Trafficking Persons* ki le 31 Zilyet.

E i pe anons mezir dan son *unit* ki enplike avek sa. Bon mon a remersi zot pou ozordi e nou a *adjourn* ziskan demen

bomaten. *Adjourn*.

(ADJOURNMENT)